

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Укладачі:
Андрій Гриценко, Павло Біліченко

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ
«Середня освіта (Історія)»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Навчально-методичний посібник

Глухів-2023

УДК: 94 :78] (07)

Н 31

*Рекомендовано до друку і розповсюдження вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол № 4 від 26 листопада 2023 року)*

Рецензенти:

Курок В. П., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Мелещенко Т. В., кандидат історичних наук, професор, декан історичного факультету Українського державного університету імені М. П. Драгоманова.

Н 34

Наскрізна програма практичної підготовки здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Середня освіта (Історія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Навчально-методичний посібник / Автори-укладачі: Андрій Гриценко, Павло Біліченко. Глухів : Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. 116 с.

Навчально-методичний посібник упорядковано з метою надання здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія) допомоги для опанування навчальних дисциплін та проходженні практичної підготовки.

У посібнику наведено особливості організації, порядку проведення та процедуру підбиття підсумків різних педагогічних практик; репрезентовано практичні рекомендації до організації та керівництва практиками, а також особливості організації та проведення практик здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною освітою та проходження практик іноземними здобувачами вищої освіти. Звернено увагу на проходження практики в умовах воєнного стану та карантинного обмеження.

Посібник призначено для здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та широкого кола читачів, зацікавлених проблематикою організації практичної підготовки у ЗВО.

УДК: 378.147:94]:001.891(075.8)

© Гриценко Андрій, Біліченко Павло, 2023

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРАКТИК	5
I. 1. Загальні положення	5
I. 2. Мета і зміст наскрізної практичної підготовки	6
I. 3. Бази практик	10
I. 4. Організація та керівництво практиками	11
I. 5. Функції організаторів та керівників практик здобувачів освіти	13
I. 6. Науково-методичне та організаційне забезпечення практик	14
I. 7. Підведення підсумків практик	17
I. 8. Матеріальне забезпечення практик	18
I. 9. Особливості організації та проведення практик здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною освітою та заочною формою навчання, а також іноземними здобувачами вищої освіти.	19
I. 10. Академічна мобільність здобувачів вищої освіти та проходження практики в умовах воєнного стану та карантинного обмеження	21
РОЗДІЛ II. ПРОГРАМИ ПРАКТИК	22
II. 1. Безвідривна археологічна практика	23
II. 2. Безвідривна стажистська практика за спеціальністю (правознавство)	31
II. 3. Педагогічна практика: Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя (безвідривна)	39
II. 4. Педагогічна практика: Практика в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку	49
II. 5. Педагогічна практика: Навчально-залікова практика: 5-9-ті класи: цикли НУШ	57
II. 6. Педагогічна практика: Практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти в 10-11-х класах	72
Словник базових понять	85
ДОДАТКИ	88
Використана та рекомендована література	106

ПЕРЕДМОВА

Педагогічна практика – важлива складова підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти. За час її проходження здобувачі освіти мають ознайомитися з закладом загальної середньої освіти, досвідом роботи вчителів та методичної служби, реалізацією мети загальної середньої освіти та модельними навчальними програмами для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Концепції НУШ на період до 2029 року.

Практика є невід’ємною складовою професійної підготовки здобувачів освіти, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія). Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, які вони отримали у процесі навчання, набуття й удосконалення практичних навичок і умінь, формування професійної компетентності та забезпечує зв’язок між теоретичним навчанням майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти й класних керівників та їх самостійною професійною діяльністю у закладах загальної середньої освіти.

Обсяг наскрізної програми практичної підготовки здобувачів вищої освіти складає 32 кредити ЄКТС згідно освітньо-професійної програми.

Мета полягає в інтеграції усіх етапів професійної підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти, набуття стійкого фахового зацікавлення до обраної спеціальності, формування вмінь застосовувати теоретичні знання на практиці, виховання потреби систематично поповнювати знання і творчо застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Систему безперервної педагогічної практики студентів ОПП «Середня освіта (Історія)» ОС «Бакалавр» становлять такі її види:

№	Види практик	Курс, семестр	Кількість кредитів	Кількість тижнів (денна / заочна)	Форма контролю
1.	Безвідривна археологічна практика	II курс, 3 семестр	3	2/1	залік
2.	Безвідривна стажистська за спеціальністю (правознавство)	III курс, 5 семестр	3	2/1	залік
3.	Педагогічна практика: Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя (безвідривна)	III курс, 6 семестр	3	2/1	залік
4.	Навчально-виховна практика у ДЗОВ	III курс, 6 семестр	3	2/1	залік
5.	Навчально-залікова практика: 5-9 класи: цикли НУШ	IV курс, 7 семестр	6	5/3	залік

РОЗДІЛ І. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРАКТИК

І. 1. Загальні положення

Наскрізна програма практики здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія) – це основний нормативний та навчально-методичний документ, що визначає концептуальні засади практичної підготовки фахівця відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр», що згідно з навчальним планом регламентує послідовність, тривалість різних видів практики, визначає мету, завдання та місце кожного виду практики у структурно-логічній схемі підготовки фахівця, визначає перелік компетентностей (галузевих, базових, специфічних), що формуються наскрізною системою практик у професійній підготовці майбутнього спеціаліста.

Враховано специфіку спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, зміни в чинному законодавстві щодо розвитку освітньої галузі та відображено останні досягнення науки, методики, психології, пропозиції здобувачів освіти, роботодавців.

Наскрізним педагогічним принципом, що визначає професіограму майбутнього вчителя історії, правознавства та громадянської освіти є принцип зв'язку теорії з практичною діяльністю.

Наскрізну програму практики розроблено у відповідності до Конституції України, Законів України: «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про післядипломну освіту», «Про колективні договори та угоди», «Про оплату праці», «Про охорону праці», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних»;

Постанов Кабінету міністрів України (далі - КМУ): № 1134 від 17.08.2002р. «Про затвердження нормативів чисельності студентів, аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів, клінічних ординаторів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у ВНЗ III-IV р. а. та ВНЗ з післядипломної освіти державної форми власності»; №266 від 29 квітня 2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»; № 1187 від 30 грудня 2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти», зі змінами, внесеними постановою КМУ від 10 травня 2018 р. № 347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187»; №1341 від 23 листопада 2011 р. «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»; № 579 від 12 серпня 2015 р. «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність»;

наказів міністерства освіти і науки України (далі – МОН України): від 07.08.2002 р. № 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів»; від 12.10.2017 р. № 1368 «Про зміни до наказу МОН України від 12.05.2016 року № 506 «Про затвердження Переліку предметних спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», за яким здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціалізацій) в системі підготовки педагогічних кадрів»; від 8 квітня 1993 р. № 93 «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 351 від

20.12.1994 р. «Про внесення змін до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України»;

Концепції «Нова українська школа»: концептуальні засади реформування середньої школи, схваленої рішенням колегії МОН України №10 від 27.10.2016 року;

методичних рекомендаціях до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти («Внутрішня система забезпечення якості освіти: Абетка для директора»);

Стратегії розвитку Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка на 2021-2025 роки, Регламенті Глухівського НПУ ім. О. Довженка; Статуті Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Правилах внутрішнього розпорядку; Правилах прийому до Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Положенні про організацію освітнього процесу в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка та інших нормативних документах; Положенні про організацію, проведення практичної підготовки здобувачів освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.

I. 2. Мета і зміст наскрізної практичної підготовки

Метою практичної підготовки є оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, формами організації освітнього процесу, фаховою / педагогічною майстерністю в галузі їх майбутньої професії, удосконалення викладання, формування у них на базі одержаних в Університеті знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання, вести наукові дослідження та творчо застосовувати отримані знання в практичній діяльності. Тривалість практики збільшується від курсу до курсу з огляду на ускладнення завдань, які поставлено перед здобувачами вищої освіти, що дає змогу поступово підготувати їх до самостійної професійної діяльності.

Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність і послідовність її проведення та оволодіння достатнім обсягом практичних знань і умінь відповідно до першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Види та обсяги практик визначаються освітніми програмами (далі – ОП) підготовки здобувачів вищої освіти та відображаються у навчальних планах і графіках освітнього процесу. У навчальних планах наводиться перелік усіх видів практик, їх форми, тривалість та терміни проведення. Завданням практичної підготовки є ознайомлення здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутнього фаху вчителя історії, правознавства та громадянської освіти, набуття первинних професійних умінь і навичок, формування фахових компетентностей.

Наскрізна програма забезпечує:

1) цілісність професійної підготовки студента як вчителя історії, правознавства та громадянської освіти, визначеної змістом професійної діяльності, тобто дидактично обґрунтовану послідовність процесу формування у здобувачів вищої освіти системи професійних умінь та навичок відповідно до функціональної діяльності;

2) оптимальний зв'язок змісту практики із змістом з навчального плану;

3) послідовне розширення кола умінь та навичок, їх поступове ускладнення при переході від одного виду практики до іншого;

4) безперервність і наступність практики при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до програмних результатів ОП.

Структура наскрізної програми практики студента чітко прописана в ОП спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)».

Мета навчальної практики – ознайомлення зі змістом і формами роботи на різних базах практик.

У закладах загальної середньої освіти:

- формування і розвиток у майбутніх фахівців педагогічних вмінь і професійно значущих якостей особистості;
- прищеплення студентам відповідального й уважного ставлення до охорони праці та збереження здоров'я учнів;
- формування потреби у вивченні передового педагогічного досвіду, апробації та впровадженні його у власну педагогічну діяльність, виховання у здобувачів вищої освіти стійкого інтересу та поваги (шани) до праці вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті, формування творчого підходу до педагогічної діяльності;
- формування вміння здійснювати різноманітну позакласну роботу, виготовляти наочні посібники;
- виховання потреби систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності, орієнтуватися і володіти науковою інформацією;
- здатність до організації і проведення навчального процесу зі спеціальності, здатність застосовувати знання на практиці;
- ефективно розв'язувати практичні задачі використовуючи професійні знання, здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології.

Зміст, наступність та взаємозв'язок усіх видів практики визначає гарант освітньої програми в наскрізній програмі практики, яка розробляється групою забезпечення спеціальності та гарантом освітньої програми відповідно до встановлених вимог, розглядається на засіданні кафедри, Вчених радах факультетів та затверджується Вченою радою університету до початку навчального року.

Вихідні та основні навчальні компетентності.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії,

діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.04. Здатність до практичного використання знань та навичок з основ екології, фізичного виховання, безпеки життєдіяльності та здоров'я людини для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК.05. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

ЗК.06. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; зберігати та примножувати цінності і досягнення суспільства на основі розуміння важливості курсів історії, правознавства, археології, етнології, громадянської освіти, курсів морального спрямування та методики їх викладання.

ЗК.07. Здатність до вільного володіння українською (державною) та іноземною (-ми) мовами, як усно так і письмово за професійним спрямуванням з використанням у професійній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК.01. Здатність оперувати базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні історичні періоди та орієнтуватися в історичному часі, а саме, розуміти загальну структуру галузі знань «Освіта/Педагогіка» та, зокрема, теорії й методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; орієнтуватися в сучасному стані розвитку історичної науки на основі визначення взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей, а також розвитку основних освітніх та історичних інституцій з розумінням їх ролі в розвитку суспільства.

ФК.02. Здатність до застосування в професійній діяльності базових знань з курсу спеціальних історичних та суміжних навчальних дисциплін: археології, історії української культури, етнології, соціології, філософії, політології та організації й проведення історико-краєзнавчих досліджень для використання у практичній професійній діяльності.

ФК.03. Здатність до розуміння на основі аналізу джерельної та історіографічної бази, основних закономірностей й особливостей соціально-політичного й економічного розвитку українських земель, зіставлення різних подій, явищ місцевої, локальної та регіональної історії в різні періоди; визначення ролі України в загальноєвропейських та світових культурних процесах, як складові частини європейської та світової історії та культури у різний час.

ФК.04. Здатність до оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку та основні досягнення людського суспільства у різні історичні періоди: Стародавнього світу, Середніх віків, Нового й новітнього часу країн Західної Європи, Північної Америки, Центральноєвропейських та Балканських країн, а також країн Азії та Африки з проведенням логічних зіставлень зі сучасністю.

ФК.05. Здатність до розуміння головних принципів та основ теорії держави і права України та інших галузей права, ролі основних юридичних принципів вітчизняного законодавства в умовах власного професійного розвитку та житті сучасного українського суспільства; здатність обґрунтовано визначати основні тенденції розвитку міжнародних відносин та геополітичних чинників розвитку України та сусідніх держав.

ФК.06. Здатність орієнтуватися в історичному просторі та вміння співвідносити розвиток історичних явищ й процесів з географічним положенням історичних регіонів

України, основних країн світу з їх природними умовами від доби міді та бронзи до сьогодення; використовувати історичні карти, пояснювати причини, хід та наслідки історичних подій, процесів вітчизняної та всесвітньої історії.

ФК.07. Здатність до аналізу й пояснення історичних фактів та подій всесвітньої та вітчизняної історії з чітким та логічним формулюванням та використанням професійної і предметної педагогічної, методичної, психологічної, історичної й юридичної термінології й побудови усних та письмових висловлювань українською та іноземною мовами для використання у практичній професійній діяльності та під час наукових досліджень.

ФК.08. Здатність до використання у професійній діяльності основних педагогічних й психологічних теорій та практик організації освітнього процесу позакласної роботи та методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, добору та реалізації форм, методів і засобів навчання; об'єктивного контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з цих навчальних предметів; формувати сучасне педагогічне мислення щодо входження системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти.

ФК.09. Здатність до застосування знань з психології, педагогіки та науково-предметних та філософських знань, визначення та врахування вікових та інших індивідуальних особливостей здобувачів освіти під час аналізу особливостей сприйняття й засвоєння ними навчальної інформації з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації; управління освітніми проєктами та впровадження нових технологій до освітнього процесу.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.11. Здатність до використання інновацій у професійній діяльності в галузі Освіта / Педагогіка, ефективного використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі за допомогою ІТ-технологій з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення ефективного освітнього процесу й спілкування та комунікативної взаємодії з його учасниками; самоосвіти і саморозвитку на основі рефлексії результатів власних навчальних та професійних дій; усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії з дотриманням принципів професійної етики вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі.

ФК.12. Здатність до застосування та вдосконалення набутих знань, умінь і навичок на практиці; оволодіння теоретичними основами наукових досліджень та навчальним матеріалом нормативних дисциплін для виконання кваліфікаційних робіт та курсових проєктів, загальноосвітньої та фахової підготовки.

На основі цієї наскрізної програми розробляються робочі програми практик. У робочій програмі відображається конкретний зміст кожного виду практики, послідовність та організаційно-методичні форми її проведення, розподіл часу на різні види роботи, засоби і форми поточного та підсумкового контролю, зазначаються компетентності, які практично формуються та закріплюються певним видом практики. Робочі програми практики розробляє кафедра, погоджує з базами практики, стейкхолдерами, за необхідності, з кафедрами, що беруть участь у методичному керівництві практиками на різних етапах, із подальшим обговоренням та затвердженням на Вченій раді навчально-наукового інституту

філології та історії (ННІ). Після схвалення Вченою радою ННІ робочу програму практики до початку навчального семестру затверджує перший проректор університету.

Організація практик

Види та обсяг практик визначаються стандартами вищої освіти за напрямом (спеціальністю 014 «Середня освіта (Історія)», освітньо-професійною програмою підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня освіти, що відображається відповідно в навчальних планах і графіках освітнього процесу.

Відповідальність за організацію своєчасної розробки, розгляду та затвердження (перезатвердження) робочих програм несе завідувач кафедри історії, правознавства та методики навчання.

Індивідуальне завдання розробляється керівником практики від кафедри і видається кожному здобувачеві вищої освіти відповідно до його індивідуального навчального плану. Зміст індивідуального завдання повинен урахувати конкретні умови та можливості закладу (організації, установи), відповідати меті й завданням освітнього процесу. Окрім того, індивідуальне завдання повинно відповідати теоретичній підготовці студентів.

Відповідно до змісту й вимог Концепції «Нова українська школа», наказу МОН України № 776 від 16.07.2018 р. «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» обсяг практичної підготовки має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних класах (курсах)), що відображається у Робочій програмі практики спеціальності, освітній програмі, у навчальному плані, графікові освітнього процесу.

Тривалість тижнів практики (розподіл активної діяльності і самостійної підготовки здобувачів освіти) може відповідати від 1 до 1,5 кредитів ЄКТС.

Завдання з профорієнтації є обов'язковим для виконання здобувачами освіти і конкретизується у всіх програмах педагогічних практик (виробничих, навчальних, стажувальних).

I. 3. Бази практик

Практика здобувачів освіти Університету проводиться на базах, що відповідають меті, завданням, змісту практики, а також забезпечують виконання освітніх програм.

Базами для проходження навчальних практик є: заклади загальної середньої освіти (державні й приватні), заклади професійно-технічної освіти, педагогічні училища, технікуми, коледжі, навчальні, інші допоміжні об'єкти Університету, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, що мають необхідну навчально-матеріальну і методичну базу та кваліфіковані педагогічні кадри.

Базами для проходження стажувальних практик є: заклади загальної середньої освіти та інші заклади.

Підприємства (організації, установи) незалежно від форми власності та підпорядкування, які є базами практики, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність у них структур, що відповідають спеціальностям, за якими відбувається підготовка фахівців в університеті;
- здатність працівників баз практики здійснювати кваліфіковане керівництво практикою здобувачів освіти;
- можливість надавати здобувачам освіти робочі місця на час практики;
- надавати здобувачам освіти право користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики;
- можливість працевлаштування випускників університету;

- спроможність баз практики забезпечити інформаційно-комунікаційне середовище.

Визначення баз практики здійснює керівництво Університету на підставі укладених договорів із підприємствами, організаціями, установами незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період конкретного виду практики або до п'яти років.

Навчально-залікову практику здобувачі освіти проходять на базах практик м. Глухова.

Здобувачі освіти, які навчаються за дуальною формою здобуття освіти поєднують навчання в університеті з навчанням на робочих місцях за спеціальністю, яку здобувають, виконують завдання практики за місцем роботи.

Здобувачів освіти всіх курсів можуть самостійно обирати для себе місце проходження практики й пропонувати його як базу. У таких випадках університет співпрацює з базою практики на основі відношення про дозвіл на проходження практики у відповідному закладі.

I. 4. Організація та керівництво практиками

За організацію та проведення практики, згідно відповідного Положення, відповідає ректор університету. Загальну організацію практики та моніторинг її проведення здійснюють перший проректор та декани факультетів. Загальне керівництво практиками, здійснення аналізу результатів її проведення покладається на завідувача практиками.

Заходи, пов'язані з організацією практики, визначаються наказом ректора. Проект службової записки до наказу ректора про проведення практики формує керівник практик факультету не пізніше ніж за два тижні до початку практики. У наказі визначаються база практики, терміни проведення практики, склад груп здобувачів вищої освіти, керівники груп і методисти.

Здобувачі освіти приймаються базами практик на підставі направлення, що видається відділом практик.

Про прибуття здобувачів освіти на практику база практики сповіщає університет повідомленням.

Оперативне розв'язання завдань, пов'язаних з організацією і контролем практики в Університеті, здійснює завідувач практики, у ННІ філології та історії – факультетські керівники практики. Навчально-методичне керівництво і виконання програм практики забезпечують викладачі кафедри історії, правознавства та методики навчання.

До керівництва практикою здобувачів освіти залучаються досвідчені викладачі кафедри, педагогічні працівники стаж роботи яких становить не менше п'яти років, а також інші кваліфіковані стейкхолдери закладів, освітніх установ, інших підприємств.

З метою ефективної співпраці здобувачів освіти з керівниками практик викладачу-методисту планується не більше восьми практикантів, груповому керівнику – не більше двадцяти студентів.

Кількість годин на виконання завдань практики обліковується в кредитах. Розрахунок годин за керівництво навчальної та стажувальної практиками затверджується вченою радою університету. За потреби може змінюватися.

Під час навчальної практики студенти ознайомлюються зі специфікою роботи базового закладу і складають графік своєї роботи на весь період практики, який подають факультетському керівникові.

Тривалість робочого часу студента під час проходження практики становить 1,5 кредити ЄКТС на тиждень, із яких 20 годин – безпосередня робота на базі практики. За домовленістю між Університетом і базою практики може встановлюватися інша тривалість

робочого часу студентів, за умови, якщо це не суперечить вимогам чинного трудового законодавства.

Права і обов'язки студента-практиканта формуються в межах, які повинні забезпечити виконання практикантом робочої програми практики.

Розподіл здобувачів освіти на педагогічну практику проводиться з урахуванням замовлень на підготовку фахівців і їхнього майбутнього місця роботи після закінчення навчання.

Обов'язки здобувачів освіти:

- до початку практики пройти медогляд;
- брати участь у настановній (підсумковій) конференціях із питань організації практики;
- прослухати інструктаж з техніки безпеки та охорони праці до початку практики;
- одержати від керівників практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;
- вчасно оформляти документацію і зберігати її на робочому місці та пред'являти на вимогу керівників практики;
- вивчити і суворо дотримуватись правил охорони життя і безпеки дітей;
- нести відповідальність за виконувану роботу;
- вести щоденник, у якому фіксувати зміст, результати спостережень і аналізу освітньої діяльності;
- свою діяльність організовувати відповідно до вимог Статуту закладу, установи, організації.
- дотримуватись правил внутрішнього розпорядку закладу;
- виконувати розпорядження адміністрації бази практики і керівників практики.

У випадку, коли здобувач освіти не виконує вимог, що висуваються до практикантів, він може бути позбавлений права проходити практику.

На період практики один із групи здобувачів освіти, які проходять практику, призначається старостою групи. До його обов'язків належить облік відвідування студентів, загальна організація роботи, повідомлення про колективні консультації, виконання доручень керівників практики, методистів.

Повідомлення про прибуття на практику надсилається у ЗВО не пізніше як через три дні після прибуття здобувача освіти на базу практики.

Студент-практикант не має права самовільно змінювати місце і час проведення практики.

Студенти не допускаються до проведення уроку, заходу, іншого виду діяльності без конспекту, сценарію тощо, завізованого вчителем, вихователем або груповим керівником / методистом.

Про захворювання і пов'язане з цим припинення практики здобувач освіти повинен негайно повідомити адміністрацію закладу, де він проходить педпрактику, групового і факультетського керівників.

Студенти-практиканти мають право:

- під час проходження практики на методичне та організаційне забезпечення практики від Університету та бази практики;
- з усіх питань, що виникають у процесі проходження практики, звертатися до керівників практики Університету, адміністрації закладу (бази практики);
- вносити пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу, організації

практики, брати участь у роботі нарад;

- користуватись бібліотекою і літературою, ознайомлюватися з установчими документами, фінансовою та статистичною звітністю закладу тощо, якщо ці документи не містять комерційної таємниці установи.

Тривалість робочого часу студентів під час проходження практики регламентується Кодексом законів про працю України.

I. 5. Функції організаторів та керівників практик студентів

Факультетський керівник практики здобувачів освіти за спеціальністю історії, правознавства та громадянської освіти (має навчально-методичне навантаження в обсязі до 100 годин у межах структурного підрозділу, відповідно до кількості здобувачів освіти зі спеціальності):

- згідно з договорами, укладеними між Університетом і базовими закладами та відношеннями / клопотання / листами щодо проведення практики, проводить розподіл студентів-практикантів за базами практик, готує проект наказу;

- контролює теоретичну готовність здобувачів з освітніх компонентів, що є пререквізитами до практичної підготовки студентів;

- забезпечує проведення настановних (підсумкових) конференцій, захисту результатів практики, бере в них участь;

- на настановних конференціях знайомить студентів із завданням і змістом, звітністю і критеріями оцінювання результатів практики;

- складає зведений графік залікових уроків, занять та виховних заходів для здобувачів освіти на період практики, подає завідувачу практиками, провідному спеціалісту деканату з метою уникнення збігу в розкладі залікових уроків студента-практиканта і навчальних занять методиста;

- у тісному контакті з методистами відповідних кафедр та керівниками баз практики забезпечує належний рівень її проведення згідно з програмою;

- у складі комісії бере участь у підбитті підсумків практики та оцінюванні її результатів;

- бере участь у розробці програм практик, працює над їх вдосконаленням;

- розробляє документацію з практики та надає допомогу методистам;

- проходить інструктаж із техніки безпеки та охорони праці в інженера з охорони праці Університету;

- проводить інструктаж з техніки безпеки та охорони праці зі студентами до початку практики (у разі потреби тісно співпрацює з інженером із техніки безпеки);

- подає завідувачу практики Університету письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення.

- разом із груповим керівником практики готує сертифікати і подає завідувачу практики.

Методист кафедри історії, правознавства та методики навчання:

- разом з учителем-предметником / викладачем визначає теми уроків / занять і предметних позакласних заходів, що будуть проведені практикантами;

- консультує практикантів під час підготовки до уроків/занять і позакласних заходів з предмета, перевіряє і затверджує їхні плани і конспекти, відвідує уроки й позакласні заняття, що проводять здобувачі освіти, аналізує й оцінює їх, контролює виконання індивідуальних планів роботи студентів-практикантів;

- надає допомогу здобувачам освіти в організації індивідуальної роботи зі

здобувачами освіти з навчальних дисциплін свого фаху;

- надає допомогу практикантам у виконанні наукової-дослідної роботи з фаху (курсової, дипломної роботи, завдання з НДРС);
- аналізує документацію, подану здобувачами освіти, складає звіт за результатами практики й подає його факультетському керівникові;
- бере участь у настановній і підсумковій конференціях із педагогічної практики, а також нарадах з питань практики в Університеті й на факультеті.

Методист із педагогіки (груповий керівник):

- разом із керівником практики від базового закладу освіти розподіляє здобувачів освіти за класами або групами;
- контролює умови праці й побуту здобувачів освіти та проведення з ними на місці проходження практики обов'язкових інструктажів з охорони праці й техніки безпеки;
- допомагає здобувачам освіти скласти індивідуальний план на весь період практики, конкретизувати відповідно до програми практики зміст навчальних, позакласних виховних занять, тему науково-дослідної методичної роботи;
- затверджує індивідуальні плани практикантів після погодження їх з методистами фахових кафедр та кафедри практичної психології;
- відвідує заняття, розваги, свята, уроки і позакласні заходи практикантів, надає методичну допомогу в їх підготовці й проведенні;
- бере участь у настановній та підсумковій конференціях з педагогічної практики, а також у нарадах з питань практики;
- на основі оцінок, поданих методистами фахових кафедр і методистом з психології, виставляє загальну оцінку за практику;
- подає факультетському керівникові практики звіт про підсумки практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого поліпшення її організації та проведення.

Методист із психології:

- консультує здобувачів освіти щодо виконання завдань із психології;
- відвідує (вибірково) уроки і позакласні заходи практикантів та бере участь у їх аналізі;
- керує роботою здобувачів освіти з вивчення особистості й колективу учнів, дітей дошкільного віку;
- надає допомогу практикантам у виконанні науково-дослідної роботи з питань психології (курсової, бакалаврської роботи, завдання з НДРС);
- бере участь у настановній і підсумковій конференціях студентів-практикантів, інших нарадах з питань організації практики;
- бере участь в оцінюванні результатів практики.

I. 6. Науково-методичне та організаційне забезпечення практик

Кафедра історії, правознавства та методики навчання:

- забезпечує належний рівень загальнопедагогічної, психологічної і методичної підготовки здобувачів освіти з усіх видів практик;
- розробляє наскрізні програми практики здобувачів освіти;
- на основі наскрізної програми практики розробляє робочі програми з кожного виду практики і за необхідності доопрацьовує їх;
- пропонує бази практик;
- забезпечує керівників закладів (організацій, установ) програмами практики;

- здійснює керівництво і контроль за проведенням практики;
- призначає методистів, групових керівників;
- упроваджує досягнення науки і передового педагогічного досвіду в зміст і організацію педагогічних практик;
- вивчає і узагальнює передовий досвід організації педагогічної та інших видів практики інших ЗВО України, подає пропозиції вченим радам факультетів та Вченій раді Університету щодо її вдосконалення;
- консультує здобувачів освіти, учителів ЗЗСО, методистів з питань, що виникають у процесі практики (актуальних проблем сучасної науки, з питань підготовки і проведення студентами завдань практики);
- розробляє методичну документацію з питань практики, завдання з НДРС;
- бере участь у настановних та підсумкових конференціях студентів-практикантів;
- забезпечує здобувачів освіти необхідною навчально-методичною літературою;
- організовує у кабінетах виставки матеріалів практики;
- аналізує перебіг і результати педагогічної практики, уживає заходи щодо її вдосконалення;
- заслуховує звіти викладачів-керівників практики про проведеної роботу, обговорюють підсумки та аналізують виконання програм практики на засіданнях кафедри.

З метою формування науково-методичної вправності майбутніх фахівців для здобувачів освіти ОС «Бакалавр» проводять навчально-методичні інтерактивні колоквіуми обсягом 14 аудиторних годин.

Перед проходженням педагогічної практики проводяться навчально-методичні колоквіуми загальною кількістю 8 годин, з яких:

- 4 години виділяється методисту-предметнику для поглиблення знань з питань планування освітнього процесу (календарно-тематичне планування з предметів на період практики), особливостей розроблення поурочних планів-конспектів уроків, занять та виховного предметного заходу, добору наочності та технічних засобів;
- 2 години – консультанту із психології для надання допомоги у доборі методик для обґрунтування висновків під час написання психолого-педагогічної характеристики учня або класу, психологічної адаптації студента в учнівському та вчительському колективах;

2 години – груповому керівнику для уточнення завдань з педагогіки, передбачених навчальною програмою для виконання студентами-практикантами (ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень плану (Див. Додаток А2), складання індивідуального плану (Див. Додаток А1), конспекту виховного позакласного заходу (Див. Додаток Б1) тощо).

Після проходженням педагогічної практики проводяться підсумкові колоквіуми загальною кількістю – 6 годин, з яких:

- 2 години відведено методистам-предметникам для узагальнення результатів практики з метою з'ясування рівня сформованості професійних умінь і навичок майбутніх фахівців (відповідно до завдань практики);
- 2 години – консультанту психології для підсумків-узагальнень про вміння здобувачів освіти проводити психологічні спостереження і підтверджувати їх відповідними методиками;
- 2 години – груповому керівнику для підсумкового аналізу сформованості загальнопедагогічних умінь здобувача освіти як класного керівника і вчителя-предметника.

Керівник базового закладу:

- відповідає за організацію і проведення практики безпосередньо у закладі, забезпечує виконання студентами-практикантами завдань і програми практики;
- перед початком практики інформує про наявність необхідних місць для студентів-практикантів;
- тісно співпрацює з завідувачем практики та загальним керівником практикою на факультеті, вирішує питання щодо організації та проведення практики, отримує необхідну документацію (щоденники, направлення);
- згідно з угодою про проведення практики забезпечує належні умови для успішного проходження її здобувачами освіти;
- проводить інструктаж з техніки безпеки та охорони праці, що фіксується у книзі наказів закладу;
- вибірково відвідує заходи, аналізує їх;
- у разі порушення студентом-практикантом навчальної дисципліни повідомляє групового або факультетського керівника практики.

Учитель-предметник/ викладач спецпредметів базового закладу освіти:

- знайомить закріплених за ним здобувачів освіти із класом, планами освітнього процесу, проводить відкриті уроки і позакласні заходи, організовує їх обговорення;
- разом із груповим керівником практики визначає і розподіляє між здобувачами освіти теми уроків та позакласних заходів з предмета;
- консультує здобувачів освіти під час підготовки їх до проведення уроків, переглядає і затверджує плани-конспекти уроків;
- надає здобувачам освіти допомогу під час підготовки до уроків різного типу, проведення лабораторних і практичних робіт тощо;
- бере участь в аналізі й оцінюванні проведених здобувачами освіти уроків;
- доручає здобувачам освіти проведення індивідуальних занять з невстигаючими учнями, гурткових занять, перевірку зошитів, виготовлення наочних посібників, демонстрацію навчальних відеофільмів, підготовку лабораторних робіт тощо;
- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також (за потреби) у настановних і підсумкових конференціях в Університеті.

Класний керівник:

- знайомить здобувачів освіти зі складом учнів класу/групи, з їх особливими справами, даними про успішність, відвідування, поведінку, з виховною системою ЗЗСО;
- разом із груповим керівником конкретизує виховні завдання програми практики, допомагає здобувачам освіти під час складання індивідуального плану роботи (Див. Додаток А1), затверджує план, контролює його виконання, дає консультації;
- відвідує залікові виховні заходи здобувачів освіти, бере участь у їх обговоренні й оцінюванні;
- залучає здобувачів освіти до виховної роботи у освітньому процесі з класом/групою (чергування, відвідування дітей удома, бесіди з батьками тощо);
- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також, за змогою, у настановних і підсумкових конференціях в Університеті.

Практичний психолог базового закладу освіти:

- знайомить закріплених за ним здобувачів освіти з різними видами документації практичного психолога в системі освіти України, проводить відкриті заняття

(діагностичні, корекційні тощо), організовує їх обговорення;

- разом із груповим керівником практики визначає і розподіляє між здобувачами освіти теми експериментальних досліджень (запитів);
- допомагає здобувачам освіти у складанні дослідницької програми роботи з обраної теми, затверджує програму, контролює її виконання;
- консультує і надає допомогу здобувачам освіти до проведення різних типів занять (діагностичних, корекційних, консультативних тощо) з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення занять, затверджує плани-конспекти занять та корекційну програму;
- відвідує залікові заходи здобувачів освіти, бере участь у їх обговоренні й оцінюванні;
- залучає здобувачів освіти до проведення просвітницької роботи за обраним напрямом дослідження (виступ на батьківських зборах, педраді, відвідування дітей удома, бесіди з батьками, виготовлення стіннівки, демонстрацію просвітницьких відеофільмів тощо) за обов'язкової присутності психолога;
- контролює дотримання студентами-практикантами морально-етичних принципів роботи практичного психолога;
- готує письмові характеристики на студентів-практикантів, оцінює їхню роботу;
- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також, за змогою, в настановних і підсумкових конференціях в університеті.

I. 7. Підведення підсумків практик та оцінювання

Після закінчення педагогічної практики студент-практикант повинен у триденний термін подати на офіційну пошту кафедри історії, правознавства та методики навчання (cathedra_history@gnpu.edu.ua) звітну документацію, передбачену програмою практики:

письмовий звіт, характеристику, індивідуальний план практики (Див. Додаток А1); щоденник, конспекти і плани всіх проведених занять та виховних заходів із упровадженням новітніх технологій, зокрема: інформаційних, комунікаційних тощо (Див. Додаток Б);

аналіз блогу вчителя;

результати завдань з НДРС, тощо.

Підсумки педагогічної практики підбивають у 3 етапи:

Базою практики:

- дається загальна оцінка практики здобувачів освіти, визначаються кращі практиканти, висловлюються пропозиції щодо оптимізації практики, оцінюється робота кожного студента-практиканта;
- підсумовується робота фахівців, що брали участь в організації та проведенні практики, висловлюються побажання щодо спільної роботи з організації та проведення практики в майбутньому.

Предметний захист відбувається за участю методистів фахових кафедр. Перевіряють та оцінюють звітну документацію викладачі, призначені методистами практики наказом ректора по університету.

Підсумкова науково-методична конференція на ННІ філології та історії є останнім етапом на факультеті, яка проводиться з метою аналізу і узагальнення результатів практики. Керують нею директор ННІ і завідувач практики. Конференція проводиться наступного тижня після підведення підсумків на фаховій кафедрі методистами.

У конференції беруть участь усі студенти-практиканти, групові керівники, консультанти із психології, представники закладів та установ, на базі яких була організована практика. На конференцію можуть бути запрошені здобувачі освіти, які в наступному році будуть проходити таку ж практику.

Під час роботи конференції організовується виставка студентських робіт із урахуванням виду практики.

Результат заліку з практики має бути внесено до заліково-екзаменаційної відомості, залікової книжки та індивідуального плану здобувача освіти груповим керівником у день підсумкової конференції і враховано стипендіальною комісією під час визначення розміру стипендії разом з його оцінками підсумкового контролю.

Здобувачу освіти, який не виконав програму практики без поважних причин, може бути надане право на проходження практики повторно за виконання умов, визначених Університетом. Студент, який повторно отримує негативну оцінку за практику та оцінки «задовільно» з трьох видів практики, відраховується з Університету.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедр, а загальні підсумки практики підводять на Вчених радах факультетів та університету не менше одного разу протягом навчального року.

Звітну документацію з практики зберігають на кафедрі протягом календарного року від дня захисту.

Алгоритм визначення підсумкової оцінки.

Підсумкова оцінка з педагогічної практики визначається на підставі середньозваженого бала, де до уваги береться ваговий коефіцієнт та показник середньоарифметичної оцінки всіх основних видів робіт, які виконує здобувач освіти на практиці.

Для оцінювання результатів проходження практики здобувачами вищої освіти використовується система оцінювання, яка містить такі складові:

- стартова – передбачає оцінювання результатів виконання завдань практики науковим керівником/керівником практики з боку бази практики;
- підсумкова – передбачає оцінювання наданої звітної документації та захисту результатів практики.

Захист результатів практики відбувається на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів у вигляді презентації доповіді аспіранта, відповідей на запитання тощо.

Оцінювання результатів проходження практики здійснюється за 100 бальною шкалою з відповідним розподілом балів за видами робіт, що підлягають оцінюванню.

За результатами захисту науковий керівник підсумовує бали за стартовою складовою та складовою захисту, зводить до рейтингової оцінки.

Система оцінювання результатів практики є складовою програми практики, що доводиться до відома здобувачів вищої освіти перед початком проходження практики.

I. 8. Матеріальне забезпечення практик

Джерела фінансування практики студентів Університету мають бути зумовлені формою замовлення на фахівців: державні або регіональні кошти, кошти підприємств (організацій, установ) усіх форм власності, закордонних замовників-спеціалістів або кошти фізичних осіб.

Для фінансування практики студентів Університету можна залучати додаткові джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Витрати на практику студентів Університету є складовою загальних витрат, передбачених на підготовку фахівців.

Розмір витрат на практику здобувачів освіти має бути визначено в кошторисі-калькуляції, розробленому Університетом і погодженому з базами практики, із розрахунку вартості проходження практики одним здобувачем освіти за тиждень.

Основними статтями калькуляції витрат на практику можуть бути:

- оплата праці безпосереднього керівника практики;
- оплата консультації, екскурсії, одноразових загальних заходів, які можуть проводитися спеціалістами баз практики та ін.;
- разові витрати на організацію і підбиття підсумків практики (укладання договору, проведення інструктажів, вибір місця практики тощо);
- витрати на матеріальне забезпечення практики (використання комп'ютерної техніки, розмноження матеріалів, придбання матеріалів і канцелярського приладдя, експлуатація обладнання тощо).

Оплату відряджень викладачам-керівникам практики здобувачів освіти здійснює Університет згідно з чинним законодавством.

Обсяги часу на керівництво практикою не повинні перевищувати обсяги часу, передбачені навчальним планом.

Робочий час керівника практики від Університету необхідно враховувати як педагогічне навантаження, заплановане йому на керівництво практикою на навчальний рік (згідно з наказом ректора університету).

Оплату викладачам добових, проїзду до місця практики поза місцем розташування університету і назад, а також повернення витрат з найму житлового приміщення здійснює університет відповідно до чинного законодавства України про оплату службових відряджень.

Оплата праці безпосередніх керівників практики від баз практики здійснюється університетом згідно з чинним на період практики ставками погодинної оплати праці працівників, задіяних в усіх галузях народного господарства, за проведення навчальних занять із розрахунку 1 година на одного студента на тиждень (Наказ МОН України № 351 від 20.12.1994 р.).

I. 9. Особливості організації та проведення практик здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною освітою та заочною формою навчання, а також іноземними здобувачами вищої освіти.

Дуальна освіта:

Здобувачів освіти денної форми навчання, які навчаються за дуальною освітою направляти на проходження педагогічних практик за місцем роботи з подальшим обов'язковим перезарахуванням кредитів освітніх компонентів. Підставою для цього має бути накази університету про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття освіти, витяг із професіограми здобувача освіти з місця роботи за підписом керівника, наставника бази практики з пропозицією щодо оцінки.

Перезарахування кредитів, передбачених на практику освітньою програмою відповідного ОС, здійснюється комісією у складі факультетського керівника, групового керівника практики та куратора від освітнього закладу, із урахуванням змісту програми підготовки та фактично виконуваних професійних обов'язків конкретного здобувача освіти.

Заочна форма навчання:

Завдання практики, основні положення її організації, обов'язки керівників практики, здобувачів вищої освіти та тривалість практики, визначені у цій Програмі, є обов'язковим під час здобуття фаху на заочній формі навчання.

Проходження навчальних практик здобувачами вищої освіти на заочній формі може відбуватися в сесійний та міжсесійний період за місцем проживання протягом 3 тижнів.

Здобувачі вищої освіти заочної форми навчання, залежно від характеру практичної роботи, яку вони виконують, за наявності в них професійного досвіду, поділяються на дві групи:

1) до першої групи належать здобувачі вищої освіти, які працюють за обраним фахом і звільняються від проходження практики. Документами, що засвідчують відповідність обійманій посаді за фахом здобувача вищої освіти, є: витяг із трудової книжки (або ксерокопія трудової книжки, завірена керівником установи), довідка з місця роботи (якщо він працює за сумісництвом) та характеристика, в якій зазначена рекомендована оцінка (за національною шкалою), засвідчені керівником закладу;

2) здобувачі вищої освіти, які не працюють за обраним фахом, проходять практику з відривом від виробництва у період, визначений навчальним планом, як правило, за місцем проживання, або самостійно добирають для себе місце проходження практики, яке відповідає всім вимогам програми. На цей час вони використовують відпустку за власний рахунок.

Документація, що підтверджує право студента бути звільненим від проходження педагогічної практики, подається до початку термінів практики. Не розглядається документація у разі подання її пізніше визначеного терміну.

У період заліково-екзаменаційної сесії, що передує практиці, для здобувачів вищої освіти на факультетах організовується інструктивно-методична нарада з питань проходження практики, яку проводять керівник практики по факультету, групові керівники практики, методисти.

За результатами проходження практики проводиться залік з виведенням середньозваженого балу.

Оцінювання практики здобувачів вищої освіти відбувається за шкалою оцінювання ECTS. Практика здобувачам вищої освіти першої групи оцінюється на підставі виставленої оцінки в характеристиці з місця роботи.

Кількість годин у навантаженні викладачів за керівництво практиками визначається відповідно до розрахунку годин з практик у ГНПУ ім. О. Довженка.

Ураховуючи те, що здобувачі вищої освіти заочної форми навчання працюють за фахом, навантаження з педпрактики викладачам планується у межах 70 %.

Іноземні здобувачі вищої освіти

Під час проходження практики в межах України іноземні здобувачі вищої освіти денної та заочної форм навчання дотримуються цього Положення. Здобувачі вищої освіти отримують і виконують завдання програми практики, індивідуальні завдання, складають звіт за формою, установленною кафедрою.

Для студентів-іноземців бази практики передбачають у відповідному договорі (контракті) щодо підготовки фахівців і можуть бути розташовані на території крайн-замовників або в межах України.

Здобувачі вищої освіти заочної форми навчання, які працюють за фахом та навчаються за індивідуальним навчальним планом, можуть проходити практику за місцем працевлаштування. У таких випадках університет співпрацює з базою практики на основі заяви здобувача та клопотання про практику від бази практики. Такі студенти подають керівникові практики ксерокопію трудової книжки, завірену керівником установи, довідку

з місця роботи (якщо він працює за сумісництвом) та характеристику, українською (англійською) мовою, завірені нотаріально, звіт студента про проведену роботу за відповідний період, написаний українською (англійською) мовою, за підписом керівника практики.

I. 10. Академічна мобільність здобувачів вищої освіти та проходження практики в умовах воєнного стану та карантинного обмеження.

Упродовж періоду навчання в Університеті здобувачі вищої освіти зобов'язані виконувати завдання практики, які зазначено законодавством та даною Програмою.

Здобувачі вищої освіти можуть проходити практику за межами України в порядку, встановленому чинним законодавством, і договорами про співпрацю, укладеними університетом із ЗВО, науковими установами інших держав.

У разі навчання у закордонному закладі освіти здобувачі вищої освіти проходять стажування, отримують досвід практичної роботи в умовах принципово іншої системи вищої освіти, дотримуючись Положення закладу.

Визнання результатів практичної підготовки здійснюється на основі Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи.

Порівняння обсягу навчального навантаження під час практичної підготовки в межах програми академічної мобільності повинне ґрунтуватися на зіставленні результатів практики, яких було досягнуто здобувачем вищої освіти у закладі вищої освіти-партнері, та результатів практики, запланованих освітньою програмою закладу вищої освіти, в якому здобувач навчається на постійній основі.

Якщо здобувач вищої освіти під час перебування у ЗВО (науковій установі) - партнері, на базі якого реалізується право на академічну мобільність, не виконав програму практики, то після повернення до закладу вищої освіти (наукової установи), в якому він навчається на постійній основі, йому може бути запропоновано повторне проходження практики.

Здобувачам вищої освіти в умовах воєнного стану практику проходити з використанням усіх доступних форм: онлайн (із застосуванням ІТ-технологій і дистанційного доступу на територіях, близьких до місць бойових дій), офлайн (на територіях, віддалених від місць боїв), у змішаному режимі.

Використовувати засоби комунікації, зокрема:

- розміщення завдань і рекомендацій на сайті закладу;
- створення груп із студентами в соціальних мережах (Viber, Telegram, WhatsApp та ін.);
- використання електронних платформ (ZOOM, Google Classroom тощо);
- проведення скайп-конференцій;
- спілкування в телефонному режимі;
- листування через електронну пошту тощо.

Зі звітної документації виключається характеристика на здобувача освіти від бази усіх видів практик, оцінка результатів практики висвітлюється у сертифікатах;

Ваговий коефіцієнт за характеристику додається до вагового коефіцієнту оцінки документації;

Кількість проведення очних залікових уроків (занять) скорочується до трьох;

Анулюється ведення журналу обліку для всіх видів практик.

РОЗДІЛ II

ПРОГРАМИ ПРАКТИК

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПРАКТИКИ**

«Безвідривна археологічна практика»
для студентів 2-го курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладач програми: доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович, гарант освітньої програми.

II. 1. Безвідривна археологічна практика

Пояснювальна записка

Археологічну практику проходять студенти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) ОС «Бакалавр». Практика для студентів II-го курсу є обов'язковим елементом навчальної програми. Вона має важливе значення у пізнавальному, виховному, і навчальному аспектах підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти.

Навчальним планом відведено 3 кредити або 90 годин, зокрема 20 годин для роботи на базі практики, по 35 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи. Студенти працюють на базі практики по 2 години на день протягом 10 днів (один раз на тиждень).

	Назва практики	Курс	Семестр	Кількість годин		Форма контролю
				Кредитів	Годин	
ОК 35	Безвідривна археологічна практика	2	3	3	90	залік

Науково-навчальною базою є Національний заповідник «Глухів» та його археологічний музей.

Група студентів, яка проходить археологічну практику під час камерального дослідження пам'яток має нараховувати не більше 15 осіб.

Керівник практики повинен організувати і забезпечити умови для досліджень під час проходження практики. Ці питання вирішуються до проведення практики і узгоджуються з навчальною частиною Глухівського національного університету імені Олександра Довженка спеціальним наказом.

II. 1. 1. Мета і завдання практики

Більшість випускників у майбутньому працюватимуть закладах освіти вчителями історії, де постануть питання організації археологічних колекцій, зібраних учнями; організації та оформлення шкільних археологічних музеїв, ведення археологічних гуртків.

Головна мета археологічної практики – дати основні знання, навички та уміння у науковому вивченні пам'яток різних категорій під час практичної діяльності в камеральних умовах, а також донести до студентів розуміння важливості суспільно-історичного та наукового значення збереження і охорони пам'яток археології. Студенти мають усвідомити причетність до історії свого народу, нації, держави, що приходить у процесі опрацювання решток пам'яток піднятих із землі, під час пошуків відповіді на питання походження (генези) тієї чи іншої археологічної культури, племені чи народності.

Археологічна практика проводиться на базі музею археології Національного заповідника «Глухів», що містить близько 5000 предметів різних історичних епох, починаючи від доби неоліту і закінчуючи пізнім середньовіччям, в умовах первинного камерального опрацювання археологічного матеріалу та встановлення студентами взаємозв'язку з результатами польових досліджень, в межах північно-східного регіону України.

При цих умовах студенти можуть зрозуміти таке явище, як *культурний шар* і специфіку його залягання в залежності від різних історично-природничих факторів, а також можуть здійснювати опрацювання різних аспектів археологічних артефактів, з допомогою типологічного та статистичного методів дослідження. А саме: расконсервацію; миття;

чистку; шифрування; реставрацію; замальовування; фотографування; визначення археологічних культур; ведення щоденника.

Завданнями практики є оволодіння методикою:

- складання списку ознак для описання об'єкту вивчення
- описання ознак різних видів: морфологічних, технологічних, декоративних, паспортних та інших
- створення повного і відкритого списку ознак
- складання «блоків» списку ознак
- простоти ознак
- зручності ознак
- кінцевого простору ознак

Студенти повинні набути практичних навичок при обробці даних, під котрими розуміються доволі широкий спектр різних дослідницьких дій, котрі в кінцевому результаті нададуть можливість зробити ті чи інші історичні висновки. До таких навичок відносяться:

- класифікація
- штучна класифікація (первісне, грубе сортування матеріалу)
- природна класифікація (знаходження у матеріалі груп (типів), речей чи об'єктів)
- види класифікації.

Студенти повинні оволодіти у процесі практики:

- класами класифікації
- способами побудови класифікації
- морфологічними класифікаціями (в основі яких ознаки і форми предметів)
- технологічними класифікаціями
- функціональними класифікаціями
- іконографічними та стилістичними класифікаціями
- взаємодоповненістю різних класифікацій
- вагою ознак при класифікації

Під час практики необхідно довести студентам специфіку археологічних знахідок, розкрити зміст культурних решток, їх особливості і взаємозв'язок; показати можливість і принципи реконструкції різних сторін життя і діяльності первісних, ранньосередньовічних та пізньосередньовічних громад.

Після проходження практики студент повинен оволодіти наступними компетентностями. **Основні навчальні компетентності як результат успішного проходження практики**

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем,

прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.05. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

ЗК.06. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; зберігати та примножувати цінності і досягнення суспільства на основі розуміння важливості курсів історії, правознавства, археології, етнології, громадянської освіти, курсів морального спрямування та методики їх викладання.

ЗК.07. Здатність до вільного володіння українською (державною) та іноземною (-ми) мовами, як усно так і письмово за професійним спрямуванням з використанням у професійній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК.01. Здатність оперувати базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні історичні періоди та орієнтуватися в історичному часі, а саме, розуміти загальну структуру галузі знань «Освіта/Педагогіка» та, зокрема, теорії й методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; орієнтуватися в сучасному стані розвитку історичної науки на основі визначення взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей, а також розвитку основних освітніх та історичних інституцій з розумінням їх ролі в розвитку суспільства.

ФК.02. Здатність до застосування в професійній діяльності базових знань з курсу спеціальних історичних та суміжних навчальних дисциплін: археології, історії української культури, етнології, соціології, філософії, політології та організації й проведення історико-краєзнавчих досліджень для використання у практичній професійній діяльності.

ФК.03. Здатність до розуміння на основі аналізу джерельної та історіографічної бази, основних закономірностей й особливостей соціально-політичного й економічного розвитку українських земель, зіставлення різних подій, явищ місцевої, локальної та регіональної історії в різні періоди; визначення ролі України в загальноєвропейських та світових культурних процесах, як складові частини європейської та світової історії та культури у різний час.

ФК.06. Здатність орієнтуватися в історичному просторі та вміння співвідносити розвиток історичних явищ й процесів з географічним положенням історичних регіонів України, основних країн світу з їх природними умовами від доби міді та бронзи до сьогодення; використовувати історичні карти, пояснювати причини, хід та наслідки історичних подій, процесів вітчизняної та всесвітньої історії.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.12. Здатність до застосування та вдосконалення набутих знань, умінь і навичок на практиці; оволодіння теоретичними основами наукових досліджень та навчальним матеріалом нормативних дисциплін для виконання кваліфікаційних робіт та курсових проєктів, загальноосвітньої та фахової підготовки.

Засоби діагностики результатів навчання, зокрема, методи їх демонстрування: звітня документація, презентація результатів та виступи на звітній конференції, фотозвіт.

II. 1. 2. Зміст та організація практики

Археологічну практику проходять студенти II-го курсу спеціальності 014 Середня освіта (Історія) ННІ філології та історії. Ця практика передбачена навчальним планом у III семестрі.

Перед початком роботи в працівник національного заповідника «Глухів» (або іншої подібної установи) та відповідальний за практику від Глухівського національного університету імені Олександра Довженка обов'язково проводять інструктаж – правила поведінки під час виконання дослідницьких робіт.

Під час проведення практики студенти повинні обов'язково оволодіти типологічним та статистичним методами.

Суть типологічного методу полягає у виділенні серед археологічних знахідок типів речей лише з властивими їм ознаками. Найявність спільних типів речей свідчить про один і той самий час існування тих пам'яток, де їх виявлено. Застосування типологічного методу дає можливість виділяти археологічні культури й датувати їх.

Типи речей часто ділять на підтипи та інші номенклатурні одиниці. Порівнюють і цілі комплекси речей, властивих тій чи іншій пам'ятці. При цьому схожість речей пояснюється їх однаковим функціональним призначенням або генетичною спорідненістю населення, що виробляло ці речі.

Однак цей метод приводить до недостатнього використання при узагальненнях масового матеріалу. Ця хиба методу усувається застосуванням статистичних способів опрацювання матеріалів, зокрема задіюванням статистичного методу.

Суть статистичного методу доволі проста. Вона полягає у вивченні комплексів за допомогою підрахування археологічних матеріалів у відсотках і виведенні індексу їх спорідненості шляхом додавання спільних величин процентного складу окремих ознак.

Наприклад, беруться чотири комплекси кераміки: А, В, С, D і порівнюються за елементами орнаменту (ямки, гребінці, лінії) у відсотках:

Елементи орнаменту	А	В	С	D
Ямки	30	20	10	10
Гребінці	40	60	90	70
Лінії	30	20	0	20
Разом	100	100	100	100

Індекс спорідненості (Isp) виводиться попарно для двох комплексів шляхом додавання спільних величин по кожній з ознак. Усі комплекси порівнюють до одного еталонного. У даному випадку це комплекс А. Звідси маємо: $I_{sp AB} = 20+40+20 = 80$

$$I_{sp AC} = 10+40+0 = 50$$

$$I_{sp AD} = 10+40+20 = 70$$

Отже, за елементами орнаменту найближчими між собою є комплекси А і В. Індекс спорідненості по відношенню до еталонного комплексу вказує також і на ступінь спорідненості їх між собою. Так, комплекс В стоїть на 20 одиниць ближче до комплексу-еталону А, ніж комплекс С.

Такі ж, індекси спорідненості можна виводити як до інших груп ознак кераміки, наприклад, мотивів орнаменту, так і для інших ознак комплексу.

Обов'язкові інструктажі ведуться перед проведенням екскурсій, туристичних походів тощо. Відповідальність за проведення практик покладається на керівника практики – викладача кафедри.

Студенти повинні суворо дотримуватись прийнятих правил охорони праці і протипожежної безпеки.

Індивідуальні завдання

Особливості проходження археологічної практики полягають у тому, що після II-го курсу студенти оволодівають головними практичними навичками, а саме:

- розпізнання пам'яток археології,
- робити інвентарний опис артефактів,
- визначати і описувати артефакти за епохами,

Індивідуальними завданнями для студентів можуть бути:

- опис і малюнок стратиграфії – послідовних нашарувань різних культурних і геологічних відкладень
- опис колекції археологічних артефактів з об'єкту чи культурного шару – кераміки, кам'яних чи бронзових речей, виробів з кістки тощо
- складання найпростіших типологічних рядів артефактів
- класифікація масових решток, як крем'яних так і керамічних виробів тощо.

Студенти доповідають про підсумки проходження археологічної практики на студентських конференціях. Отримані матеріали студенти можуть використовувати при написанні курсових, дипломних і магістерських робіт, при підготовці різних наукових проєктів. Результати досліджень студент може особисто або спільно з викладачем опублікувати в наукових та науково-популярних виданнях.

Заняття та екскурсії під час практики

Під час проведення всіх практики передбачаються лекційні заняття у вигляді пояснень щодо змісту роботи та індивідуальних завдань, котрі будуть виконувати студенти.

Під час практики обов'язково проводяться різні ***екскурсії та туристичні походи*** з метою ознайомлення з природою та історичними місцями рідного краю. Обов'язковим елементом екскурсій є відвідини експозиції Глухівського краєзнавчого музею, виставок картин в ньому, виставок та заходів НЗ «Глухів».

Обов'язковими теж є ознайомлення студентів з історичними місцями навколо археологічних пам'яток, зустріч з цікавими людьми міста та району.

Чималу роль у розумінні специфіки археологічної пам'ятки відіграють екскурсії та пояснення науковців, що працюють на пам'ятках спільно з археологами.

Навчальні посібники

Під час практики студенти обов'язково повинні використовувати різні навчальні посібники, словники, довідники, особливо ті, що стосуються методики археологічних досліджень, пояснення особливостей геологічної будови, рельєфу, закономірностей природи – розвитку фауни і флори у стародавні часи і сьогодні.

Подаємо список лише найважливіших посібників та словників, що можуть бути використані під час проведення археологічної практики.

II. 1. 3. Форми і методи контролю

Оцінювання студентів передбачає диференційований залік. Оцінка виставляється за 100-бальною системою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Система поточного контролю полягає у наступному:

- щоденник проходження практики -25 балів;
- виконання індивідуально завдання – 25 балів;

- індивідуальний звіт – 30 балів;
- захист практики – 20 балів.

Щоденник проходження практики передбачає щоденні записи про форму і зміст виконаної студентом роботи.

Вимоги до звіту

По закінченню археологічної практики студент повинен мати письмовий звіт, що складається:

1. З характеристики кожного повністю опрацьованого артефакту, з віднесенням його до певної археологічної культури.
2. Встановлення його місця в системі археологічних культур регіону та відповідних йому районів.
3. З опису артефактів.
4. З фотографій артефактів.
5. З характеристики методів опрацювання археологічного матеріалу.
6. З характеристики археологічних культур та загальних висновків з історії краю.
7. З рекомендацій по проведенню та вдосконаленню змісту практики.

Археологічна практика оцінюється як диференційований залік за шкалою «незадовільно», «задовільно», «добре», «відмінно» на підставі захисту звітів.

Студенту якому за станом здоров'я протипоказано проходження практики, за рішенням ради факультету практика організовується на факультеті, де він виконує різні види робіт, пов'язаних з закріпленням практичних навичок, отриманих при прослуховуванні відповідних навчальних дисциплін. Звільнення від проходження практики можливо лише за єдиною умовою – наявністю відповідної медичної довідки встановленого зразка.

Рекомендована література

1. Музей археології Національного заповідника «Глухів»: путівник (автор-укладач Ю. Коваленко. Суми: АС Поліграф, 2011. 42 с. з ілюст.
2. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України : підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Вид. 2-е, доп. і перероб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 480 с. з іл.
3. Залізник Л.Л., Бутятян К.П., Зубар В.М. Археологія України/ за ред. Л.Л. Залізника. Київ: Либідь, 2005.
4. Шишкіна Ю.А., Ляшко О.Б. Фондова колекція музею археології Національного заповідника. Глухів: Сіверщина в історії України. Ніжин, 2015. Вип. 8. С. 327–330.
5. Мошик І.В. Культурно-просвітницька діяльність Національного заповідника «Глухів». Сіверщина в історії України. Ніжин, 2015. Вип. 8. С. 356–358.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПРАКТИКИ**

**«Безвідривна стажистська за спеціальністю (правознавство в судових та
правоохоронних органах України)»
для студентів 3-го курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладач програми: доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович, гарант освітньої програми.

II. 2. Безвідривна стажистська за спеціальністю (правознавство в судових та правоохоронних органах України)

Пояснювальна записка

Безвідривну стажистську практику проходять студенти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) ОС «Бакалавр». Практика для студентів III-го курсу є обов'язковим елементом навчальної програми. Вона має важливе значення у пізнавальному, виховному, і навчальному аспектах підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти.

Навчальним планом відведено 3 кредити або 90 годин, зокрема 20 годин для роботи на базі практики, по 35 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи. Студенти працюють на базі практики по 2 години на день протягом 10 днів (один раз на тиждень).

	Назва практики	Кур Семест		Кількість годин		Форма контролю
		с	р	Кредитів	Годин	
ОК 36	Безвідривна стажистська за спеціальністю (правознавство)	3	5	3	90	залік

• II. 2. 1. Мета і завдання практики

- закріпити і поглибити теоретичні знання студента, що отримані при вивченні правничих дисциплін, зокрема дисципліни «Судові та правоохоронні органи України».
- ознайомлення з діловою документацією, з нормативно-правовою базою судів загальної юрисдикції, органів прокуратури і внутрішніх справ, державних нотаріальних контор, приватних нотаріусів, адвокатських об'єднань.

Для виконання вищезазначених завдань студент повинен:

1. своєчасно прибути на місце проходження практики;
2. вести щоденник практики;
3. виконувати індивідуальні завдання;
4. брати участь у практичній діяльності судів загальної юрисдикції, органів прокуратури і внутрішніх справ, державних нотаріальних контор, приватних нотаріусів, адвокатських об'єднань.

II. 2. 1. Основні навчальні компетентності як результат успішного проходження практики

Вихідні та основні навчальні компетентності.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.07. Здатність до вільного володіння українською (державною) та іноземною (-ми) мовами, як усно так і письмово за професійним спрямуванням з використанням у професійній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК.05. Здатність до розуміння головних принципів та основ теорії держави і права України та інших галузей права, ролі основних юридичних принципів вітчизняного законодавства в умовах власного професійного розвитку та житті сучасного українського суспільства; здатність обґрунтовано визначати основні тенденції розвитку міжнародних відносин та геополітичних чинників розвитку України та сусідніх держав.

ФК.07. Здатність до аналізу й пояснення історичних фактів та подій всесвітньої та вітчизняної історії з чітким та логічним формулюванням та використанням професійної і предметної педагогічної, методичної, психологічної, історичної й юридичної термінології й побудови усних та письмових висловлювань українською та іноземною мовами для використання у практичній професійній діяльності та під час наукових досліджень.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.11. Здатність до використання інновацій у професійній діяльності в галузі Освіта / Педагогіка, ефективного використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі за допомогою ІТ-технологій з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення ефективного освітнього процесу й спілкування та комунікативної взаємодії з його учасниками; самоосвіти і саморозвитку на основі рефлексії результатів власних навчальних та професійних дій; усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії з дотриманням принципів професійної етики вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі.

Засоби діагностики результатів навчання, зокрема, методи їх демонстрування:
звітня документація, презентація результатів та виступи на звітній конференції, фотозвіт.

II. 2. 2. Зміст та організація практики

Підготовка до практики:

До початку практики студент повинен:

- отримати в деканаті необхідні для проходження практики документи (направлення, щоденник);
- зустрітися з керівником практики від університету, отримати індивідуальне завдання.

Керівництво практикою:

Керівник практики від університету зобов'язаний:

- провести інструктаж про порядок проходження практики, техніку безпеки;
- надати студентам-практикантам необхідні документи;
- повідомити практиканта про систему звітності з практики (подання щоденника та письмового звіту з додатками правової документації).

Охорона праці та техніка безпеки під час проходження практики:

Студент-практикант повинен:

- знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці, інструкцій з охорони праці для робітників відповідних професій або посадових інструкцій;
- дотримуватися правил внутрішнього трудового розпорядку;

Якщо студент порушив правила охорони праці чи внутрішнього трудового розпорядку установи, питання про подальше проходження практики вирішуються керівництвом установи та університету.

Ведення та оформлення щоденника практики.

У щоденнику студент у хронологічному порядку записує зміст роботи за кожен день ознайомчої практики.

У щоденнику відображаються:

- усі заходи, в яких брав участь практикант;
- усі дії, що виконував практикант на практиці.

Зразок оформлення щоденника (на аркуші А-4):

№ з/п	Дата	Місце проходження практики	Заходи	Підпис керівника практики
1	01.07.	Канцелярія суду	Прибув на практику. Знайомився з нормативно-правовою базою діяльності господарських судів в Україні	
2	02.07.	Суддя суду	Знайомився з матеріалами порушення провадження господарської справи. Підготував зауваження на відгук на позовну заяву	
3	03.07.	Засідання суду	Приймав участь в слуханні господарського справи про стягнення коштів за несплату податку до держбюджету, по справі склав проект рішення	

Програма стажистської практики.

Індивідуальне завдання залежить від місця проходження практики.

Програма практики в адвокатських об'єднаннях:

Ознайомитися:

- з принципами і організаційними формами діяльності адвокатських об'єднань;
- з професійними правами і обов'язками адвокатів;
- з гарантіями адвокатської діяльності;
- з дисциплінарною відповідальністю адвокатів;
- з діловодством адвоката;
- з матеріалами справ, які ведуть адвокати.

Програма практики в органах державної виконавчої служби:

Ознайомитися:

- організація та зміст роботи державної виконавчої служби;
- структура державної виконавчої служби;
- посадові обов'язки державного виконавця;
- порядок та підстави відкриття виконавчого провадження;
- порядок примусового виконання судових рішень;

Програма практики в місцевих судах:

Ознайомитися:

- з організацією та змістом роботи місцевого суду;
- з організацією та змістом роботи судді;
- з практикою та порядком прийняття позовних заяв, скарг до суду;
- з практикою застосування чинного законодавства України;
- з практикою розгляду судом справ у порядку окремого провадження;
- з практикою розгляду судом заяв про забезпечення доказів про відвід, про затвердження мирової угоди, про відмову від позову та закриття провадження у справі;
- з кримінальним та цивільним судовим провадженням, оскарженням вироків та рішень суду.

Програма практики в органах прокуратури:

Ознайомитися:

- з правовою основою діяльності органів прокуратури;
- з структурою і організацією діяльності органів прокуратури;
- з практикою діяльності органів прокуратури;
- з практикою проведення особистого прийому громадян прокурором;
- з повноваженнями прокурору при підтримання державного обвинувачення в суді, при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, при представництві інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; при нагляді за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Програма практики в державних нотаріальних конторах і у приватних нотаріусів:

Ознайомитися:

- з правовою основою діяльності органів нотаріату;
- з організацією роботи нотаріальної контори чи приватного нотаріуса;
- з правами та обов'язками нотаріуса;
- з порядком вчинення нотаріальних дій;

- з веденням діловодства в нотаріальних конторах і у приватних нотаріусів;
- з організацією прийому громадян в нотаріальних конторах і у приватних нотаріусів.

П. 2. 3. Форми і методи контролю

Після закінчення ознайомчої практики керівнику від університету подається:

- письмовий звіт про виконання програми практики;
- оформлений щоденник про проходження практики;
- презентація про проходження практики.

Звіт про проходження ознайомчої практики має містити аналіз практики, відомості про виконання студентом усіх розділів її програми та індивідуального завдання, висновки та пропозиції щодо підсумків ознайомчої практики, список використаних джерел. До звіту обов'язково додаються копії юридичних документів, які склалися практикантом впродовж практики та інші матеріали.

Зміст звіту	
п/п	Назва розділів
1	Титульний лист
2	Направлення та завдання на практику.
3	Щоденник практики.
4	Звіт про виконання програми практики з висновком.
5	Додатки (копії юридичних документів, які склалися практикантом впродовж практики та інші матеріали).

Загальний обсяг звіту про виконання програми практики з висновком складає 15-20 аркушів. Звіт повинен бути надрукований машинописним текстом через 1,5 інтервал, шрифт 14, поля: ліве – 3 см., праве, верхнє і нижнє – 1,5 см. Як виключення допускається рукописний варіант.

Записи ведуться тільки на одній правій сторінці. Ліва сторона листа залишається вільною для зауважень керівника практики від вузу. Писати потрібно розбірливо, без помилок, помарок і виправлень. Скорочення слів не допускається.

Здбувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважної причини, отримав негативний відгук установи чи незадовільну оцінку може бути відрахований з університету.

Захист роботи проводиться колегіально на кафедрі історії, правознавства та методики навчання.

Рекомендована література

Основна література

1. Конституція України: Прийняття на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (в редакції від 15.04.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text>
3. Закон України «Про прокуратуру» (в редакції від 13.12.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

4. Закон України «Про національну поліцію» (в редакції від 04.03.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (в редакції від 03.08.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
6. Закон України «Про Службу безпеки України» (в редакції від 13.07.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
7. Закон України «Про нотаріат» (в редакції від 08.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
8. Закон України «Про державну виконавчу службу» (в редакції від 28.12.2014 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Кодекс адміністративного судочинства України (в редакції від 19.10.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
10. Кримінально-процесуальний кодекс України (в редакції від 23.08.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
11. Цивільний процесуальний кодекс України (в редакції від 22.11.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Додаткова література

1. Бойко В. Ф. Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи. К.: МАУП, 2003.
2. Баженова Б. Адвокатська діяльність потребує законодавчого удосконалення. *Право України*. 2008. № 6. С. 104-106.
3. Базов В. Деякі питання конституційного регулювання судової влади в Україні. *Право України*. 2011. № 4. С. 53-59.
4. Битяк Ю. Адміністративне судочинство як форма забезпечення верховенства права і забезпечення законності. *Право України*. 2011. № 4. С. 4-12.
5. Белоглавок О. Правовий характер міжнародного арбітражного розгляду у торговельних справах та прояви конфліктів між правовими культурами. *Право України*. 2011. № 1. С. 22-36.
6. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи. *Право України*. 2003. № 4.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційне Інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>).
2. Сайт Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>).
3. Верховний Суд України (<http://www.scourt.gov.ua>).
4. Вищий господарський суд України (<http://www.arbitr.gov.ua>).
5. Міністерство внутрішніх справ України (<http://www.centrmia.gov.ua>).
6. Служба безпеки України (<http://www.ssu.gov.ua>).
7. Головне державне об'єднання правової інформації та пропаганди правових знань Міністерства юстиції України (<http://www.gdo.kiev.ua>).
8. Інформаційний центр Міністерства юстиції України (<http://www.informjust.kiev.ua>).
9. Українська асоціація прокурорів (<http://www.uap.org.ua>).
10. Ресурси українського Інтернету на правову тематику (<http://www.lawukraine.com>).

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя
(безвідривна)»
для студентів 3-го курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладач програми: доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович, гарант освітньої програми.

II. 3. Педагогічна практика. Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя (безвідривна)

Пояснювальна записка

Безвідривну педагогічну практику: Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя проходять студенти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) ОС «Бакалавр». Практика для студентів III-го курсу є обов'язковим елементом навчальної програми. Вона має важливе значення у пізнавальному, виховному, і навчальному аспектах підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти.

Навчальним планом відведено 3 кредити або 90 годин, зокрема 20 годин для роботи на базі практики, по 35 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи. Студенти працюють на базі практики по 2 години на день протягом 10 днів (один раз на тиждень).

	Назва практики	Курс	Семест	Кількість годин		Форма контролю
				Кредитів	Годин	
ОК 37	Педагогічна практика: Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя (безвідривна)	3	6	3	90	залік

Безвідривна практика має свої особливості. Правильна її організація сприяє формуванню вмінь і навичок спостерігати за педагогічним процесом і аналізувати його, відчувати усю складність і привабливість обраної професії. Педагогічна діяльність студентів передбачає знайомство з організацією освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти, практикою виховної роботи в усій її багатогранності та складності, а також опанування складовими професійної компетентності майбутнього вчителя, які базуються на знаннях теорії й практики навчання та виховання.

За термін практики студент–практикант вивчає досвід роботи школи з актуальних проблем виховання учнів різного віку, знайомиться з роботою класного керівника, його документацією, під керівництвом групового керівника та класного керівника розробляє план-конспект та проводить виховний захід у класі за яким закріплений, знайомиться з роботою вчителя-предметника на уроках, вивчає вікові та індивідуальні особливості дітей середнього шкільного віку, досліджує їхні психологічні особливості, способи активізації і підтримки уваги та пам'яті, розвиток розумової діяльності учнів, відвідує уроки за фахом, спостерігає за освітньо-виховною діяльністю вчителя-предметника, за потреби – допомагає виготовляти наочні дидактичні та виховні матеріали.

Під час педагогічної практики створюються умови для реалізації набутих знань з соціально – гуманітарних, фахових дисциплін, з педагогіки, та психології.

II. 3. 1. Мета і завдання практики

Метою педагогічної практики є формування професійних знань, умінь, навичок практичної діяльності, вироблення мотивації, професійної компетентності, розвиток педагогічного мислення, педагогічної спрямованості в діяльності, формування професійно значущих якостей, навичок самоосвіти та самовдосконалення.

Основні **завдання** безвідривної (навчально-методичної) педагогічної практики:

- формувати інтерес до професії вчителя, творче ставлення до педагогічної діяльності;
- здобувати професійні навички й уміння роботи з дітьми;
- ознайомитись із системою виховної роботи школи та класу (Див. Додаток Б);
- розвивати вміння застосовувати різноманітні форми освітньо-виховної роботи (виховний захід, позакласне заняття з предмету тощо);
- вчити студентів організовувати виховний процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- ознайомити студентів із структурою закладу загальної середньої освіти, та його адмініструванням;
- формувати у студентів уміннями спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід організації й проведення виховної роботи з школярами, ознайомлювати практикантів із прийомами вивчення та дослідження освітньо-виховного процесу, аналізу діяльності учнів, класного керівника, вчителя-предметника;
- формувати вміння планувати, проводити та аналізувати свою організаційно-виховну діяльність;
- розвивати у студентів уміння працювати з педагогічною та методичною літературою, підручниками, навчальними посібниками, дидактичними матеріалами;

Мета, завдання та зміст безвідривної (навчально-методичної) практики спрямований на формування в здобувачів вищої освіти інтегральної, загальних та фахових компетентностей, зокрема:

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.05. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній

діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

Фахові компетентності:

ФК.01. Здатність оперувати базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні історичні періоди та орієнтуватися в історичному часі, а саме, розуміти загальну структуру галузі знань «Освіта/Педагогіка» та, зокрема, теорії й методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; орієнтуватися в сучасному стані розвитку історичної науки на основі визначення взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей, а також розвитку основних освітніх та історичних інституцій з розумінням їх ролі в розвитку суспільства.

ФК.08. Здатність до використання у професійній діяльності основних педагогічних й психологічних теорій та практик організації освітнього процесу позакласної роботи та методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, добору та реалізації форм, методів і засобів навчання; об'єктивного контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з цих навчальних предметів; формувати сучасне педагогічне мислення щодо входження системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти.

ФК.09. Здатність до застосування знань з психології, педагогіки та науково-предметних та філософських знань, визначення та врахування вікових та інших індивідуальних особливостей здобувачів освіти під час аналізу особливостей сприйняття й засвоєння ними навчальної інформації з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації; управління освітніми проєктами та впровадження нових технологій до освітнього процесу.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.11. Здатність до використання інновацій у професійній діяльності в галузі Освіта / Педагогіка, ефективного використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі за допомогою ІТ-технологій з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення ефективного освітнього процесу й спілкування та комунікативної взаємодії з його учасниками; самоосвіти і саморозвитку на основі рефлексії результатів власних навчальних та професійних дій; усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії з дотриманням принципів професійної етики вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі.

II. 3. 2. Зміст та організація практики

Тривалість: 4 тижні - денна форма навчання, 2 - заочна форма навчання.

Відповідальні кафедри: педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту освіти.

База практики: заклади загальної середньої освіти м. Глухова.

Студенти денної та заочної форм навчання, які працюють на посадах педагогічних працівників у ЗЗСО, за умови надання відповідних документів звільняються від проходження даного виду практики.

Зміст діяльності студентів-практикантів

Програма педагогічної практики студентів організовується, головним чином, через систему завдань, що тісно пов'язані з вивченням теоретичних педагогічних курсів та із самостійною аналітично–творчою діяльністю студента.

Завдання студентам–практикантам на перший період практики (перший та другий тиждень безвідривної педагогічної практики):

1. Вивчення соціально–педагогічних умов діяльності ЗЗСО; змісту виховної роботи

1.1. За час педагогічної практики дізнайтеся про традиції школи, класу, цікаві виховні справи, в яких беруть участь школярі.

1.2. Ознайомитись із річним і перспективним планом роботи школи, гімназії чи ліцею, в якому проходить педагогічна практика, надати їхню характеристику за поданою схемою.

1.3. Схарактеризувати стан матеріальної бази та оформлення приміщень ЗЗСО.

2. Аналіз виховної системи класу та роботи класного керівника

2.1. Проаналізувати загальну характеристику колективу класу базової школи, складену класним керівником (з плану виховної роботи класного керівника).

2.2. Відвідавши уроки, з'ясувати, як використовується принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

2.3. Проаналізувати розклад уроків у своїх класах. Чи відповідає він науково обґрунтованим вимогам та успішному засвоєнню знань учнями?

2.4. Проаналізувати план виховної роботи класного керівника. Скласти орієнтовний план виховної роботи з учнями на період педагогічної практики.

2.5. Проаналізувати форми і методи профілактичної роботи з важковиховуваними учнями, що застосовується в класі.

3. Навчальна робота

3.1. У ЗЗСО відвідати кілька уроків за фахом. Визначити їх тип та структуру. Як реалізуються на цих уроках принципи навчання і форми організації навчально–пізнавальної діяльності учнів?

3.2. Навести приклади, як узгоджуються словесні, індуктивні і проблемно–пошукові методи навчання в процесі вивчення однієї з тем.

3.3. Зазначити переваги і недоліки уроку як головної форми організації навчання.

3.4. Зробити аналіз відвіданого уроку за схемою (Методична рекомендація 5).

3.5. Проаналізувати навчальну програму з фахового предмету. Чи повністю реалізуються в ній принципи навчання?

4. Дослідницька робота

4.1. Вивчити за час педагогічної практики співвідношення різних методів виховання в практиці вчителів–предметників та класного керівника.

4.2. Використовуючи метод педагогічного спостереження, простежити вплив на учнів схвалення їхньої дій вчителями (форми, якою є реакція однокласників, ставлення до схвалення учнів).

4.3. Провести спостереження за оцінною діяльністю вчителя. Мета – ознайомлення з різноманітними засобами оцінювання школярів, які використовує вчитель на уроці, проаналізувати ці засоби і узагальнити.

Завдання студентам–практикантам на другий період практики:

1. Аналіз виховної системи класу та роботи класного керівника

1.1. Проаналізувати проведений у школі під час практики виховний захід.

1.2. Розробити орієнтовний зміст і структуру виховної справи з виховання національного світогляду та самосвідомості.

1.3. Скласти опитувальник для проведення бесіди зі школярами певного віку з метою педагогічного вивчення їхньої сім'ї.

1.4. Спланувати і провести індивідуальну бесіду з учнем, котрий систематично спізнюється на уроки або постійно порушує правила поведінки.

1.5. Відповідно до плану виховної роботи класного керівника визначити та проаналізувати індивідуальні і групові форми роботи з батьками (Див. Додаток Б).

1.6. Надати допомогу вчителю-предметнику у підготовці та проведенні заняття гуртка або виховного предметного заходу.

2. Навчальна робота

2.1. Відвідати уроки за фахом, визначити їхні тип та структуру. Зазначити як на цих уроках реалізується принцип навчання та форми організації навчально – пізнавальної діяльності? Як використовуються на уроках різні способи формування практичних умінь і навичок, застосовується диференційний та індивідуальний підхід до учнів?

2.2. Дослідити, чи проводиться в школі спеціальна робота з обдарованими дітьми.

2.3. Ознайомитися з обладнанням кабінету з предмету за фахом.

2.4. Ознайомитись з планом роботи факультативу (за наявності). Відвідати факультативне заняття з предмету. Зробити аналіз одного із занять за схемою (Див. Додаток Б2).

2.5. Ознайомитись з творчою лабораторією вчителя-предметника, змістом та формами організації позакласної і позашкільної роботи з предмету.

3. Дослідницька робота

3.1. Під час педагогічної практики спостерігати за педагогічними ситуаціями з школи та зробити їх психолого-педагогічний аналіз (Див. Додаток А2).

3.2. Провести опитування школярів з метою виявлення їх ставлення до сім'ї та життєвих цінностей.

3.3. Під час відвідування ЗЗСО спостерігати за особливостями протікання процесів учіння, виховання та міжособистісними стосунками учнів. Проаналізувати характерні епізоди чи ситуації.

Педагогічна практика передбачає можливості для збору дослідницького матеріалу для виконання у подальшому курсової роботи, розвиває навички науково-методичної діяльності. Вона є першим етапом, що дає можливість студентам зреалізувати себе як фахівця-дослідника та поєднати теорію з практикою, опанувати навичками самостійної роботи з педагогічної літературою.

III. 3. 3. Форми і методи контролю

Після завершення терміну проходження педагогічної практики студент має представити груповому керівникові на кафедрі наступну документацію:

1. Індивідуальний план навчально–виховної роботи (Див. Додаток А 1).
2. Щоденник психолого–педагогічних спостережень (Див. Додаток А2).
3. Розгорнутий конспект виховної справи з оцінкою класного керівника.
4. Аналіз виховного заходу вчителя (Див. Додаток Б).
5. Протокол уроку.
6. Аналіз уроку за поданою схемою (Див. Додаток В 1).
7. План виховної роботи класного керівника базового класу.
8. Звіт про виконання творчих та індивідуальних завдань, передбачених програмою практики (фоторепортаж, презентація, інформаційна газета, есе, дослідницька робота, проєкт тощо)
9. Звіт про проходження педагогічної практики, який включає інформацію про базу

практики, індивідуальну виховну роботу з класом, окремим учнем; результати психолого-педагогічних спостережень; перелік відвіданих виховних заходів, які проводилися вчителями, студентами, рекомендації та побажання щодо організації даного виду практики (Додаток А.2).

Усі документи повинні бути охайно написані від руки або віддруковані на стандартних аркушах паперу формату А4, оформлені відповідно до правил діловодства і представлені в окремих теках із титульним аркушем.

Норми оцінювання роботи студентів під час практики **Основні критерії оцінювання**

1. Уміння застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності та теоретичне осмислення студентом практичної професійної діяльності.
2. Ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь, навичок.
3. Креативність і самостійність виконань завдань педагогічної практики.
4. Рівень удосконалення мовної, комунікативної, педагогічної, психологічної, дослідницької компетенцій.
5. Рівень професійної спрямованості.

Основними показниками для оцінювання роботи студента за час практики є: виконання програми практики, результати виконання індивідуальних завдань, навчальна і трудова дисципліна під час практики, якість звітної документації.

Ідентичні роботи оцінюються на «незадовільно».

Критерії оцінювання роботи студентів-практикантів

№ з/п	Види діяльності студента-практиканта	Кількість балів	Ваговий коефіцієнт
1	Педагогічний щоденник.	30	0,3
2	Конспект виховного заходу.	20	0,3
3	Якість оформлення документації.	10	0,1
4	Дотримання режиму відвідування бази практики.	10	0,1
5	Завдання з психології.	20	0,2
	Всього	100	1,0

Під час оцінювання якості проходження практик враховуються різні види діяльності студентів.

Оцінка «**відмінно**» (**A**) ставиться тоді, коли завдання практики виконані на високому рівні якості, а саме: студент проявив себе як організований, сумлінний, ініціативний у всіх видах роботи, завоював повагу і високу оцінку серед дитячого і педагогічного колективів ЗЗСО, керівників практики, у визначений термін здав належним чином оформлену документацію.

Оцінкою «**добре**» (**B**) оцінюється педагогічна практика в тому випадку, коли завдання практики виконані на достатньому рівні якості, а саме: студентом допущено деякі помилки, які він зміг самостійно виправити або пояснити причину їхнього допущення; в ході практики студентом-практикантом не допускалась неорганізованість, шаблонність в усіх видах роботи; студент добре зарекомендував себе серед дитячого і педагогічного колективів ЗЗСО і керівників практики; у визначений термін здав належним чином оформлену документацію.

Оцінка «**добре**» (**C**) ставиться студенту, який повністю виконав програму практики, проявив ініціативу в роботі, однак допускав незначні помилки у реалізації окремих видів робіт і мав труднощі щодо самостійного їхнього виправлення або не міг пояснити причину їхнього допущення; в ході педпрактики студентом-практикантом не допускалась

неорганізованість, шаблонність у всіх видах роботи; він добре зарекомендував себе серед дитячого і педагогічного колективів навчального закладу; здав у визначений термін правильно оформлену документацію.

Результати практики, оцінені на **«задовільно» (D)** свідчать про те, що студент на задовільному рівні якості підготовлений до виконання завдань практики, допускає незначні порушення положень педагогіки і психології, які вмiє виправити і пояснити при зверненні на них уваги групового керівника і не повторює їх під час подальшої роботи з дитячим колективом. Студент проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний. Студент вчасно здав документацію, в яку можуть бути внесені незначні доповнення і виправлення за вказівкою групового керівника.

Оцінка **«задовільно» (E)** ставиться студенту, який виконав програму практики, однак не проявив достатніх знань з психології й педагогіки і вмiнь застосовувати їх у практичній діяльності, допускав помилки при плануванні і підготовці виховних заходів, не враховував у достатній мірі вікові та індивідуальні особливості дітей, їхні інтереси. Студент невчасно здав документацію.

Оцінка **«незадовільно» (FX)** ставиться тоді, коли студент виявився не готовим до виконання завдань практики або безвідповідально ставився до своїх обов'язків.

Загальний бал за практику

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за ECTS	Бальна шкала навчального закладу	Середньозважений коефіцієнт
«відмінно»	A	90-100	4,51-5,00
«добре»	B	82-89	4,01-4,5
	C	74-81	3,5-4,0
«задовільно»	D	64-73	2,83-3,43
	E	60-63	2,51-2,75
«незадовільно»	FX	35-59 (із можливістю перездачі)	2,00-2,5
	F	1-34 (з обов'язковим повторним курсом)	0,00-1,99

Рекомендована література до програми практики

Основна

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник. Київ. Академія, 2013. 576 с
2. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. пос. Київ. Вища шк., 2011. 197 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка. Київ. Знання, 2014. 447 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. Посібник. Київ. Граніна, 2011. 608 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Видавничий центр "Академія", 2010. 544 с.
6. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ. Либідь, 2013. 559 с.

Допоміжна

1. Гриценко А. П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі XIX-XX ст. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 7. Київ – Глухів, 2014. С. 249 – 252.
2. Закон України «Про освіту». *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української державності. *Педагогічна газета*. 2000. №6 (72).

4. Концепція національного виховання. Київ, 2004.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка : завдання і ситуації [практикум]. Київ. Знання-Прес, 2013. 429 с.
6. Курок В. П., Шевель Б.О. Аналіз підходів до організації та проведення педагогічної практики на різних етапах розвитку інженерно-педагогічної освіти України. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна.* 2013. Вип. 19. С. 98-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2013_19_37
7. Курок В. П., Литвинова Н. В. Професійна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю: теорія і практика формування в процесі виробничої практики: монографія. Суми, 2019. 252 с.
8. Курок В.П., Хоруженко Т.А. Ретроспектива організації педагогічної практики майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті: методичний аспект. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки.* 2021. Вип. 45. С. 124-131. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-CqrQK0d1Z6kNHKN2uqNw2aMvpRZHKIV/view>
9. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі : метод. Посібник. Харків. : Вид. група "Основа", 2016. 128 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Практика в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку (ДЗОВ)»
для студентів 3-го курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладачі програми:

доктор педагогічних наук, доцент Грищенко Андрій Петрович, гарант освітньої програми;

кандидат педагогічних наук, доцент Біліченко Павло Геннадійович.

II. 4. Педагогічна практика в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку (ДЗОВ)

Пояснювальна записка

Педагогічну практика в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку (далі – у ДЗОВ) проходять студенти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) ОС «Бакалавр». Практика для студентів III-го курсу є обов'язковим елементом навчальної програми. Вона має важливе значення у пізнавальному, виховному, і навчальному аспектах підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти.

Навчальним планом відведено 3 кредити або 90 годин, зокрема 20 годин для роботи на базі практики, по 35 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи. Студенти працюють на базі практики по 2 години на день протягом 10 днів (один раз на тиждень).

	Назва практики	Курс	Семестр	Кількість годин		Форма контролю
				Кредитів	Годин	
ОК 38	Практика в оздоровчому таборі (літня)	3	6	3	90	залік

Керівництво практикою здійснюється груповим керівником від кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту освіти.

Груповий керівник:

- проводить настановну консультацію;
- здійснює перевірку звітної документації;
- організовує підготовку до творчого захисту практики (фестивалю дистанційних технологій організації виховного процесу);
- організовує творчий захист практики та підсумкову конференцію.

Бази практики: шкільні онлайн-табори, онлайн-табори закладів позашкільної освіти тощо.

II. 4. 1. Мета і завдання практики

Метою практики є опанування здобувачами освіти змістом, сучасними методами, формами організації оздоровчо-виховного процесу в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в літній період (шляхом використання дистанційних технологій), формування у них на базі одержаних знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час проходження практики; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Завдання практики:

- ознайомити здобувачів освіти з особливостями виховної роботи з дітьми в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- поглибити знання здобувачів освіти з педагогіки та методики виховної роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- вивчити особливості планування виховної роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- формувати і розвивати в майбутніх педагогів навички спілкування з дітьми та молоддю;
- навчити студентів самостійного проведення колективних творчих справ (шляхом використання дистанційних технологій);

- формувати професійні якості педагога (вміння виявляти індивідуальні особливості вихованців, вбачати в них співучасників педагогічного процесу тощо);
- формувати почуття відповідальності за доручену справу, організованості та дисциплінованості;
- формувати в здобувачів освіти уміння і навички планувати та організовувати дозвілля дітей (уміння реалізовувати завдання патріотичного, морального, естетичного виховання, виховувати культуру поведінки, дбати про здоров'я дітей);
- формувати вміння з організації тимчасового дитячого колективу, навички спілкування з дітьми різних вікових груп, уміння знаходити індивідуальний підхід до них та планувати роботу, педагогічно осмислювати й аналізувати досвід своєї педагогічної діяльності;
- виховувати в здобувачів освіти любов до педагогічної професії, стимулювати їх до поглиблення педагогічних знань та вдосконалення педагогічних здібностей;
- формувати психологічну готовність до виконання ролі організатора виховної роботи тимчасового дитячого колективу;
- формувати вміння вести самостійний облік результатів своєї педагогічної діяльності в педагогічному щоденнику, аналізувати власний педагогічний досвід;
- навчити здобувачів освіти проведення постійного контролю роботи, ведення педагогічної документації, оформлення звіту з практики.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.05. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

Фахові компетентності:

ФК.01. Здатність оперувати базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні історичні періоди та орієнтуватися в історичному часі, а саме, розуміти загальну структуру галузі знань «Освіта/Педагогіка» та, зокрема, теорії й методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; орієнтуватися в сучасному стані розвитку історичної науки на основі визначення взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей, а також розвитку основних освітніх та історичних інституцій з розумінням їх ролі в розвитку суспільства.

ФК.08. Здатність до використання у професійній діяльності основних педагогічних й психологічних теорій та практик організації освітнього процесу позакласної роботи та методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, добору та реалізації форм, методів і засобів навчання; об'єктивного контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з цих навчальних предметів; формувати сучасне педагогічне мислення щодо входження системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти.

ФК.09. Здатність до застосування знань з психології, педагогіки та науково-предметних та філософських знань, визначення та врахування вікових та інших індивідуальних особливостей здобувачів освіти під час аналізу особливостей сприйняття й засвоєння ними навчальної інформації з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації; управління освітніми проектами та впровадження нових технологій до освітнього процесу.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.11. Здатність до використання інновацій у професійній діяльності в галузі Освіта / Педагогіка, ефективного використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі за допомогою ІТ-технологій з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення ефективного освітнього процесу й спілкування та комунікативної взаємодії з його учасниками; самоосвіти і саморозвитку на основі рефлексії результатів власних навчальних та професійних дій; усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії з дотриманням принципів професійної етики вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі.

П. 4. 2. Зміст та організація практики

Виконання завдань практики відбувається поетапно.

На підготовчому етапі практиканти під час організації табірною збору ознайомлюються з організацією роботи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, вивчають документацію та аналізують роботу педагогів-організаторів, вихователів (проведення режимних процесів, організацію різних видів дозвілєвої діяльності), готуються до самостійної роботи на посаді педагога-організатора, вихователя: складають календарні плани роботи на період практики, поповнюють педагогічну скарбничку іграми, розвагами, сценаріями заходів різної тематики, виготовляють необхідні дидактичні посібники, ігровий матеріал. Опановують алгоритм роботи з сервісом GoogleClassroom для створення, поширення та класифікації навчального контенту; засоби організації виховних справ у відеорежимі (Zoom, Skype, GoogleMeet).

Під час участі в настановній конференції здобувачі освіти ознайомлюються з метою та завданнями практики, особливостями її проходження в дистанційному режимі, структурою та технологією інноваційної педагогічної діяльності за допомогою можливостей дистанційних сервісів, можливостями проектування і реалізації авторських інновацій, особливостями використання інноваційних технологій у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в дистанційному режимі.

Основний етап практики. Практиканти самостійно працюють, виконуючи функції педагога-організатора, вихователя в першу половину дня дистанційно за допомогою сервісу GoogleClassroom та організують заходи з вихованцями у відеорежимі (Zoom, Skype, GoogleMeet та ін.). Здійснюють всебічний розвиток дітей, добираючи для цього конкретний зміст роботи й засоби педагогічного впливу в дистанційному режимі. Проводять режимні процеси, руханки, комплекси спортивних вправ, спостереження, віртуальні екскурсії, мотиваційні завдання, онлайн-квести, онлайн майстер-класи та інші форми роботи в дистанційному режимі. Особливу увагу приділяють проведенню щоденних інструктажів дітей з питань гігієни та правильного поведіння в умовах карантину, послаблення карантину. Наголошу (заняття з фізкультури, рухливі ігри, спортивні розваги, дні здоров'я тощо).

Враховуючи потреби дітей і специфіку завдань, практиканти організують:

– предметно-ігрове середовище загону, створюють умови для самостійної дитячої діяльності (ігрової, трудової, художньої, пізнавальної); створюють і підтримують у групі психологічно комфортний клімат, проводять інструктажі з питань охорони здоров'я дітей;

– щодня студенти-практиканти організують свята і розваги для дітей свого загону за допомогою дистанційних сервісів.

У цей період здобувачі вищої освіти проводять психолого-педагогічне спостереження за дітьми, які записують у щоденник, обробляють зібраний емпіричний матеріал; проводять роботу з батьками (телефон, viber) у вихідні дні: бесіди, консультації з різних питань виховання дітей, залучають батьків до виконання вихованцями виробів, малюнків, участі у віртуальних екскурсіях та інших формах роботи з дітьми.

За потреби оздоровчого закладу практиканти виконують окремі доручення методичного характеру: працюють над поповненням матеріалами, які доцільно використовувати в умовах організації дистанційного освітнього процесу, виступають перед працівниками дитячих закладів оздоровлення та відпочинку з доповідями, повідомленнями за допомогою дистанційних сервісів.

Наприкінці практики здобувачі вищої освіти оформлюють звітну документацію (в електронному вигляді), беруть участь у педагогічній раді (чи виробничій нараді), присвяченій обговоренню підсумків педагогічної практики.

П. 4.3. Форми і методи контролю

1. Узагальнений звіт про педагогічну практику (Див. Додаток А3).
 2. Щоденник психолого-педагогічних спостережень (Див. Додаток А2).
 3. Відеозапис інформаційного та розважального заняття, скріншоти занять в Zoom, Skype та ін. (у вигляді посилання на Google Диск, You Tube).
 4. План-конспект заговоної колективної творчої справи
- Уся документація надсилається на корпоративну електронну пошту ННІ філології та історії.

За результатами проведених захистів практик, здобувачі вищої освіти, які виконали завдання практики, отримують «Сертифікат студента-практиканта» за орієнтовною

структурою: серія і номер сертифіката, ППП студента, факультет, курс, освітня програма, вид практики, місце проходження практики, терміни практики, перелік сформованих компетентностей (загальні, фахові), кількість опанованих під час практики кредитів, результати проходження практики (оцінювання за відповідними шкалами). Сертифікат засвідчується підписами декана факультету, групового керівника, завідувача практиками та печаткою факультету.

Засоби діагностики сформованих компетентностей, зокрема, методи їх демонстрування:

- звітна документація з практики, визначена робочою програмою (Див. Додаток А3);
- звітна конференція (творчий захист).

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики

Педагогічна практика студентів завершується диференційованим заліком за чотирибальною системою: “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно” та за системою ECTS.

При оцінюванні результатів педагогічної практики враховуються такі показники:

- 1) організованість і дисциплінованість студента-практиканта в період проходження практики;
- 2) ініціатива і творчість, виявлені під час проходження педпрактики на різних ділянках роботи;
- 3) якість виховної роботи:
 - підготовка до роботи в дитячому закладі (пришкільному онлайн-таборі);
 - робота з рекомендованою літературою;
 - підготовка до виконання завдань практики;
 - ведення документації;
- 5) якість виховної роботи з дитячим колективом і окремими дітьми шляхом використання дистанційних технологій:
 - характер виховного впливу педагога-організатора на дитину й колектив в синхронному та асинхронному режимі;
 - ефективність впливу;
 - вмотивованість впливу;
- 6) якість підготовки відеозанять:
 - змістовність відеозанять;
 - креативний підхід при підготовці відеозанять;
 - різноманітність вибору форм виховної роботи при підготовці відеозанять (гра, гра-руханка, танцювальна гра, віртуальна екскурсія та ін.);
- 7) якість оформлення документації з педпрактики;
- 8) своєчасність здачі документації.

Таблиця 2. 1.

Норми оцінювання звітної документації та окремих видів діяльності студентів-практикантів

№ з/п	Види діяльності студента-практиканта	Кількість балів	Ваговий коефіцієнт
1	Відеозаняття	30	0,4
2	Педагогічний щоденник	30	0,2
3	Методична розробка загонової колективної творчої справи	20	0,2
4	Узагальнений звіт за визначеною структурою	20	0,2
6	Всього	100	1,0

Рекомендована література до програми практики

1. Балацінова А. Д. Підготовка студентів до організаційно-виховної практики у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 50. С. 65-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_50_10
2. Долга Н.В. Із досвіду підготовки студентів до педагогічної практики у літніх оздоровчих таборах. *Педагогіка вищ. та серед. шк.* : зб.наук. пр. 2010. Вип. 27 С. 65-68.
3. Казакова Н.В. Підготовка студентів до літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах. *Педагогічний дискурс*. 2010. Вип. 8.С. 76-80.
4. Олійник Н.Я. Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький. нац. ун-т. Хмельницький, 2013. 20 с.
5. Трубавіна І.М. Проблеми і шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих таборах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. №9. С. 102-104.
6. Філоненко О.С. Підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах України до виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав- Хмельницький, 2013. 20 с.
7. Цуприк С.І. Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів до роботи в літніх оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2011. 20 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Навчально-залікова практика: 5 – 9-ті класи: цикли НУШ»
для студентів 4-го курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладач програми:

доктор педагогічних наук, доцент Грищенко Андрій Петрович, гарант освітньої програми;

II. 5. Педагогічна практика: Навчально-залікова практика: 5-9-ті класи: цикли НУШ

Пояснювальна записка

Навчально-залікова практика у закладі загальної середньої освіти (практика в основній школі) студентів зі спеціальності 014 Середня освіта (Історія) є невіддільною складовою освітньо-професійної підготовки студентів, основними завданнями якої є закріплення здобутих теоретичних знань, формування у студентів умінь і навичок проведення навчальної та позакласної роботи за спеціальністю, виховної роботи в учнівському колективі.

Під час практики в 5-9-х класах студент оволодіває сучасними формами, методами, прийомами, засобами, технологіями планування і здійснення освітньої процесу в закладах загальної середньої освіти; поглиблює та закріплює теоретичні знання, здобуті в університеті. Практика розвиває у студентів креативні уміння, творчу ініціативу, надає можливість для реалізації особистісного навчання учнів, впровадження комунікативно-функціонального підходу в процесі проведення уроків із використанням сучасних технологій і методик активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку науково-дослідних умінь з подальшим їх застосуванням в освітньому процесі.

Згідно з навчальним планом практика проводиться на IV курсі загальною тривалістю 6 тижнів. Базою практики є заклади загальної середньої освіти м. Глухова та заклади освіти відповідно до укладеної студентом двосторонньої угоди, цільового направлення.

Навчальним планом відведено 6 кредитів або 180 годин, зокрема 40-60 годин для роботи на базі практики, по 60-70 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи. Студенти працюють на базі практики по 2-3 години на день протягом 20 днів (один раз на тиждень).

	Назва практики	Курс	Семест	Кількість годин		Форма контролю
				Кредитів	Годин	
ОК 39	Навчально-залікова практика: 5-9 класи: <i>цикли НУШ</i>	4	7	6	180	залік

Відповідальними за практику є кафедри: історії, правознавства та методики навчання; педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту освіти.

II. 5. 1. Мета і завдання практики

Метою педагогічної практики в 5 – 9-х класах НУШ є оволодіння теоретичними основами сучасної методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі, формування професійної компетентності та відповідних навичок застосування набутих у ЗВО знань на практиці, оволодіння методикою проведення уроків різних типів та методикою позаурочної й позакласної роботи з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі, узагальнення, систематизація, поглиблення загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, а також підготовка до виконання функції вчителя історії та громадянської освіти й реалізації системи навчально-виховної роботи з учнями.

Завданнями педагогічної практики в 5 – 9-х класах НУШ визначені:

- оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, формами організації освітнього процесу в ЗЗСО;

- вдосконалення вмінь та навичок застосування історичних знань для вирішення навчально-виховних та науково-методичних завдань, із урахуванням вікових й соціально-психологічних особливостей учнів у певних педагогічних ситуаціях;
- використовувати в практиці нові педагогічні технології та мультимедійних засобів навчання на уроках навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі;
- опанування технологіями проведення комбінованого уроку, уроку формування нових знань, уроку формування знань, умінь, навичок, уроку застосування знань, умінь, навичок, уроку узагальнення та систематизації знань;
- формування у здобувачів вищої освіти на базі здобутих в університеті знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних для професійної діяльності умовах;
- набуття досвіду організації та проведення позаурочної та позакласної роботи з історії;
- розвивати потребу систематичного оновлення і поповнення знань, вміння вести психолого-педагогічні спостереження та аналізувати різні аспекти освітнього процесу;
- виховувати зацікавленість, інтерес до педагогічної справи, бажання подальшого вивчення психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін та творчо їх застосовувати в практиці роботи школи;
- застосувати індивідуалізацію і рівневу диференціацію в навчально-виховному процесі, з опорою на знання з педагогіки, фізіології, психології;
- виконувати функції класного керівника працювати з колективом школярів, дитячими об'єднаннями;
- уважно ставитися до збереження здоров'я школярів.
- вивчати передовий педагогічний досвід.
- формування вмінь створювати експозиції кабінету історії, шкільного історичного музею тощо;
- здійснювати красзнавчу, екскурсійну роботу, використовувати її результати в освітньому процесі.

Вихідні та основні навчальні компетентності.

Мета, завдання та зміст навчально-заликової практики спрямований на формування в здобувачів вищої освіти інтегральної, загальних та фахових компетентностей, зокрема:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя

навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.05. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

Фахові компетентності:

ФК.01. Здатність оперувати базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні історичні періоди та орієнтуватися в історичному часі, а саме, розуміти загальну структуру галузі знань «Освіта/Педагогіка» та, зокрема, теорії й методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; орієнтуватися в сучасному стані розвитку історичної науки на основі визначення взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей, а також розвитку основних освітніх та історичних інституцій з розумінням їх ролі в розвитку суспільства.

ФК.08. Здатність до використання у професійній діяльності основних педагогічних й психологічних теорій та практик організації освітнього процесу позакласної роботи та методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, добору та реалізації форм, методів і засобів навчання; об'єктивного контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з цих навчальних предметів; формувати сучасне педагогічне мислення щодо входження системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти.

ФК.09. Здатність до застосування знань з психології, педагогіки та науково-предметних та філософських знань, визначення та врахування вікових та інших індивідуальних особливостей здобувачів освіти під час аналізу особливостей сприйняття й засвоєння ними навчальної інформації з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації; управління освітніми проектами та впровадження нових технологій до освітнього процесу.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.11. Здатність до використання інновацій у професійній діяльності в галузі Освіта / Педагогіка, ефективного використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі за допомогою ІТ-технологій з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення ефективного освітнього процесу й спілкування та комунікативної взаємодії з його учасниками; самоосвіти і саморозвитку на основі рефлексії результатів власних навчальних та професійних дій; усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії з

дотриманням принципів професійної етики вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі.

II. 5. 2. Зміст та організація практики

Обов'язки методиста кафедри

Методичне керівництво практикою здійснюють викладачі, які мають вчений ступінь або досвід роботи вчителя історії та правознавства у закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО). Протягом практики викладач-методист:

1. Бере участь у настановчій та підсумковій конференціях педагогічних практик.
2. Проводить консультації до кожного залікового уроку та предметного виховного заходу.
3. Перевіряє, затверджує конспекти залікових уроків і предметних виховних заходів.
4. Обов'язково відвідує (згідно з розкладом), аналізує та виставляє оцінку за проведені залікові уроки, предметні заходи.
5. Проводить бесіди з учителями-предметниками, надає за їх проханням методичну допомогу.
6. Бере участь у роботі зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики.
7. Перевіряє документацію з педпрактики та подає інформацію груповому керівникові.
8. Організовує свою роботу в тісній співпраці з груповим керівником.

Права та обов'язки студентів-практикантів

1. Студент-практикант зобов'язаний своєчасно виконувати всі види робіт, передбачені програмою практики, проводити навчально-виховну роботу, забезпечуючи єдність навчання та виховання учнів.
2. Під час практики студент повинен показати себе як вчитель-початківець із високим рівнем громадської активності та глибокою зацікавленістю до педагогічної роботи, любов'ю до учнів.
3. Студенти-практиканти мають право з усіх питань, що виникають у процесі практики, звертатись до керівників практики від університету; вносити пропозиції по вдосконаленню навчально-виховного процесу, організації практики; брати участь у громадському та профспілковому житті навчального закладу, у конференціях та нарадах; користуватись бібліотекою, кабінетами та науково-методичними посібниками, що в них зберігаються.
4. Студенти-практиканти зобов'язані з'являтися до заклад загальної середньої освіти за 20 хвилин до початку занять та знаходитись там протягом робочого дня.
5. Студент-практикант повинен мати охайний вигляд, бути зразком працьовитості, організованості, ввічливості, завжди проявляти відповідний педагогічний такт у спілкуванні з учнями, вчителями, адміністрацією та батьками, брати активну участь у громадському житті колективу навчального закладу.
6. Кожен студент веде щоденник, у якому фіксує результати спостережень та аналізу навчально-виховної роботи з учнями, а також складає плани-конспекти всіх проведених ним уроків та позакласних заходів із фаху.
7. Практикант організовує свою діяльність у відповідності з вимогами статуту навчально-виховного закладу, виконує правила внутрішнього розпорядку, виконує вказівки

адміністрації та керівників практики. В разі невиконання вимог, які ставляться до практикантів, порушник може бути усунути від проходження практики.

8. Студент, якого усунули від практики, або студент, робота якого під час педагогічної практики визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчальний план даного семестру. За рішенням Ради ННІ філології та історії йому можна призначити повторне проходження практики без відриву від навчальних занять в університеті.

9. На період практики один із групи студентів, що проходять практику у відповідному навчально-виховному закладі, призначається старостою групи. В обов'язки старости входить облік відвідування студентів, загальна організація роботи, повідомлення студентів про колективні консультації та семінари, виконання доручень керівників практики.

ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАКТИКАНТІВ

Під час практики студенти проводять основні види роботи, притаманні діяльності вчителя:

1) *навчально-виховну* – зі здобувачами загальної середньої освіти (учнями), а саме: складають план роботи та працюють за ним; розробляють розгорнуті плани-конспекти уроків та виховних заходів; сприяють всебічному розвитку учнів, відбираючи для цього конкретний зміст і засоби педагогічного впливу; продовжують формувати учнівський колектив; створюють умови для розвитку самостійної діяльності учнів; підтримують у класі комфортний психологічний клімат, забезпечують охорону здоров'я дітей;

2) *просвітницьку* – серед здобувачів загальної середньої освіти з питань історії та громадянської освіти, краєзнавства, психології, охорони природи, а також серед батьків учнів, надаючи консультації стосовно індивідуального підходу у вихованні дітей і розвитку їх пізнавальної активності, приймаючи участь у проведенні батьківських зборів;

3) *методичну* – спільно з педагогічним колективом закладу загальної середньої освіти, під час методичних семінарів, засідань методоб'єднань, аналізу шкільної документації та досвіду вчителів і класних керівників;

4) *дослідницьку* – спільно з викладачем ЗВО збирають експериментальний матеріал для виконання курсових та кваліфікаційних (бакалаврських) робіт (якщо це передбачено навчальним планом), впроваджують результати педагогічного дослідження в теорію та практику роботи закладу загальної середньої освіти.

Під час практики студенти проводять основні види роботи, притаманні діяльності вчителя:

Зміст діяльності студентів-практикантів.

1 Комплексне вивчення системи навчально-виховної роботи закладу загальної середньої освіти.

2. Навчальна та позакласна робота з предмету.

3. Виховна робота з класом, позакласна робота.

4.Методична робота.

5. Робота з психолого-педагогічного аналізу.

Період проходження практики студентами умовно поділяється на три етапи: ознайомлювальний, основний, завершальний.

Ознайомлювальний етап триває протягом першого тижня протягом якого студент-практикант повинен:

- а) ознайомитись з класами, календарно-тематичним планом уроків історії, методичною базою викладання предмету в школі;
- б) скласти опис кабінету історії у відповідності із планом;
- в) відвідати уроки історії у вчителя, до якого він прикріплений, зробити повний аналіз одного з них (у 5-9-х класах) за поданою схемою (Див. Додаток В 1).
- г) ознайомитись із планом позаурочної та позакласної роботи з предмету;
- е) скласти індивідуальний план на період проходження практики, графік проведення залікових уроків та позакласного предметного заходу (Див. Додаток А1).

Протягом наступних тижнів практики (основний етап) студент проводить *пробні* та *залікові* уроки з історії, виховну роботу з предмету. За період педпрактики студенти повинні:

1. Провести 2-4 пробні уроки¹. Тільки після того, як керівник практики від кафедри та вчитель в ЗЗСО дасть схвальну оцінку таким урокам, можна переходити до залікових уроків.

2. Провести 6 залікових уроків з предметів громадянської та історичної освітньої галузі (з історії України, всесвітньої історії, громадянської освіти, правознавства), що оцінюються методистом і вчителем. Наприклад, у 7 класі - з розділів «Галицько-Волинська держава», «Україна у складі Великого князівства Литовського», «Європа. Візантія. Арабський світ (VII-XV ст.)»; у 8 класі - з розділів «Українські землі в 60-70 рр. XVII ст.», «Франція. Просвітництво. Росія. США (др. пол. XVII – поч. XVIII ст.)»; у 9 класі - з розділів «Суспільно-політичний рух у др. пол. XIX ст.», «Завершення формування світових колоніальних імперій. Міжнародні відносини (кін. XIX ст.)». В окремих випадках дозволяється замість уроків в 7-9 класі проводити уроки з курсу «Історія» в 5-6 класах (за вибором).

3. Підготувати та провести позакласний захід з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в 5-9 класах.

4. Виготовити наочність до залікових уроків.

5. Відвідати уроки вчителів історії, ознайомитись з їхнім досвідом викладання, проаналізувати один із них.

6. Відвідувати залікові уроки інших студентів-практикантів.

7. Скласти розгорнуті плани-конспекти залікових уроків та позакласного предметного заходу.

8. Подати наочність, плани-конспекти, аналіз уроку та опис кабінету історії на захист педпрактики.

9. Здійснювати позаурочну індивідуальну, групову та масову роботу.

10. Виконати індивідуальні завдання педпрактики (профорієнтаційна робота).

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА

Проведення профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО та визначення можливих вступників до Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка на спеціальність 014 Середня освіта (Історія) та інші спеціальності Університету

11. Взяти участь у підведенні підсумків педпрактики.

Завершальний етап практики включає оформлення щоденника навчально-залікової практики у закладі загальної середньої освіти (практика в основній школі); підготовку звіту про виконання індивідуального плану роботи практиканта; прилюдний звіт на методичній конференції про виконану за час практики роботу.

¹ Увага! Кількість пробних уроків визначає керівник практики від кафедри та/або вчитель в ЗОШ

Індивідуальні завдання практикантів

Під час проходження навчально-залікової практики у закладі загальної середньої освіти (практика в основній школі) студенти мають виконати ряд індивідуальних завдань.

Педагогічна робота:

1. Зробити аналіз змісту тематичних розділів, які викладалися під час практики в кожному класі (за програмою, підручником, робочим зошитом).
2. Вивчити наукову та методичну літературу до уроків.
3. Відвідати і коротко проаналізувати у щоденнику педпрактики уроки, позаурочні та позакласні заходи, що проводилися вчителями, студентами-практикантами.
4. Виготовити (за вибором студента) набір інструктивних карток до лабораторних робіт з історії, набір дидактичного матеріалу для самостійних робіт або набір карток для диференційованого опитування учнів з однієї з тем, мультимедійну презентацію до одного з уроків.
5. Організувати і провести краєзнавчу, екскурсійну роботу, використати її результати в навчально-виховному процесі..
6. Проводити індивідуальні заняття з учнями.

Виховна робота:

1. Участь у виховній роботі з класом (проведення етичних бесід, диспутів, уроків культури, допомога в організації трудових, художніх, спортивних та інших заходів);
2. Відвідування та аналіз виховних заходів, проведених вчителями школи, студентами-практикантами, ведення їх протокольних записів (все записується в щоденник психолого-педагогічних спостережень) (Див. Додаток А2);
3. Відвідування та аналіз виховних заходів, проведених вчителем-предметником або студентами-практикантами, ведення їх протокольних записів (Див. Додаток Б);
4. Підготовка і проведення одного залікового виховного заходу в закріпленому класі;
5. Підготовка і проведення одного залікового позакласного чи позашкільного виховного заходу за фахом (тематичний вечір, усний журнал, конкурс, вікторина, квк, екскурсія, випуск спецгазети, бесіда тощо);
6. Участь в роботі з батьками (відвідування учнів вдома, участь у підготовці і проведенні батьківських зборів, у випуску газет для батьків тощо);
7. Проведення профорієнтаційної роботи.

Написання психолого-педагогічної характеристики:

Психолого-педагогічна характеристика – відповідальний етап педагогічної практики в школі. Уміння побачити та проаналізувати позитивні й негативні особливості особистості, класного колективу, вміння надати оптимальні за змістом психолого-педагогічні рекомендації, передбачають у студентів спроможність продемонструвати певний рівень необхідних знань, набутих у курсах загальної, вікової і педагогічної психології. Зразок написання психолого-педагогічної характеристики на особистість учня подано (Див. Додаток А2).

Організаційна робота

Проведення профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО та визначення можливих вступників до Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка на спеціальність 014 Середня освіта (Історія) та інші спеціальності Університету

ОБСЯГ ЗАВДАНЬ З ПЕДАГОГІКИ ВІДНОСНО ЗМІСТУ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАКТИКАНТІВ

I. Комплексне вивчення навчально-виховного процесу закладів загальної середньої освіти:

а) бесіда з адміністрацією (директором, завучем, організатором з позакласної роботи):

- проблема над якою працює ЗЗСО;
- річний, виховний план роботи школи;
- план роботи методоб'єднання вчителів за фахом;
- графіки і тематика семінарів за фахом.

б) бесіда з класним керівником:

- загальні відомості про клас,
- ознайомлення з планом виховної роботи, класним журналом, особовими справами учнів, медичними картками, щоденниками, зошитами тощо (Див. Додаток Б);
- ознайомлення з розкладом навчальних занять у класі, його аналіз.

в) бесіда з вчителем-предметником:

- ознайомлення з кабінетом, обладнанням, ТЗН, наочністю,
- ознайомлення з програмою та календарним планом вчителя.

г) знайомство з учнівським колективом:

- бесіда з активом класу,
- з учнями про їх інтереси, уподобання, ставлення до навчання, організацію дозвілля тощо.

Виховна робота:

а) участь у поточній виховній роботі з класом (проведення етичних бесід, диспутів, уроків культури, допомога в організації трудових, художніх, спортивних та інших КТС);

б) підготовка і проведення одного залікового виховного заходу в закріпленому класі. План-конспект виховного-залікового заходу затверджується класним керівником та груповим керівником. Цей план-конспект з оцінкою за проведення є структурною одиницею звітної документації;

в) відвідування виховних заходів, що проводяться вчителями школи, студентами-практикантами, ведення протокольних записів з метою їх аналізу (протокол і аналіз виховного заходу додається до щоденника психолого-педагогічних спостережень) (Див. Додаток А2 та Б);

г) участь в роботі з батьками (участь у підготовці і проведенні батьківських зборів, у випуску інформаційних матеріалів для батьків тощо).

Методична робота:

а) відвідування засідань методоб'єднань за фахом;

б) вивчення передового педагогічного досвіду;

в) проведення науково-дослідної роботи з методики, педагогіки і психології;

г) робота з методичною літературою;

д) підготовка звітної документації з педпрактики, участь у підсумковій конференції з педпрактики (Див. Додаток А3).

II. 5. 3. Форми і методи контролю

Контроль за роботою студентів, її облік та оцінка – складові діяльності методиста і вчителя-фахівця, які повинні визначити, наскільки студент опанував основи педагогічних знань та навичок. При цьому керівники практики беруть до уваги навчальну та виховну роботу, яку здійснював студент протягом практики.

При оцінці навчальної роботи враховується відвідування уроків вчителя історії та залікових уроків інших студентів, перевірка зошитів з історії, щоденників учнів, додаткові заняття з учнями, що не встигають, або обдарованими учнями, позакласна робота за фахом.

Виховна робота включає: допомогу в організації та проведенні громадсько-корисної роботи учнів, організацію дозвілля, заходи з набуття навичок культури поведінки, а також усі заплановані виховні заходи: інформаційні години, екскурсії, зустрічі, диспути тощо.

Перевірка та облік повинні бути строго індивідуальними та систематичними. Облік розрізняють на поточний та підсумковий. Спостереження за діяльністю студентів дає можливість оцінювати організаційну, змістову, дидактичну, виховну спрямованість навчального процесу.

Форми контролю студентів можуть бути різними. Наприклад, на індивідуальних та групових консультаціях з'ясовується знання практикантом конкретних питань навчальних тем, виявляються недоліки в знаннях та вміннях. Систематичні бесіди методистів зі студентами є одночасно й формою методичної допомоги, й ефективним засобом контролю за роботою студентів. Поточний облік завершується підсумковим. Підсумки педагогічної практики студентів підводяться на шкільних та факультетських науково-практичних конференціях.

Форма звітності здобувачів вищої освіти про педпрактику

Наприкінці практики здобувачі вищої освіти подають на кафедру історії, правознавства та методики навчання такі звітні документи:

1. Розгорнуті плани-конспекти 6 залікових уроків з предметів громадянської та історичної освітньої галузі (з історії України, всесвітньої історії, громадянської освіти, правознавства);
2. План-конспект предметного позакласного заходу з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в 5-9-х класах;
3. Наочність до залікових уроків;
4. План-конспект позанавчального виховного заходу класного керівника;
5. Аналіз уроку з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в 5-9-х класах за запропонованими схемами;
6. Психолого-педагогічну характеристику на особистість учня (Див. Додаток А2);
7. Характеристику ЗЗСО (зокрема опис кабінету історії);
8. Інформація про проведену профорієнтаційну роботу (зазначається дата проведення, класи, кількість учнів та подається список можливих вступників);
9. Звіт про педпрактику.

Звітна документація студента-практиканта, що здається на кафедру педагогіки та менеджменту освіти протягом 3-х днів після завершення практики:

1. Індивідуальний план навчально-виховної роботи (Додаток А.1), який складається до кінця 1-го тижня практики і затверджується класним та груповим керівниками.

2. Щоденник психолого-педагогічних спостережень.(Додаток А.2).

3. Протокол та психолого-педагогічний аналіз одного уроку за фахом, проведеного вчителем чи студентом-практикантом (Додаток А2).
4. Психолого-педагогічний аналіз виховного заходу (Додаток Б2).
5. План-конспект виховного заходу з оцінкою за проведення і підписом класного керівника (Додаток Б1).
6. Характеристика на роботу студента-практиканта з рекомендованою оцінкою та підписами вчителя-предметника, класного керівника, завірену підписом директора і печаткою школи (Додаток Г). За умови очної організації та проходження практики!
7. Звіт про роботу під час практики (Додаток А 3).

Підведення підсумків практики

По закінченню навчально-залікової практики у закладі загальної середньої освіти (практика в основній школі) проводиться підсумкова конференція в школі (вузі), на яких присутні всі студенти-практиканти групи, директор школи або його заступник, організатор позакласної роботи, вчителі, що працювали зі студентами. На конференції практиканти звітують про свою навчально-виховну роботу, дають характеристику класу, окремим учням, роблять висновок про рівень своєї теоретичної та практичної підготовки. Зокрема, студенти виступають із доповідями та презентаціям, які вони підготували на основі вивчення досвіду роботи кращих учителів-істориків міста та області, демонструють результати своєї науково-методичної роботи.

Проведення підсумкової науково-практичної конференції супроводжується організацією виставок. Матеріалами для виставок із навчальної та виховної роботи можуть бути: різноманітне унаочнення, підготовлене студентами (таблиці, схеми, діаграми, моделі, колекції тощо), стінні газети, куточки практиканта, тематичні стенди, фотогазети, мультимедійні презентації, відеофільми, які відображають діяльність учнів та студентів під час навчання, на екскурсіях, документи звітності студентів (план роботи, опис проведених уроків, щоденники, сценарії позакласних занять тощо).

Важливе значення при підведенні підсумків навчально-залікової практики у закладі загальної середньої освіти (практика в основній школі) має аналіз документів звітності студентів.

Загальна оцінка роботи кожного студента повинна бути комплексною, враховувати всі напрямки його діяльності за період практики, а не середньоарифметичною, виведеною з усіх отриманих оцінок. Вона визначається на основі обговорення та узгодження висновків керівників практики: методистів фахових кафедр. Підсумкову оцінку за практику виставляє груповий методист після узгодження з викладачами кафедр, які беруть участь у проведенні практики.

Алгоритм визначення підсумкової оцінки:

Підсумкова оцінка з навчально-залікової практики у закладі загальної середньої освіти (практика в основній школі) визначається на підставі середньозваженого бала, коли до уваги береться ваговий коефіцієнт та показник середньоарифметичної оцінки всіх основних видів робіт, які виконує студент на практиці, а саме (таблиця):

№ з/п	Види діяльності студента-практиканта	Кількість балів	Ваговий коефіцієнт
1	Проведення залікових уроків	30	0,3
2	Проведення предметного позакласного заходу	10	0,1
3	Виготовлення наочності до залікових уроків	10	0,1

4	Позанавчальна виховна робота	10	0,1
5	Аналіз уроку з предмету	10	0,1
6	Написання психолого-педагогічної характеристики	10	0,1
7	Характеристика ЗЗСО (при наявності - опис кабінету історії та громадянської освіти)	6	0,06
8	Профорієнтаційна робота	7	0,07
8	Оформлення документації педпрактики	7	0,07
	Всього	100	1,0

Робота здобувачів вищої освіти за період педагогічної практики оцінюється за такими критеріями:

При виставленні підсумкової оцінки за педагогічну практику враховується ефективність проведення студентом навчально-виховної роботи, участь у методичній роботі школи, його відношення до педагогічної професії, до учнів, до школи, якість звітної документації, виконання всіх видів завдань практики.

Оцінка виконання студентами завдань практики:

Оцінка “*Відмінно*” (А) виставляється тоді, коли план конспект залікового уроку відповідає основним вимогам, а саме:

чітко зазначена тема уроку, яка відповідає календарному плану,
в меті уроку розкриті навчальні, розвивальні та виховні завдання
зазначене обладнання уроку, основні терміни та поняття
визначений тип уроку та план уроку

в описі ходу уроку чітко описаний зміст та методика проведення кожного етапу уроку з зазначенням засобів навчання, методів та методичних прийомів.

За планом-конспектом оцінюється наскільки раціонально використовувались різноманітні методи навчання та засоби активізації учнів із урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, знання матеріалу за фахом, психолого-педагогічної теорії та творча самостійність у доборі навчального й дидактичного матеріалу для оформлення та проведення заняття.

“*Добре*” (В) ставиться у тому випадку, коли наявні незначні недоліки в оформленні плану-конспекту і визначається, що урок проведений на високому науково-педагогічному рівні; на ньому вдало розв’язувались освітні та виховні проблеми, але недостатньо ефективно використовувались окремі методичні прийоми активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але допустив при цьому незначні помилки в побудові та проведенні заняття.

“*Добре*” (С) ставиться у тому випадку, коли наявні недоліки в оформленні плану-конспекту, зокрема у описі ходу уроку і визначається, що урок проведений на високому науково-педагогічному рівні; на ньому вдало розв’язувались освітні та виховні проблеми, але недостатньо ефективно використовувались окремі методичні прийоми активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але допустив при цьому незначні помилки в побудові та проведенні заняття.

Оцінки “*Задовільно*” (Д) заслуговує студент, який при оформленні плану-конспекту допустив помилки в описі реалізації навчально-виховних завдань, виходячи з опису ходу уроку недостатньо ефективно використовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, слабо активізував пізнавальну діяльність учнів;

Оцінки “*Задовільно*” (Е) заслугове студент, який при оформленні плану-конспекту допустив помилки в формулюванні мети уроку, доборі обладнання, описі реалізації навчально-виховних завдань, виходячи з опису ходу уроку недостатньо ефективно використовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, слабо активізував пізнавальну діяльність учнів;

“Незадовільно” (F) виставляється у тому випадку, якщо план-конспект не відповідає вище зазначеним вимогам.

Оцінка позаурочної та позакласної роботи.

Позакласна робота з предмету за документацією оцінюється за такими критеріями: відповідність плану конспекту залікового заходу основним вимогам, а саме: чи чітко зазначена тема заходу, його мета, обладнання, форма проведення та місце проведення, перераховані етапи проведення заходу, наведений детальний опис проведення заходу.

За планом-конспектом оцінюється наскільки раціонально використовувались різноманітні методи навчання та засоби активізації учнів із урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, знання матеріалу за фахом, психолого-педагогічної теорії та творча самостійність у доборі навчального й дидактичного матеріалу для оформлення та проведення заходу.

Особливості навчально-залікової практики здобувачів вищої освіти (у 5-9-х класах НУШ) заочної форми навчання

Навчально-залікова практика студентів в 5-9-х класах заочної форми навчання триває три тижні. На період практики студенти прикріплюються до вчителя історії.

Протягом першого тижня студент-практикант повинен:

а) скласти індивідуальний план на період проходження практики (Див. Додаток А1);

б) ознайомитись з класом, календарним планом уроків історії, методичною базою викладання предмету в даній школі;

в) відвідати уроки історії у вчителя, до якого він прикріплений, зробити повний аналіз одного з них (у 5-9-х класах) за поданою схемою (Див. Додаток В 1);

г) ознайомитись із планом позаурочної та позакласної роботи з предмету;

д) ознайомитись з планом виховної роботи класного керівника у закріпленому класі;

е) скласти опис кабінету історії у відповідності із планом;

Протягом наступних тижнів практики студент проводить пробні та залікові уроки з історії, виховну роботу з предмету у закріпленому класі.

За період практики студенти заочної форми навчання зобов'язані:

1. Провести 3 уроки з предметів історичного циклу, що оцінюються методистом та вчителем: у 7 класі - з розділів «Галицько-Волинська держава», «Україна у складі Великого князівства Литовського», «Європа. Візантія. Арабський світ (VII-XV ст.)»; у 8 класі - з розділів «Українські землі в 60-70 рр. XVII ст.», «Франція. Просвітництво. Росія. США (друга пол. XVII – поч. XVIII ст.)»; у 9 класах - з розділів «Суспільно-політичний рух у др. пол. XIX ст.», «Завершення формування світових колоніальних імперій. Міжнародні відносини (кін. XIX ст.)». В окремих випадках дозволяється замість уроків в 7-9 класі проводити уроки з курсу “Історія” в 5-6 класах (за вибором).

2. Виготовити наочність до залікових уроків.

3. Підготувати та провести позакласний захід з предмету в 5-9 класах (за вибором).

4. Відвідати уроки вчителів історії, ознайомитись із їхнім досвідом викладання, проаналізувати один з них.

5. Скласти розгорнуті плани-конспекти залікових уроків та позакласного предметного заходу.

7. Подати наочність, плани-конспекти, аналіз уроку та опис кабінету історії на захист педпрактики.

Підведення підсумків практики студентів заочної форми навчання

Студенти повинні подати на захист практики:

1. Розгорнуті плани-конспекти 6 залікових уроків (Див. Додаток В 1);
2. План-конспект предметного позакласного заходу;
3. Наочність до залікових уроків;
5. Аналіз уроку з предмету за запропонованими схемами;
7. Характеристику ЗЗСО (зокрема опис кабінету історії);
8. Інформація про проведену профорієнтаційну роботу (зазначається дата проведення, класи, кількість учнів та подається список можливих вступників);
9. Звіт про навчально-залікову (в основній школі) практику у закладі загальної середньої освіти (Див. Додаток А3).

Рекомендована література до програми практики

Основна

7. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник. Київ. Академія, 2013. 576 с
8. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. пос. Київ. Вища шк., 2011. 197 с.
9. Кузьмінський А. І. Педагогіка. Київ. Знання, 2014. 447 с.
10. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. Посібник. Київ. Граніна, 2011. 608 с.
11. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Видавничий центр "Академія", 2010. 544 с.
12. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ. Либідь, 2013. 559 с.

Допоміжна

10. Гриценко А. П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі XIX-XX ст. *Сівєричина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 7. Київ – Глухів, 2014. С. 249 – 252.
11. Закон України «Про освіту». *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
12. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української державності. *Педагогічна газета*. 2000. №6 (72).
13. Концепція національного виховання. Київ, 2004.
14. Кузьмінський А.І. Педагогіка : завдання і ситуації [практикум]. Київ. Знання-Прес, 2013. 429 с.
15. Курок В. П., Шевель Б.О. Аналіз підходів до організації та проведення педагогічної практики на різних етапах розвитку інженерно-педагогічної освіти України. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна*. 2013. Вип. 19. С. 98-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2013_19_37
16. Курок В. П., Литвинова Н. В. Професійна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю: теорія і практика формування в процесі виробничої практики: монографія. Суми, 2019. 252 с.
17. Курок В.П., Хоруженко Т.А. Ретроспектива організації педагогічної практики майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті: методичний аспект. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 45. С. 124-131. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-CqrQK0d1Z6kNHKN2uqNw2aMvpRZHKIV/view>
18. Жерносець І. П. Організація науково-методичної роботи в школі : метод. Посібник. Харків. : Вид. група "Основа", 2016. 128 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та
громадянської освіти в 10-11-х класах»
для студентів 4-го курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладач програми:

доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович, гарант освітньої програми.

II. 6. Педагогічна практика: Практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти в 10-11-х класах

Пояснювальна записка

Практику проходять студенти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) ОС «Бакалавр». Практика для студентів IV-го курсу є обов'язковим елементом навчальної програми. Вона має важливе значення у пізнавальному, виховному, і навчальному аспектах підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти.

Навчальним планом відведено 9 кредитів або 270 годин, зокрема 60 годин для роботи на базі практики, по 105 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи. Студенти працюють на базі практики по 2 години на день протягом 30 днів (один раз на тиждень).

	Назва практики	Ку рс	Семест р	Кількість годин		Форма контролю
				Кредитів	Годин	
ОК 40	Практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти в 10-11 класах	4	8	9	270	залік

Педагогічна практика на робочому місці вчителя у закладах загальної середньої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (Історія) є невіддільною складовою їх освітньо-професійної підготовки, основними завданнями якої є закріплення здобутих теоретичних знань, формування у здобувачів вищої освіти умінь і навичок проведення навчальної та позакласної роботи за спеціальністю, виховної роботи в учнівському колективі.

Під час педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти студент оволодіває сучасними формами, методами, прийомами, засобами, технологіями планування і здійснення освітнього процесу; роботи в різних типах закладах освіти; поглиблює та закріплює теоретичні знання, здобуті в університеті. Практика розвиває у студентів креативні уміння, творчу ініціативу, надає можливість для реалізації особистісного навчання учнів, впровадження комунікативно-функціонального підходу в процесі проведення уроків із використанням сучасних технологій і методик активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку науково-дослідних умінь з подальшим їх застосуванням у вчительській роботі.

Організація практичної підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти регламентується документами: «Положенням про організацію, проведення практичної підготовки студентів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка», затверджений наказом МОН № 93 від 8 квітня 1993 р.; «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти №351 від 20.12.94 р.); «Про внесення змін до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України»; Методичних рекомендаціях до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти: Абетка для директора»).

Загальні положення

Педагогічно практика на робочому місці вчителя у закладах загальної середньої освіти студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти здійснюється з метою

узагальнення та вдосконалення знань, практичних умінь і навичок, формування професійної компетентності, набуття професійного досвіду.

Згідно навчального плану практика проводиться на 4-му курсі загальною тривалістю 9 тижнів. Базою практики є загальноосвітня школа I-III ступенів №3 м. Глухова та заклади освіти відповідно до укладеної двосторонньої угоди, цільового направлення.

Відповідальними за практику є кафедри: історії, правознавства та методики навчання; педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту освіти.

П. 6. 1. Мета і завдання практики

Метою педагогічної практики на робочому місці вчителя у закладах загальної середньої освіти є набуття студентами навичок самостійної підготовки та проведення занять, вдосконалення та поглиблення загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, набуття навичок проведення лекційних, практичних, семінарських занять та інших видів роботи, впровадження інноваційних технологій у процес історичної освіти.

Завданнями педагогічної практики визначені:

- вдосконалення вмінь та навичок застосування різноманітних засобів, методів та форм навчання, з врахуванням вікових й індивідуально-психологічних особливостей учнів та студентів у певних педагогічних ситуаціях;

- опанування методикою проведення нестандартних уроків з історії, правознавства та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти, з використанням інноваційних технологій викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузу в 10-11-х класах;

- розвиток вмінь добирати оптимальні методи, методичні прийоми, технології навчання та засоби навчання, ефективно використовувати навчально-лабораторне обладнання та комп'ютер на уроках історії, правознавства та громадянської освіти;

- вдосконалення прийомів організації різноманітних видів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти: колективної, групової, індивідуальної;

- формування навичок аналізувати, узагальнювати та впроваджувати в практику сучасні педагогічні інновації та досвід найкращих педагогів;

- ознайомлення зі специфікою організації навчальної, виховної, науково-методичної роботи у 10-11-х класах закладів загальної середньої освіти.

Під час проходження педпрактики у закладах загальної середньої освіти студенти мають проаналізувати:

- роботу колективу закладу над єдиною науково-методичною проблемою;
- план роботи методичної ради закладу, структуру методичної роботи;
- навчальні та авторські програми закладу з історії, правознавства та громадянської освіти;

- авторські підручники, посібники, засоби навчання (за фахом) у закладі;
- застосування інноваційних методик навчання і виховання;
- роботу з обдарованими учнями;
- спільні заходи методичного характеру.

Під час проходження педпрактики на робочому місці у закладах загальної середньої освіти студенти мають проаналізувати:

- статут закладу, його структуру;
- зміст діяльності управлінців (директора та його заступників);
- специфіку організації освітнього процесу у межах відповідного методичного об'єднання (далі – МО) вчителів;
- дослідити роботу предметних МО, визначити інноваційні напрямки організації

- освітнього процесу та наукову тему, над якою працює заклад;
- дослідити елементи новаторського підходу до організації навчальної діяльності учнів у системі роботи вчителя історії, правознавства та громадянської освіти;
- дослідити сучасні технології виховання та учнівського самоврядування в досвіді роботи ЗЗСО;
- визначити напрямки роботи закладу з учнями з різних соціальних груп та тих, що мають девіантну поведінку;
- вивчити структуру та зміст профорієнтаційної роботи в закладі освіти з набору контингенту студентів за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія).

Вихідні та основні навчальні компетентності.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності:

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до ініціативності та підприємливості; навчання й саморозвитку упродовж усього життя з оволодінням сучасними знаннями, інноваційними стратегіями навчання, генеруванням нових ідей, виявленням та розв'язанням професійних проблем, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.05. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

Фахові компетентності:

ФК.01. Здатність оперувати базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні історичні періоди та орієнтуватися в історичному часі, а саме, розуміти загальну структуру галузі знань «Освіта/Педагогіка» та, зокрема, теорії й методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; орієнтуватися в сучасному стані розвитку історичної науки на основі визначення взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей, а також розвитку основних освітніх та історичних інституцій з розумінням їх ролі в розвитку суспільства.

ФК.08. Здатність до використання у професійній діяльності основних педагогічних й психологічних теорій та практик організації освітнього процесу позакласної роботи та

методики викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, добору та реалізації форм, методів і засобів навчання; об'єктивного контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з цих навчальних предметів; формувати сучасне педагогічне мислення щодо входження системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти.

ФК.09. Здатність до застосування знань з психології, педагогіки та науково-предметних та філософських знань, визначення та врахування вікових та інших індивідуальних особливостей здобувачів освіти під час аналізу особливостей сприйняття й засвоєння ними навчальної інформації з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації; управління освітніми проектами та впровадження нових технологій до освітнього процесу.

ФК.10. Здатність до прийняття рішень у невизначених умовах та до організації освітнього процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці та забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (в тому числі з особливими потребами); організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами з вирішенням завдань, які виникають у реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності.

ФК.11. Здатність до використання інновацій у професійній діяльності в галузі Освіта / Педагогіка, ефективного використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі за допомогою ІТ-технологій з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення ефективного освітнього процесу й спілкування та комунікативної взаємодії з його учасниками; самоосвіти і саморозвитку на основі рефлексії результатів власних навчальних та професійних дій; усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії з дотриманням принципів професійної етики вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі.

П. 6. 2. Зміст та організація практики Обов'язки методиста-предметника

Методичне керівництво практикою здійснюють викладачі, які мають вчений ступінь або досвід роботи вчителя історії та правознавства у закладі загальної середньої освіти. Протягом практики викладач-методист:

- Бере участь у настановчій та підсумковій конференціях педагогічних практик.
- Перевіряє документацію з педпрактики та подає інформацію груповому керівникові.
- Організовує свою роботу в тісній співпраці з груповим керівником.

Права та обов'язки студентів-практикантів

10. Студент-практикант зобов'язаний своєчасно виконувати всі види робіт, передбачені програмою практики, проводити навчально-виховну роботу, забезпечуючи єдність навчання та виховання учнів.

11. Під час практики студент повинен показати себе як вчитель із високим рівнем громадської активності та глибокою зацікавленістю до педагогічної роботи, любов'ю до учнів.

12. Практиканти мають право з усіх питань, що виникають у процесі практики, звертатись до керівників практики від університету; вносити пропозиції по вдосконаленню освітнього процесу, організації практики; брати участь у громадському та профспілковому житті навчального закладу, у конференціях та нарадах; користуватись бібліотекою, кабінетами та науково-методичними посібниками, що в них зберігаються.

13. Студенти-практиканти зобов'язані з'являтися у ЗЗСО за 20 хвилин до початку занять та знаходитись там протягом 6 годин робочого дня.

14. Практикант повинен мати охайний вигляд, бути зразком працьовитості, організованості, ввічливості, завжди проявляти відповідний педагогічний такт у спілкуванні з учнями, вчителями, адміністрацією та батьками, брати активну участь у громадському житті колективу закладу освіти.

Кожен студент веде щоденник, у якому фіксує результати спостережень та аналізу навчально-виховної роботи з учнями, а також складає розгорнуті плани-конспекти залікових уроків (занять) і стислі плани-конспекти всіх проведених уроків (занять), крім залікових та позакласних заходів із фаху.

15. Практикант організовує свою діяльність у відповідності з вимогами статуту закладу освіти, виконує правила внутрішнього розпорядку, виконує вказівки адміністрації та керівників практики. У разі невиконання вимог, що ставляться до практикантів, порушник може бути усунутим від проходження практики.

16. Студент, якого усунули від практики, або робота якого під час педагогічної практики визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчальний план даного семестру. За рішенням Ради ННІ філології та історії йому можна призначити повторне проходження практики без відриву від навчальних занять в університеті.

17. На період практики один із групи студентів, що проходять практику у відповідному закладі освіти, призначається старостою групи. В обов'язки старости входить облік відвідування студентів, загальна організація роботи, повідомлення студентів про колективні консультації та семінари, виконання доручень керівників практики.

Зміст діяльності студентів-практикантів

Під час практики студенти проводять основні види роботи, притаманні діяльності вчителя історії, правознавства та громадянської освіти:

1. *навчально-виховну* – з учнями, а саме: складають план роботи та працюють за ним; розробляють розгорнуті плани-конспекти уроків та виховних заходів; сприяють всебічному розвитку учнів, відбираючи для цього конкретний зміст і засоби педагогічного впливу; продовжують формувати учнівський колектив; створюють умови для розвитку самостійної діяльності учнів; підтримують у класі комфортний психологічний клімат, забезпечують охорону здоров'я дітей;

2. *просвітницьку* – серед учнів з питань історії, правознавства, громадянської освіти, краєзнавства, психології, охорони природи, а також серед батьків учнів, надаючи консультації стосовно індивідуального підходу у вихованні дітей і розвитку їх пізнавальної активності, приймаючи участь у проведенні батьківських зборів;

3. *методичну* – спільно з педагогічним колективом ЗЗСО, під час методичних семінарів, засідань методоб'єднань, аналізу шкільної документації та досвіду вчителів;

4. *дослідницьку* – спільно з викладачем ЗВО збирають експериментальний матеріал для виконання курсових і дипломних (бакалаврських) робіт (якщо це передбачено навчальним планом), впроваджують результати педагогічного дослідження в теорію та практику роботи школи.

Період проходження практики студентами умовно поділяється на три етапи: ознайомлювальний, основний, завершальний.

Ознайомлювальний етап триває протягом першого тижня протягом якого студент-практикант повинен:

а) ознайомитись з класами, календарно-тематичним планом уроків історії, методичною базою викладання предмету в школі;

- б) ознайомитись із планом позаурочної та позакласної роботи з предмету;
- в) скласти індивідуальний план на період проходження практики, графік проведення залікових уроків та позакласного предметного заходу (Див. Додаток А1).

Протягом наступних тижнів практики (основний етап) студент проводить пробні та залікові уроки з історії, виховну роботу. За період педпрактики студенти повинні:

1. Провести 3 уроки з «Історії України» (з яких 1 - заліковий урок на оцінку), 3 уроки з «Всесвітньої історії» (з яких 1 – заліковий урок на оцінку), 3 уроки з «Правознавства» (з яких 1 – заліковий урок на оцінку), 3 уроки з «Громадянської освіти» (з яких 1 – заліковий урок на оцінку). Загалом: 12 уроків, з яких 4 – залікових уроки на оцінку. В тому числі 2-3 уроки з різних предметів мають бути нестандартними, з використанням методів інноваційних технологій (Див. Додаток В 1, В 2).

2. Підготувати та провести позакласний захід з предмету в 10-11-у класах (за вибором).

2. Підготувати і провести заліковий виховний захід в закріпленому класі.

4. Виготовити наочність та дидактичний матеріал до чотирьох залікових уроків (по одному з кожного предмета).

Завершальний етап практики включає оформлення щоденника практики; підготовку звіту про виконання індивідуального плану роботи практиканта; прилюдний звіт на методичній конференції про виконану за час практики роботу.

Індивідуальні завдання практикантів

Під час проходження практики студенти мають виконати ряд індивідуальних завдань.

Педагогічна робота:

1. Виготовити мультимедійну презентацію до двох нестандартних уроків, з використанням методів інноваційних технологій.

2. Розробити і провести залікові уроки з використанням історичних джерел (не менше 2 уроків).

Виховна робота:

1. Участь у виховній роботі з класом (проведення етичних бесід, диспутів, уроків культури, допомога в організації трудових, художніх, спортивних та інших заходів);

2. Підготовка і проведення одного залікового виховного заходу в закріпленому класі;

3. Підготовка і проведення одного залікового позакласного чи позашкільного виховного заходу за фахом (тематичний вечір, усний журнал, конкурс, вікторина, КВК, екскурсія, випуск спецгазети, бесіда тощо);

6. Участь в роботі з батьками (відвідування учнів вдома, участь у підготовці і проведенні батьківських зборів, у випуску газет для батьків тощо);

7. Проведення профорієнтаційної роботи.

Написання психолого-педагогічної характеристики:

Психолого-педагогічна характеристика – відповідальний етап педагогічної практики в школі. Уміння побачити та проаналізувати позитивні й негативні особливості особистості, класного колективу, вміння надати оптимальні за змістом психолого-педагогічні рекомендації, передбачають у студентів спроможність продемонструвати певний рівень необхідних знань, набутих у курсах загальної, вікової і педагогічної психології (Див. Додаток А2).

П. 6. 3. Форми і методи контролю

Контроль і оцінювання роботи студентів

Студент працює на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти самостійно.

Контроль за роботою студентів, її облік та оцінка – складові діяльності вчителя-фахівця, який має визначити, наскільки студент володіє основами педагогічних знань та навичок.

Керівники практики від університету оцінюють навчальну та виховну роботу, яку здійснював студент протягом практики, на підставі звітної документації та захисту результатів практики, враховуючи оцінки, які виставив вчитель-фахівець на базі практики.

Підсумки педагогічної практики студентів підводяться на факультетських науково-практичних конференціях.

Форма звітності студентів про практику

Наприкінці практики студенти подають такі звітні документи:

1. Розгорнуті плани-конспекти 4 залікових уроків (титульний аркуш див. у додатку А 4);
2. Стислі плани-конспекти інших, крім залікових проведених уроків (занять) (всього 8);
3. Наочність до чотирьох залікових уроків (занять) (за вибором, по одному з кожного предмету (історія України, всесвітня історія, правознавство та громадянське освіта);
4. Розробки нестандартних уроків (мультимедійну презентацію до двох нестандартних уроків, з використанням методів інноваційних технологій).
5. План-конспект позакласного заходу за предметом;
6. План-конспект позанавчального виховного заходу (Див. Додаток Б);
7. Психолого-педагогічну характеристику на особистість учня (Див. Додаток А2);
8. Звіт про педпрактику (Див. Додаток А3).

Підведення підсумків практики

По закінченню практики проводиться підсумкова конференція. На конференції практиканти звітують про свою навчально-виховну роботу, дають характеристику класу, окремим учням, роблять висновок про рівень своєї теоретичної та практичної підготовки. Зокрема, студенти виступають із доповідями та презентаціям, які вони підготували на основі вивчення досвіду роботи кращих учителів-істориків міста та області, демонструють результати своєї науково-методичної роботи.

Проведення підсумкової науково-практичної конференції супроводжується організацією виставок. Матеріалами для виставок із навчальної та виховної роботи можуть бути: різноманітне унаочнення, підготовлене студентами (таблиці, схеми, діаграми, моделі, колекції тощо), стінні газети, куточки практиканта, тематичні стенди, фотогазети, мультимедійні презентації, відеофільми, які відображають діяльність учнів та студентів під час навчання, на екскурсіях, документи звітності (план роботи, опис проведених уроків, щоденники, сценарії позакласних занять тощо).

Важливе значення при підведенні підсумків практики має аналіз документів звітності студентів.

Загальна оцінка роботи кожного студента повинна бути комплексною, враховувати всі напрямки його діяльності за період практики, а не середньоарифметичною, виведеною з усіх отриманих оцінок. Вона визначається на основі обговорення та узгодження висновків

керівників практики: методистів фахових кафедр. Підсумкову оцінку за практику виставляє груповий методист після узгодження з викладачами кафедр, які беруть участь у проведенні практики.

Алгоритм визначення підсумкової оцінки:

Під час захисту звіту про практику комісія уважно розглядає зміст звіту про практику, виставляє бали за зміст кожного розділу, після чого задає студентові усні запитання, які дозволяють оцінити розуміння студентом викладених у змісті звіту про практику положень. Виставлена загальна сума балів переводиться у традиційну оцінку і заноситься у відповідні документи як підсумкова оцінка з проходження практики.

Оцінка проходження науково-дослідної практики складається із суми балів, які виставляються комісією на основі розгляду змісту звіту про практику та за підсумком усного захисту перед комісією основних положень, які входять до програми практики. Для коректного порівняння оцінок різного типу застосовуються зважувальні коефіцієнти.

Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок студента, набутих на практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням її у чотирибальну шкалу оцінок.

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка ECTS</i>	<i>Національна оцінка</i>	<i>Національна оцінка</i>
95-100	A	зараховано	відмінно
85-94	B		добре
75-84	C		задовільно
65-74	D		
60-64	E		
40-59	Ex	незараховано	незадовільно
менше 40 або не виконані інші умови допуску	F	не допущений	не допущений

Складовою загальної суми балів захисту звіту про практику є:

- 1) сума балів за зміст звіту про практику окремо за кожним структурним розділом програми практики;
- 2) бали безпосередньо за захист звіту про практику.

Шкала балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки за практику, наведена нижче (див. табл).

№	Види діяльності студента-практиканта	Кількість балів	Ваговий коефіцієнт
1	Розгорнуті плани-конспекти 4 залікових уроків	0-16	0,16
2	Виготовлення мультимедійної презентації до 2 нестандартних уроків	0-18	0,18
3	Виготовлення наочності та дидактичних матеріалів до 3 залікових уроків	0-15	0,15
4	Стислі плани-конспекти інших проведених уроків (крім залікових) (всього 8)	0-16	0,16
5	Проведення предметного позакласного заходу	0-10	0,1
6	Позанавчальна, профорієнтаційна та виховна робота	0-10	0,1

7	Написання психолого-педагогічної характеристики	0-10	0,1
8	Оформлення документації педпрактики	0-5	0,05
Всього		0-100	1,0

Під час захисту звіту про педпрактику комісія уважно розглядає зміст звіту про практику, виставляє бали за зміст кожного розділу, після чого задає студентові усні запитання, які дозволяють оцінити розуміння студентом викладених у змісті звіту про практику положень. Виставлена загальна сума балів переводиться у традиційну оцінку і заноситься у відповідні документи як підсумкова оцінка з проходження практики.

Критерії оцінки розділів звіту про практику (за кожний розділ)

I. Найвища якість розділу звіту (95-100% від максимальної кількості балів відповідного розділу) повинна відповідати таким вимогам:

- 1) повне та вичерпне викладення матеріалу, яке використовувалося при проведенні студентом занять та під час опрацювання відповідного розділу;
- 2) повний склад необхідних додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (копії документів, аналітичні та статистичні матеріали тощо);
- 3) актуальність і достовірність поданої у звіті інформації;
- 4) дотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

II. Посередня якість розділу звіту (50-95% від максимальної кількості балів відповідного розділу) визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

- 1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (50-75% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (50-75% необхідних додатків);
- 3) неактуальність або застарілість поданої у звіті інформації;
- 4) недотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

III. Незадовільна якість розділу звіту (0-50% від максимальної кількості балів відповідного розділу) визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

- 1) одночасно присутні два чи більше критеріїв, що відповідають оцінці в 5 балів;
- 2) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (менше 50% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 3) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (менше 50% необхідних додатків);
- 4) недостовірність поданої у звіті інформації.

Критерії оцінки захисту звіту про проходження педагогічної практики на робочому місці вчителя

I. Найвища якість захисту звіту про практику, яка оцінюється в 35-40 балів, повинна відповідати таким вимогам:

- 1) вільне володіння змістом роботи, яка проводилася на практиці, чітке розуміння суті обраної наукової проблеми та володіння здобутками науки у цій царині;
- 2) повне знання відповідного матеріалу, публікацій з обраної проблематики;

II. Захист звіту про практику оцінюється в 15-35 балів, якщо:

- 1) відносно захисту на найвищий бал немає відповідності хоча б одному з пунктів, зазначених вище, або якщо:
- 2) при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені значні помилки під час визначення терміну прийняття чи назви змісту в цілому правильно зазначеного інструктивного матеріалу.

III. Відповідь на питання оцінюється в 5-15 балів, якщо:

- 1) відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття двох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього;
- 2) одночасно наявні обидва типи недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки в 35-40 балів;
- 3) характер відповідей дає підставу стверджувати, що особи яка захищає звіт про практику, неправильно зрозуміла зміст практики і тому не відповідає на питання по суті, припустилася грубих помилок у змісті відповіді.

Під час оцінки звіту про практику в цілому додатково враховуються і впливають на загальну суму балів допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

- неохайне оформлення роботи (вживання не загальноприйнятих скорочень, рукописний варіант звіту, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус 10 балів);
- помилки в оформленні звіту про практику порівняно з діючими вимогами (мінус 5 балів);
- помилкові статистичні та аналітичні дані, якщо розмір помилки незначний і в цілому не впливає на висновки, які зроблено у звіті (мінус 5 балів);
- використання застарілих науково-інформаційних джерел.

Під час оцінки звіту про практику в цілому додатково враховується і впливає на загальну суму балів трудова дисципліна студента під час проходження практики. При порушенні графіка і змісту проходження практики (зафіксованому у відповідному журналі) викладач може знизити оцінку:

- за одноразове порушення індивідуального графіку практики та відсутність без поважних причин на занятті у встановлений час або систематичні запізнення (мінус 5 балів за кожний факт порушення);
- за несвоєчасність представлення на кафедру інформації про початок практики (мінус 10 балів);
- за несвоєчасність представлення на кафедру звіту про практику (мінус 5 балів).

Студент, котрий не виконав програму практики і отримав незадовільний відгук на базі практики або незадовільну оцінку при захисті звіту про практику, направляється на практику повторно або відраховується з університету.

Рекомендована література до програми практики

Основна

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник. Київ. Академія, 2013. 576 с
2. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. пос. Київ. Вища шк., 2011. 197 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка. Київ. Знання, 2014. 447 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. Посібник. Київ. Граніна, 2011. 608 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Видавничий центр "Академія", 2010. 544 с.
6. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ. Либідь, 2013. 559 с.

Допоміжна

7. Гриценко А. П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі XIX-XX ст. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 7. Київ – Глухів, 2014. С. 249 – 252.
8. Закон України «Про освіту». *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української державності. *Педагогічна газета*. 2000. №6 (72).
10. Концепція національного виховання. Київ, 2004.
11. Кузьмінський А.І. Педагогіка : завдання і ситуації [практикум]. Київ. Знання-Прес, 2013. 429 с.
12. Курок В. П., Шевель Б.О. Аналіз підходів до організації та проведення педагогічної практики на різних етапах розвитку інженерно-педагогічної освіти України. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна*. 2013. Вип. 19. С. 98-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2013_19_37
13. Курок В. П., Литвинова Н. В. Професійна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю: теорія і практика формування в процесі виробничої практики: монографія. Суми, 2019. 252 с.
14. Курок В.П., Хоруженко Т.А. Ретроспектива організації педагогічної практики майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті: методичний аспект. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 45. С. 124-131. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-CqrQK0d1Z6kNHKN2uqNw2aMvpRZHKIV/view>
15. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі : метод. Посібник. Харків. : Вид. група "Основа", 2016. 128 с.

Словник базових понять

Адаптація (соціальна) – процес активного пристосування індивіда до змін середовища за допомогою соціальних засобів.

Атестація – це об'єктивна оцінка відповідності фактичних значень показників якості, які характеризують підготовку випускників і організацію навчально-виховного процесу в закладі освіти відповідно до державних вимог.

Базова школа – загальноосвітня чи спеціальна школа при педагогічних навчальних закладах, в якій проводиться педагогічна практика студентів чи наукові дослідження проблем навчання й виховання.

Батьківські збори – одна з форм зв'язку школи з батьками і пропаганди серед них педагогічних знань.

Виховання (у вузькому розумінні) – цілеспрямована взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на формування певних якостей, властивостей, стосунків людини.

Виховання (у широкому значенні) – забезпечення передачі від покоління до покоління накопиченого соціально – культурного досвіду та цінностей.

Виховна система – цілісна та упорядкована сукупність компонентів, інтеграція та взаємодія яких сприяє ефективному та цілеспрямованому розвитку особистості.

Гігієна уроку – система заходів, спрямованих на попередження розумової і фізичної перевтоми учнів під час занять.

Гуртки учнівські – самодіяльні об'єднання учнів, які займаються поглибленим вивченням питань науки, літератури, мистецтва, одна з форм позакласної й позашкільної роботи.

Дидактика – частина педагогіки, яка розробляє теорію освіти й навчання, виховання в процесі навчання.

Діяльність – спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни.

Етнопедагогіка – наука про народну педагогіку.

Єдиний шкільний режим грамотного письма й культури мови – сукупність педагогічних вимог, які ставляться до усної й письмової мови учнів та вчителів.

Засіб – спосіб, прийом дії для досягнення результату; знаряддя для здійснення результату.

Зміст навчання – зміст, обсяг навчальної інформації, її структура, засвоєння якої дає можливість здобуття загальної освіти.

Знання – особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх істинності.

Ілюстративність у навчанні – вид наочності, який полягає у використанні на заняттях у школі творів живопису, прикладів з художньої літератури, документів, кінофільмів і телепередач.

Класний журнал – основний документ, що містить запис тем, які вивчаються, відвідування й успішності учнів протягом року.

Класний керівник – учитель, який поряд з викладанням того чи іншого предмета здійснює загальну роботу по об'єднанню зусиль учителів, що працюють в тому чи іншому класі, координації їхніх вимог для досягнення найкращих результатів у виховній і навчальній роботі з учнями класу.

Компетентний – особа, яка має рівень знань та спеціальних умінь, що є достатніми і відповідають певним професійним стандартам.

Компетентність – це сукупність встановлених в офіційній формі прав і обов'язків, тобто повноважень будь – якої посадової особи, які визначають її можливості приймати обов'язкові для виконання рішення, контролювати їх виконання, вживати заходів відповідальності. Компетентність – це знання аспектів життя і сфер діяльності людини, навички творчого володіння інтелектуальним і фізичним інструментарієм.

Логічне запам'ятовування – найбільш економний і продуктивний спосіб запам'ятовування, що ґрунтується на розумінні матеріалу, який запам'ятовується на встановленні осмислених зв'язків між його окремими частинами.

Метод проектів – організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування і виконання практичних завдань – проектів.

Мова навчання – мова, якою здійснюється навчально–виховна робота за певної системи народної освіти.

Мотивація – спонукальна причина дій і вчинків людини.

Навчання – це взаємодія вчителя та учнів з метою засвоєння останнім соціального досвіду; забезпечення умов для успішного учіння як з боку того, хто навчається, так і з боку того, хто навчає.

Навчальна діяльність – складне за змістом та структурою явище, що формується тільки в спільній роботі вчителя та учнів.

Національний виховний ідеал – базується на загальнолюдських цінностях і включає в себе ті риси, які відповідають духовності чи звичаям даного народу.

Педагогічна (професійна) майстерність – сукупність певних якостей особистості вчителя, які зумовлюються високим рівнем його психолого–педагогічної підготовки, здатності оптимально вирішувати педагогічні завдання (навчання, виховання, розвитку школярів).

Позакласна робота в школі – складова частина навчально–виховної роботи, одна з форм організації дозвілля учнів.

Практика педагогічна студентів – спосіб вивчення навчально–виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів.

Провідний тип діяльності – діяльність, що найбільше сприяє розвитку дитини в даний період її життя.

Процес виховання – цілісний процес, в якому органічно поєднані змістова і процесуальна сторони. Змістова сторона характеризує сукупність виховних цілей. Процесуальна – характеризує самокерований процес педагогічної взаємодії вчителя та учнів.

Режим шкільний – організований порядок чергування й характер зв'язків різних видів навчання, праці та відпочинку школярів; одна з найважливіших умов навчання, виховання і фізичного розвитку учнів.

Самовиховання – систематична й свідома діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок.

Самоврядування дитяче – участь дітей в управлінні й керівництві справами свого колективу.

Самопізнання – початковий етап виховання особистості, виявлення та вивчення нею своїх особливостей, визначення цінностей, формування провідних мотивів та мотивацій, характеру.

Самоусвідомлення – усвідомлення вихованцем себе як особистості, свого місця у суспільній діяльності. Вищий рівень розвитку самостійності.

Самореалізація – організовуючи свою поведінку та діяльність, вихованець, відповідно до встановлених правил, керує своєю діяльністю і ефективно працює над собою.

Система – форма, спосіб організації чого–небудь. Значна кількість елементів, закономірно пов'язаних між собою.

Системний підхід до виховання – проектування та керування поступовим становленням якостей особистості.

Такт педагогічний – почуття міри в застосуванні засобів педагогічного впливу на дітей. Проявляється в умінні вчителя поводитися належним чином, просто й переконливо розмовляти з вихованцями, поважати їхню гідність, ставити розумні й педагогічно обґрунтовані вимоги.

Учнівське шкільне самоврядування – форма участі школярів в управлінні навчально–виховною діяльністю школи; засіб реалізації принципу демократизації школи.

Учіння – це діяльність учнів із засвоєння змісту освіти.

Характеристика педагогічна – документ, який відображає поведінку й успішність учнів з окремих предметів і видів занять, їхню позакласну й громадську діяльність, інтереси й нахили до окремих видів занять, фізичний і розумовий розвиток, дисциплінованість і моральні риси.

Цілісна система виховання – сукупність закономірно побудованих, динамічно пов'язаних між собою компонентів виховного впливу, таких, як комплекс виховних цілей; спільність людей, які їх реалізують; діяльність, яка спрямована на реалізацію поставлених цілей; відносини, що складаються між учасниками цієї діяльності; прогнозовані результати та ін.

Школа – навчально–виховний заклад для навчання, освіти і виховання дітей, молоді та дорослих.

ДОДАТКИ

**Схеми оформлення звітної документації,
яка подається на перевірку груповому керівникові**

Додаток А. 1

Схема індивідуального плану роботи студента-практиканта

1 сторінка

«Затверджую» :
учитель _____,
груповий керівник _____

**Індивідуальний план роботи
студента – практиканта**

(П.І.Б.)

групи _____ курсу _____

Навчально-наукового інституту філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

який (а) проходить педагогічну практику
у _____ класі, школи _____ з _____ по _____ 20__ р.

2 сторінка

Дата, день тижня	Навчальна та методична робота	Відмітка про виконання	Виховна робота	Відмітка про виконання	Робота над завданням із психології	Відмітка про виконання
21.01.20__р. Понеділок						

Примітка. Індивідуальний план роботи заповнюється студентом-практикантом разом із груповим керівником на початку проходження в окремому зошиті або на аркушах формату А4.

У розділі «Навчальна та методична робота» планується робота з підготовки і проведення пробних і залікових уроків (написання плану-конспекту уроку, консультації у вчителя і методиста, виготовлення наочності тощо); відвідування уроків вчителя-предметника і студентів (з обов'язковим зазначенням мети: психолого-педагогічний аналіз уроку, спостереження за прийомами активізації пізнавальної активності учнів, спостереження за методами і засобами організації навчально-пізнавальної діяльності школярів тощо); участь у роботі методичних об'єднань вчителів біології; розробка планів-конспектів виховних заходів.

У розділі «Виховна робота» планується діяльність студента-практиканта з організації виховної роботи з предмета та виховна робота як помічника класного керівника.

У розділі «Робота над завданням із психології» планується виконання завдань, визначених кафедрою психології та соціальної роботи.

Схема щоденника психолого-педагогічних спостережень

1 сторінкаЩоденник психолого-педагогічних спостережень
студента – практиканта

(П.І.Б.)

групи _____ курсу _____

Навчально-наукового інституту філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

який (а) проходить педагогічну практику

у _____ класі, ЗЗСО _____ з _____ по _____ 20__ р.

Керівник практики від ЗВО _____

Директор школи _____

Завуч школи _____

Методисти університету _____

Класний керівник _____

2 сторінка**Розклад уроків та дзвоників**3 сторінка

Список учнів з дорученнями.

4 сторінка

Список учителів-предметників, які викладають у даному класі

5 сторінка

а) календарний графік залікових уроків із предмету; (під час навчально-заликової практики)

б) дата залікового виховного заходу (під час навчально-заликової практики).

6 сторінка

Схематичне розміщення школярів у класі.

7 сторінка й наступні за нею наводиться психолого-педагогічний аналіз проведеної роботи – спостереження та аналіз відвіданих і проведених уроків та виховних заходів, результати спостережень за учнем та класним колективом з метою написання психолого-педагогічної характеристики.**Психолого-педагогічний аналіз проведеної роботи**

Дата	Характеристика-опис проведеної роботи	Зауваження, рекомендації
21.01.20__ р. Понеділок	Перший день у школі пройшов...	

Примітка. У щоденник психолого-педагогічних спостережень студент-практикант систематично записує свої враження про кожний шкільний день, веде тезисні записи відвіданих уроків і виховних заходів, відмічає результати проведених спостережень, психолого-педагогічного вивчення особистості учня, відомості про проведenu в класі навчально-виховну роботу.

Щоденник – це не просто поденна констатація фактів, а глибокий аналіз (психолого-педагогічний) і оцінка всіх явищ навчально-виховного процесу. Запис у щоденнику ведеться впродовж робочого дня або після його закінчення.

Схема звіту студента-практиканта

ЗВІТ

Студента-практиканта _____
(П.І.Б.)

групи _____ курсу _____ Навчально-наукового інституту філології та історії

який (яка) проходив педагогічну практику
в _____ класі _____
(повна назва освітньої установи)
з _____ по _____ 20__ р.

Груповий керівник практики _____
(П.І.Б.)

Класний керівник _____
(П.І.Б.)

Звіт пишеться у відповідності до змісту діяльності студентів та індивідуального плану їхньої роботи.

1. Коротка характеристика умов навчання в даній ЗОШ (обладнання, матеріальна база, склад учителів, успішність, науково-методична проблема, над якою працює педагогічний колектив закладу, шляхи реалізації (коротко).

2. Виконання індивідуального плану. Відхилення від плану.

3. Враження від відвіданих занять, які методи викладання сподобались, чому?

4. Кількість проведених уроків, їх критична оцінка (труднощі при підготовці і проведенні уроків).

5. Проведення виховного заходу. Аналіз рівня володіння методиками проведення виховних заходів (визначити якість теоретичних знань з педагогіки, психології, методики виховної роботи), умінь використовувати їх на практиці, знань шкільних підручників.

6. Участь у роботі методичних об'єднань, педрад, батьківських зборів.

7. Перелік вмінь і навичок, що були набуті в процесі практики.

8. Враження від практики. Загальні висновки, пропозиції відносно її поліпшення.

Зразок оформлення титульної сторінки теки з документацією

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ДОКУМЕНТАЦІЯ
з педпрактики
студента (-ки) _____ групи _____ курсу
Навчально-наукового інституту філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

_____ (П.І.Б.)

який (яка) проходив(ла) практику в

_____ (повна назва освітнього закладу)

з _____ по _____ 20__ р.

Груповий керівник:

_____ (П.І.Б.)

Глухів 20__

Зміст та оформлення виховного заходу

Виховний захід – це одна з найпоширеніших організаційних форм у позаурочній та позашкільній виховній роботі. Він повинен природно витікати із конкретних життєвих ситуацій у класі, школі, у навколишньому середовищі. Під час планування варто зважати на умови життя й оточення, на національну культуру, традиції, на вікові й індивідуальні особливості дітей конкретного класу, їхні інтереси, на завдання виховної роботи з певним класом, на особливості шкільного колективу.

Підготовка й організація виховного заходу спрямовані на формування й розвиток ставлення учнів до оточуючих людей і речей, підвищення рівня вихованості дітей. При цьому слід пам'ятати, що в процесі кожної взаємодії зазвичай розв'язують цілий комплекс виховних завдань.

Виховний захід – є процес, перебіг якого передбачає кілька взаємопов'язаних стадій (етапів):

1. Цілепокладання (аналіз обстановки, визначення актуальності теми заходу, цілі, завдання виховної справи).
2. Планування (підготовча частина, організаційна частина, складання програми позакласного заходу).
3. Організація діяльності вихованців.
4. Самовираження особистості й результати безпосереднього виховного впливу, колективний аналіз виховної дії, самоаналіз.
5. Педагогічна рефлексія та релаксація.

Складання програми позакласного заходу

Підготовча частина

Визначення мети й завдань заходу:

- обрати види, форми та методи роботи з урахуванням віку учнів;
- вибір форми виховних занять в залежності від змісту та від спрямування виховних завдань, віку учнів, рівня їх вихованості;
- продумати, як найоптимальніше залучити дітей до підготовки та проведення заходу;
- визначити можливість участі батьків, фахівців з тематики заходу, психологів, представників громадських організацій.

Організаційна частина

- добір тематичного матеріалу (змістовність, переконливість з огляду на застосування вербальних методів, методів привчання, спонукання, а також вправлення, змагання , заохочення)
- застосування цікавих, творчих, індивідуальних завдань;
- побудова логічної послідовності й завершеності теми на підставі обраної мети заходу;
- визначення тривалості заходу з урахуванням віку вихованців та місця проведення;
- добір матеріалу для оформлення композицій з метою досягнення емоційності сприймання (за потреби).

Алгоритм роботи над виховним заходом

1. План підготовки (детальний). Письмовий виклад.
2. Написання сценарію. Письмовий виклад перебігу заходу.
3. Складання схеми аналізу запланованого заходу.

Послідовність оформлення виховного заходу

- 1 сторінка – титульна;
 - 2 сторінка – відмітка про консультації та затвердження конспекту класним керівником і керівником групи;
 - 3 сторінка – тема, мета, завдання заходу, форма проведення, діяльнісна структура, обладнання, місце проведення;
 - 4 сторінка – зміст заходу;
- остання сторінка – використана література під час підготовки виховного заходу.

Додаток Б 1

Схема написання конспекту виховного заходу

План-конспект виховного заходу

_____ (тема заходу)

проведеного в _____ класі _____ закладу загальної середньої освіти _____

студентом (-кою) _____ групи, _____ курсу Навчально-наукового інституту
філології та історії
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

_____ (П.І.Б.)

Тема: стислий, короткий вислів, іноді віршований, що розкриває суть виховного заходу.

Мета: ідеальне уявлення результату, який має бути досягнутий на практиці.

Загальна мета на тому чи іншому рівні таксономії (ієрархії) є синтетичною категорією, що охоплює всі аспекти педагогічної взаємодії. Вона конкретизується завданнями, які повинні бути реальними (посильними).

Завдання мають бути спрямовані на:

- а) емоційне стимулювання;
- б) формування відповідних мотивів;
- в) пізнання певних явищ, фактів;
- г) формування дієво-практичних навичок.

Форма проведення виховного заходу

(Реальний процес, пов'язаний з організацією виховної діяльності). Приклад: бесіда, круглий стіл, диспут, інформаційна година, інтелектуальна гра, турнір, усний журнал, родинне свято, виховна година, брейн-ринг, спортивне змагання, благодійні акції, аукціони, мандрівки тощо.

Вибір форми проведення залежить від змісту та спрямування виховних завдань, віку учнів, рівня їх виховання, особистого соціального досвіду; особливостей дитячого колективу і його традицій; від технічних можливостей та рівня професіоналізму вчителя.

Засоби

Надбання матеріальної та духовної культури, що використовуються для вирішення виховної мети.

Місце проведення

Діяльнісна структура виховного заходу.

Продумати, як найоптимальніше залучити вихованців до підготовки та проведення виховного заходу.

Подається список вихованців з точним переліком доручень, ролей, дій, функцій.

Діяльність – фронтальна,

групова,

індивідуальна

Види фронтальної діяльності:

прослуховування вчителем, товаришами, перегляд кінофільму, переживання подій, осмислення отриманої інформації, участь у підготовці та проведенні виховного заходу.

Види групової діяльності:

підготовка монтажу, ілюстративного матеріалу, оформлення місця проведення, збирання інформації.

Види індивідуальної діяльності:

види діяльності, ролі, функції обговорювання в класі з метою їх оптимізації.

План виховного заходу

1. Організаційний етап.

а) розповідь, бесіда, емоційне стимулювання за допомогою створення виховних ситуацій,

2. Реалізаційний етап.

а) розкриття мети та задач заходу; спрямування дітей на роботу та пошук відповідей на питання.

б) використання методичних прийомів;

в) застосування тестів, анкет, відеосюжетів, ігрової діяльності.

3. Підсумковий етап.

а) аналіз позитивних досягнень учнів;

б) заключне слово вчителя;

в) ґрунтовність висновків, зроблених у ході заходу та по його завершенню.

Додаток Б 2

Орієнтовна схема аналізу підготовки і проведення, результатів виховного заходу

I. Мета і завдання, що мають бути розв'язані в процесі підготовки і проведення виховного заходу. Особливості контингенту учнів. Наскільки враховані в змісті заходу потреби школярів, їхні інтереси і творча фантазія.

II. Процес підготовки: спрямовуюча роль класного керівника у ході підготовки заходу, подання в тактовній формі допомоги учням; роль учнівських організацій, органів самоуправління в підготовці й проведенні заходу, позиція учнів в процесі підготовки цього заходу (розробка планів, контроль тощо); забезпечення дружної, злагодженої роботи колективу, формування відносин співробітництва, взаємодопомоги, відповідальності; організація діяльності учнів: чітке визначення

функціональних обов'язків і повноважень кожного, конкретних строків виконання окремих завдань.

III. Проведення заходу.

1. Організація: готовність учнів до проведення заходу, оформлення приміщення, обладнання, наочність, використання технічних засобів, структурна схема заходу, чіткість, організованість, злагодженість у проведенні заходу, раціональність використання часу, участь представників громадськості у заході.

2. Зміст: актуальність теми, змістовна спрямованість, логічність, послідовність, цілеспрямованість, раціональність у доборі тактів, їх осмислення, глибина висновків, зв'язок з життям класу, школи, села, міста, району; добір питань, що хвилюють школярів.

3. Методика проведення: врахування вікових особливостей дітей, можливість відвертого обміну думками, характер діалогу, стимулювання учнів до дискусії, до вироблення єдиної думки.

4. Психологічна обстановка: поведінка учнів, їхня активність, зацікавленість, ставлення до заходу, поведінка вчителя, його тон, ставлення до учнів, педагогічний такт, повага до самостійних думок, пропозиції, рішення учасників.

IV. Результати: вирішення конкретних завдань виховання у процесі підготовки і проведення заходу, ставлення учнів до його змісту.

V. Рекомендації.

ПІДГОТОВКА УРОКІВ ТА КОНСПЕКТІВ УРОКІВ

СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ З ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

- I. Дата проведення уроку, школа, клас, прізвище вчителя.
- II. Тема уроку.
- III. Передбачувана мета та завдання уроку: освітні, розвиваючі, виховні.
- IV. Обладнання уроку.
- V. Основні терміни й поняття уроку.
- VI. Тип уроку.
- VII. Структура уроку: основні етапи, час їх проведення, логічний зв'язок між етапами уроку, відповідність структури вказаному типу уроку.
- VIII. Досягнення мети та розв'язання завдань уроку за наявними етапами.
- IX.
 1. ПРОВЕДЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЕТАПУ УРОКУ.
Технічна, методична, фізіологічна організація учнів до роботи.
 2. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ НА УРОЦІ:
 - а) методи та методичні прийоми перевірки;
 - б) складність та якість завдань та питань для перевірки знань;
 - в) логіка побудови питань, уточнення та доповнення відповідей учнів, використання наочності під час опитування;
 - г) якість відповідей учнів, загальна підготовленість учнів до уроку;
 - д) об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів учителем, їх якість, вимогливість, кількість оцінок.
 3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЧУТТЄВОГО ДОСВІДУ ТА ОПОРИХ ЗНАНЬ УЧНІВ.
Методи та методичні прийоми, використані на етапі, активність класу.
 4. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.
Методи та методичні прийоми мотивації учбової діяльності школярів на уроці.
Планування далекої та близької перспективи.
 5. ПОВІДОМЛЕННЯ УЧНЯМ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ УРОКУ.
Використання вчителем певної системи повідомлення: інформаційно-пояснювальної, інформаційно-пізнавальної, інформаційно-дослідницької.
Використані методи та методичні прийоми.
 6. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ.
Методи та методичні прийоми викладення нового матеріалу вчителем та організація пізнавальної діяльності учнів на цьому етапі.
Перехід до нової теми, запис на дошці та в зошитах, зміст матеріалу, його обсяг, науковість, системність, доступність.
Добір методів та методичних прийомів, їх поєднання, відповідність їх змісту та віковим особливостям учнів.

Методи формування умінь та навичок, методи активізації пізнавальної активності учнів.

Використання наочності.

Диференціація навчання.

Термінологічна робота, використання міжпредметних зв'язків.

Аналіз діяльності вчителя: володіння матеріалом, культура мовлення, стиль спілкування з класом.

Аналіз діяльності учнів: якою мірою задіяні вони до роботи, ступінь зацікавленості, самостійність, активність, дисциплінованість.

Зміст записаного матеріалу, компактність.

Оформлення вчителем записів на дошці, дотримання гігієнічних умов підтримки працездатності учнів на уроці.

7. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ.

Методи, використані для проведення первинного аналізу або синтезу знань

Використання підручника, навчально-логічні завдання, розв'язання пізнавальних завдань, проблемних завдань, творча робота.

Методи та методичні прийоми, застосовані на даному етапі. Використання схем, таблиць, завдань, задач.

Використання питань, вправ, задач.

8. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКУ УРОКУ.

Методи проведення етапу.

Який матеріал засвоїли учні, якість засвоєння.

9. ВИЗНАЧЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ.

Обсяг завдання, диференціація, пояснення вчителем змісту роботи, прийомів та послідовності виконання домашньої роботи.

10. ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК про рівень проведення уроку та його результативність:

досягнення мети уроку,

якість знань учнів на уроці,

дисципліна,

зв'язок з попередніми та наступними уроками.

Критичні зауваження та методичні поради.

ЗРАЗОК КОНСПЕКТУ УРОКУ З ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

План-конспект уроку

«Участь Гетьманщини у Північній війні. Полтавська битва 1709 року»

Історія України. 8 клас

(за підручником авторів Дудар О. В., Гук О. І. / за ред.: Пометун О. І.)

Мета:

–сформувати уявлення про участь України у Північній війні; охарактеризувати внутрішню та зовнішню політику уряду Гетьманщини в період 1687 – 1709 рр; Визначити причини повстання І. Мазепи проти царської влади;

–Розвивати вміння учнів аналізувати історичні джерела, працювати над вивченням історичних подій, вести документацію, висловлювати й аргументувати власну точку зору;

–Виховувати інтерес до історичного минулого свого народу.

Тип уроку: комбінований

Основні поняття: Північна війна, Полтавська битва, «мазепинці».

Основні дати і події:

- 1687 р. липень – козацька рада на р. Коломак, обрання гетьманом І.Мазепи;
- 1710 – 1721 – Північна війна Росії проти Швеції;
- 1702 – 1704 – Повстання на Правобережній Україні
- На чолі з С. Палієм;
- 1708р. – Похід шведського короля Карла XII на Москву через Україну;
- 1708р. жовтень – початок виступу І.Мазепи проти царської влади.
- 1709р. березень – перехід на бік І.Мазепи запорозьких козаків на чолі з кошовим отаманом.
- 1709р. – спалення Батурина
- 1709р. червень – Полтавська битва.

Очікувані результати:

Після уроку учні зможуть:

- визначити головні причини повстання Мазепи проти царської влади;
- аналізувати зміст українсько – шведського договору та історичні джерела;
- визначити наслідки Полтавської битви для України;
- характеризувати політичне становище в Україні після Полтавської битви.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

Мозковий штурм:

1. Як називається період в історії України, який розпочався в другій половині XVII століття? («Руїна»)
 2. Що таке «Руїна»? (Період громадянських воєн, розкол Гетьманщини, спустошення Правобережної України).
 3. Які країни підписали Андрусівське перемир'я? (Москва, Річ Посполита).
 4. Як ці країни поділили Україну? (на Правобережну і Лівобережну).
 5. Який договір підтверджував умови Андрусівського миру? (Вічний мир).
 6. Згадаємо діячів періоду козаччини. «Хто вони»?
- Гетьман, студент, чернець – хто він? (Ю. Хмельницький).
- Його так любили люди, що змальовували на іконах (Б. Хмельницький).

–Його називали «Сонце Руїни» (П. Дорошенко).

–З його іменем пов'язане підписання Гадяцької угоди, а також Конотопська битва (І. Виговський).

–Його призначив гетьманом московський цар, але від його ж руки він із двома синами загинули в Сибіру (І. Самойлович).

–Найвідоміший кошовий отаман, якого татари називали «шайтаном» (І. Сірко).

III. Мотивація навчальної діяльності:

На сьогоднішньому уроці розглянемо образ гетьмана Івана Мазепи, розглянемо основні напрями внутрішньої і зовнішньої політики, намагаємося зрозуміти, наскільки складним було становище Української держави наприкінці XVII століття. А також поговоримо про Гетьманщину у період Північної війни.

Проблемне питання уроку: «Що змусило Мазепу піти на угоду зі шведами?»

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Обрання Івана Мазепи гетьманом.

У 1687 році гетьманом Лівобережної України став Іван Мазепа. Своє правління розпочав як політик проросійської орієнтації. Про це свідчать підписані ним Коломацькі статті, які регламентували українсько – російські відносини. Наприкінці 1687 року на річці Коломак отаборилося українське і російське військо після невдалого Кримського походу, де й були підписані дані статті.

Донині ходять суперечки про те, як виглядав Іван Мазепа.

Робота з ілюстраціями за QR-кодом.

Відкрийте підручник на сторінці 147 та відскануйте код (<https://cutt.ly/66SVs5W>). Прочитайте матеріал за посиланням, дайте відповідь на запитання:

1. На скільки умовних груп поділяються історичні портрети Мазепи? Охарактеризуйте їх.

2. Внутрішня та зовнішня політика Івана Мазепи

Метою Мазепи як гетьмана Війська Запорозького було об'єднання козацьких земель Лівобережжя, Правобережжя, Запорожжя і, якщо можливо, Слобожанщини і Ханської України в складі єдиної Української держави під гетьманським регіментом, та встановлення міцної авторитарної гетьманської влади у становій державі європейського типу зі збереженням традиційної системи козацького устрою.

Він будує в усій Гетьманщині цілу низку церков, споруджених у стилі українського бароко. Після великого Богдана Мазепа вперше поставив особу гетьмана на рівень державного володаря, монарха. Недарма в народі побутувала приказка: «від Богдана до Івана не було гетьмана». Свою владу він ототожнював з могутністю держави. У своїй зовнішній політиці гетьман відмовився від орієнтації на Польщу, Крим і Туреччину. Боротьба з Росією видавалась на той час безнадійною, тому тривалий час Мазепа просто продовжував лінію Самойловича, спрямовану на забезпечення максимально можливої автономії. Його відкрита й послідовна підтримка старшини збуджувала повсюдне невдоволення серед народних мас та настроєних проти старшини запорожців.

Гетьман Мазепа був великим меценатом культурних починів і будов в Україні. Найбільш вражає в часи Мазепи розвиток образотворчого мистецтва, головне архітектури. В добу Мазепи відроджується Київ як духовий центр України. Мазепинська доба створила свій власний стиль, що виявився не лише в образотворчому мистецтві і в літературі, але в цілому культурному житті гетьманської України.

Зовнішня політика гетьмана І. Мазепи

Незважаючи на заборону, підтримував дипломатичні зносини з багатьма європейськими монархами, приймав у Батурині іноземних послів.

Відновив торговельні зв'язки Гетьманщини з іншими країнами (Річ Посполита, Пруссія, Швеція, Кримське ханство, Туреччина), перервані за часів Руїни.

1705 р. Установив таємні зв'язки з польським королем С. Ліщинським, а пізніше зі шведським королем Карлом XII.

1708 р. Уклав україно-шведську антиросійську угоду про воєнний союз та україно-польську угоду про входження Гетьманщини у формі «князівства Руського» до складу Речі Посполитої як третього суб'єкта.

1709 р. Уклав новий україно-шведський договір про створення незалежної Української держави в союзі зі Швецією.

Внутрішня політика гетьмана І. Мазепи

Соціально-економічна політика

Прагнув створити в Україні станову державу західноєвропейського зразка зі збереженням традиційного козацького устрою. Ідеал державного устрою вбачав у Речі Посполитій.

Сприяв формуванню аристократичної верхівки українського суспільства з козацької старшини, наділяючи її значними землеволодіннями, новими правами і привілеями.

Надав охоронні грамоти містам, підтвердив спеціальним універсалом права Київської митрополії та окремих монастирів.

Узаконив універсалом від 28 листопада 1701 р. панщину для селян у розмірі двох днів на тиждень. Силою придушував селянські протести.

Намагався за допомогою зв'язків із царем і московськими можновладцями зберегти права і привілеї Гетьманщини.

Уважав за доцільне дотримуватися курсу показного вірнопідданства Москві, що спричинило великі людські втрати, виснаження економіки Гетьманщини і зростання невдоволення населення.

Політичні та організаційні прорахунки гетьмана позбавили його опори серед козаків і селянства в критичний період боротьби за майбутнє України і прирекли її на поразку.

Культурно-просвітницька політика

Постійно опікувався станом освіти, науки, мистецтва і релігії.

Домігся від царської влади надання Києво-Могилянській колегії статусу академії.

Зажив слави опікуна і захисника православної церкви. Надавав великі кошти на будівництво і відновлення церков і монастирів.

Видав власним коштом Євангеліє арабською мовою. Подарував коштовну срібну чашу церкві Святого Гробу Господнього в Єрусалимі. Обдарував чимало українських церков іконами, книгами, дзвонами і цінними речами.

Робота з ілюстраціями

Розгляньте зображення на с. 149, 150. Дайте відповіді на запитання.

1. Що зображено на ілюстраціях?
2. Як називається стиль, у якому споруджені та оформлені будівлі на ілюстрації?
3. Поміркуйте, чому заможна козацька старшина виділяла значні кошти на утримання та оновлення храмів.

М. Сажин. Софійський собор. 1846

Капела Івана Мазепи в Софії Київській. Сучасний вигляд

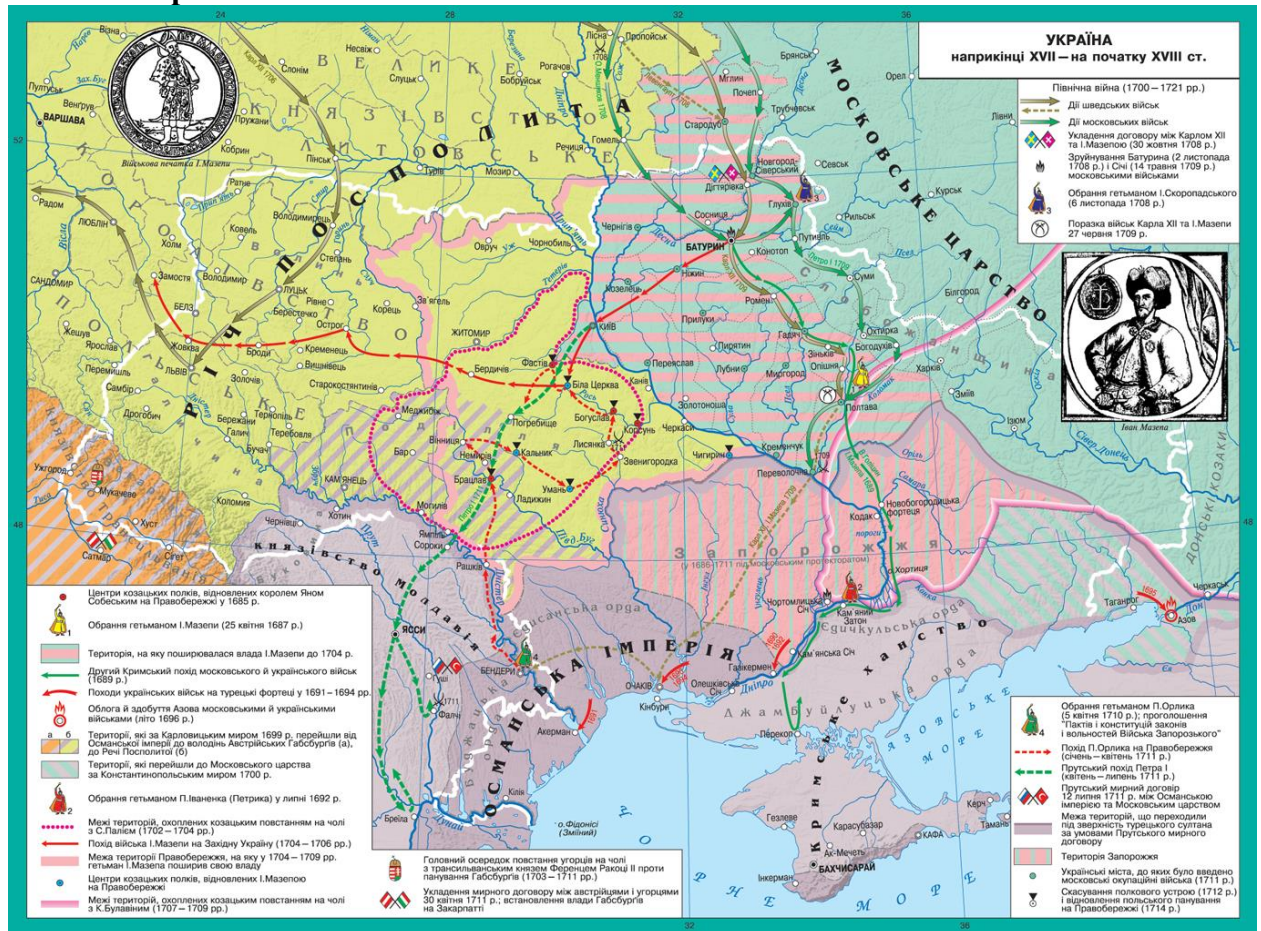
3. Північна війна 1700-1721 років.

1700 року вибухнула Північна війна. У виснажливій боротьбі за володіння узбережжям Балтійського моря головними супротивниками виступали московитський цар Петро I і 18-річний король Швеції Карл XII — обдарований полководець, але кепський політик. Зазнавши ряду катастрофічних поразок на початку війни, Петро I, цей палкий прихильник західних звичаїв, вирішує модернізувати армію, управління й суспільство взагалі. Значно зміцнювалася централізована влада, пильніше контролювалися всі ділянки життя, відмінялися також «застарілі звичаї». В межах цієї політики під загрозу потрапляла гарантована у 1654 р. традиційна автономія Гетьманщини.

Загальне невдоволення нарешті штовхнуло Мазепу шукати іншого покровителя. Коли польський союзник Карла XII Станіслав Лещинський став погрожувати нападом на Україну, Мазепа звернувся по допомогу до Петра I.

Після того, як Мазепа переконався в тому, що Петро I нищить основи української державності, він вирішив використати умови, створені Північною війною (1700—1721 рр.) для розв'язання державницьких проблем іншим шляхом. Петро I порушив зобов'язання обороняти Україну від ненависних поляків, що являло собою основу угоди 1654 р., і український гетьман перестав вважати себе зобов'язаним зберігати вірність цареві. 7 листопада (28 жовтня) 1708 р., коли Карл XII, який ішов на Москву, завернув в Україну, Мазепа, в надії запобігти спустошенню свого краю, перейшов на бік шведів. За ним пішло близько 3 тис. козаків і провідних членів старшини.

Робота з картою

Завдання:

Показати на карті кордони Гетьманщини.

Показати держави, з якими межувала Гетьманщина.

Знайти на карті місця сутичок російсько-шведських військ.

Робота з документом

Угода про українсько-шведський союз, укладена Іваном Мазепою з Карлом XII (1708 року)

Стаття I. Шведський король зобов'язувався захищати Гетьманищину і приєднані до неї землі, надсилаючи для цього свої війська, за вимогою гетьмана і Генеральної ради. Шведські війська будуть знаходитися у розпорядженні й під командуванням гетьмана стільки, скільки це він вважатиме за потрібне. Гетьман забезпечуватиме їх продовольством, а шведський король сплачуватиме їм платню.

Стаття II. Усе те, що буде завойоване в московських володіннях, належатиме тому, хто його захопив. Те, що буде визнане колишньою власністю українського народу, повинне бути передане Україні.

Стаття III. Український князь (І. Мазепа) і Генеральна рада будуть надалі панувати згідно з правами, якими користувалися й раніше на цих землях.

Стаття IV. Івану Мазепі, законному князю, нічим не будуть перешкоджати у володінні цим князівством. Після його смерті буде забезпечена свобода для українських земель, згідно з їх давніми законами.

Стаття V. Герб і титул українського князя зберігаються без змін, і шведський король не може їх засвоїти собі.

Стаття VI. Для забезпечення цього договору і безпеки України князь і Генеральна рада відступлять Карлу XII на час війни декілька своїх міст, а саме Стародуб, Малин, Полтаву, Батурин і Гадяч.

Цей договір 1708 року у 1709 році трансформувався в договір про створення незалежної Української держави в союзі зі Швецією.

Завдання:

1. Прочитайте уважно документ.
2. Назвіть вид документу, ким і коли його було укладено.
3. Назвіть причини укладення цього документу.
4. Озвучте основні положення документу.

4. Полтавська битва.

Робота з таблицею. Під час розповіді вчителя учні заповнюють таблицю

Назва битви	
Дата битви	
Місце битви	
Хід битви	
Результат битви	
Причини поразки	
Чисельність воюючих сторін	
Російське військо	
Військо шведів	
Козацьке військо	

Коротко звернемося до історії подій. Після укладення миру з Туреччиною в серпні 1700 року цар Петро I разом із союзниками – Польщею, Данією і Саксонією – оголосили війну Швеції, щоб захопити на узбережжі Балтійського моря стратегічні шведські території. Цар пред'являв до українців шалені вимоги під час війни. Замість того, щоб захищати свою землю від безпосередніх ворогів українці змушені були воювати проти шведської армії в далекій Лівонії, Польщі та Литві. До козацького війська іноземні старшини ставилися зневажливо, бо вважали гіршим. Загальне невдоволення козацтва політикою Петра I остаточно підштовхнуло Мазепу до пошуку іншого покровителя.

Остаточно Мазепа вирішив змінити курс після відмови царя захищати Україну від шведського війська. У 1707 року на нараді в Жовкві Петро I сказав гетьману захищатися як

сам може. Цар порушив зобов'язання захищати Україну також і від поляків, що було закладене в основу угоди 1654 року, і Мазепа перестав вважати себе зобов'язаним зберігати вірність.

Карл XII, прямуючи до Москви, 8 жовтня 1708 року повернув на територію України. Мазепа перейшов на бік шведів сподіваючись запобігти спустошенню земель. За ним йшло близько 3 тисяч козаків і членів старшини. Умови приєднання українців до Карла були викладені в підписаному навесні 1709 року пакті. За надання військової допомоги й провіанту Карл обіцяв захищати Україну й утримуватися від підписання миру із царем до повного звільнення держави з-під влади Московії та відновлення давніх українських прав. Значною групою українського населення, яка стала на бік Мазепи, були козаки. Вони заплатили високу ціну за це рішення. У травні 1709 року царські війська зруйнували Січ, а Петро I наказав стратити кожного полоненого козака на місці.

У квітні 1709 р. шведські полки стояли під Полтавою. 11 травня почалася повна облога фортеці. У той час у Полтаві стояло військо царя складом 4,5 тисячі із 30 гарматами. У шведів же налічувалося тільки 4 гармати та бракувало пороху зокрема і для рушниць. Напередодні вирішального бою сил значно додалося. Влітку 1709 року майбутнє становище Європи значно залежало від результату конфлікту між Росією та Швецією, епіцентр якого змістився на південь від Гетьманщини, під Полтаву, до невеликої Полтавської фортеці, що стояла на перехресті стратегічних шляхів.

27 червня (8 липня) розпочалася Полтавська битва, яка тривала 9 годин. Але сили з обох сторін були нерівними: армія шведів мала близько 16 тисяч воїнів і 4 гармати; а армія царя – 38 тисяч солдатів та 72 гармати. Зазнала поразки спроба українців на чолі з Мазепою вирватися з-під московського панування та стати на європейський шлях розвитку. Проте лишилася прикладом героїчного змагання за свободу України для наступних поколінь.

Із дня Полтавської битви завершився період панування шведів, Московське ж царство почало у свою чергу звільнятися від давнього ворога, який закрив вихід до Балтійського моря. В той же час Полтавська битва стала колосальним лихом не лише для Шведської імперії, а й для Європи; порушився попередній баланс сил – після Полтави влада від Шведської імперії перейшла до Московського царства, яке зміцніло і перетворилося на велику державу.

Робота над проблемним завданням.

Метод «Мозковий штурм».

На початку уроку перед вами було поставлене проблемне завдання: **Що змусило Мазепу піти на угоду зі шведами?** Дайте відповідь на це запитання.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

Фронтальне опитування:

1. За яких обставин Іван Мазепа прийшов до влади?
2. Якими були основні заходи у внутрішній політиці Івана Мазепи?
3. Які головні напрями та етапи зовнішньої політики Івана Мазепи?
4. Назвіть причини переходу Івана Мазепи на бік шведів.

VI. Домашнє завдання

Опрацювати параграф 24.

Скласти історичний портрет Івана Мазепи.

Орієнтовна схема характеристики на роботу студента-практиканта²

ХАРАКТЕРИСТИКА

КУТОВИЙ ШТАМП

Прізвище, ім'я, по батькові
студента-практиканта ___ курсу, ___ групи Навчально-наукового інституту
філології та історії Глухівського національного педагогічного університету імені
Олександра Довженка, який проходив педагогічну практику в

з ___ по ___ 20__ року

Прізвище, ім'я, по батькові (називний відмінок) проходив _____ (назва
практики) педагогічну практику з __.__.__. р. по __.__.__. р. у _____ (повна
назва навчального закладу).

За час проходження педагогічної практики _____ (ПІБ студента-практиканта)
підготував і провів _____ (вказати кількість) уроків з _____ (вказати навчальний
предмет(и) у _____ класі та виховний захід у _____ класі на тему: «_____». За час
проходження практики _____ (ПІБ) виявив високий рівень знань з програмового та
фактичного матеріалу та достатній рівень володіння методикою викладання _____.
Усі уроки студент-практикант проводив на належному науковому й методичному рівні.
До уроків студент готувався добросовісно, постійно консулювався з вчителем
_____. Тему і мету уроку визначав чітко й повністю дотримувався структури уроку.
На уроках _____ вміло здійснював індивідуальний підхід до учнів та постійно звертав
увагу на підтримання дисципліни в класі.

_____ зарекомендував себе як відповідальний, працелюбний, доброзичливий
та творчий педагог. Слід зазначити, що даному студентові слід більш вимогливо
ставитись до _____.

Рекомендована оцінка за практику «_____».

_____.20__ р.

Директор ЗЗСО _____ (ПІБ)
(підпис)

Вчитель історії _____ (ПІБ)
(підпис)

Класний керівник _____ (ПІБ)
(підпис)

ПЕЧАТКА УСТАНОВИ,
ДЕ ПРОХОДИЛА ПРАКТИКА

² Характеристика виконується на одному аркуші паперу формату А4 з двох сторін.

Використана та рекомендована література

1. Баранков О. Г., Желіба О. Шкільний курс історії та методика його викладання: Навчально-методичний посібник. Ніжин, 2002. 132 с.
2. Гриценко А.П. Можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2022. Вип. 1 (48). С. 108-117. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-1-48-108-117>
3. Гриценко А. П. *Історія України. 9 клас. Компетентнісно орієнтовані завдання. Посібник для вчителя*. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 48 с.
4. Гриценко А. П. *Історія України. 9 клас. Компетентнісно орієнтовані завдання*. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 48 с.
5. Гриценко А. П. *Історія України. 8 клас. Компетентнісно орієнтовані завдання. Посібник для вчителя*. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 48 с.
6. Гриценко А. П. *Історія України. 8 клас. Компетентнісно орієнтовані завдання*. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 48 с.
7. Гриценко А. П., Рубленко В.М. *Пропедевтичний курс «Вступ до історії». 5 клас. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 72 с. (Серія «Мій конспект».*
8. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс). 6 клас. Х. : Вид. група «Основа», 2018. 144 с. (Серія «Мій конспект».*
9. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 7 клас. Х. : Вид. група «Основа», 2018. 87[1] с. (Серія «Мій конспект».*
10. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 8 клас. Х. : Вид. група «Основа», 2018. 79[1] с. (Серія «Мій конспект».*
11. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 8 клас (за підручником Н.Г. Подаляк, І.Б. Лукач, Ю.Б. Малієнко). Х. : Вид. група «Основа», 2017. 86[2] с. (Серія «Мій конспект».*
12. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 11 клас. Стандартний та академічний рівні. Х. : Вид. група «Основа», 2017. 80 с. (Серія «Мій конспект».*
13. Гриценко А. П. *Усі уроки «Всесвітня історія». 8 клас. Х.: Вид. група «Основа», 2016. 174[2] с.*
14. Гриценко А. П. *Усі уроки «Всесвітня історія». 9 клас. Харків : Вид. група «Основа», 2016. 235 [5] с.*
15. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 7 клас (до підручника О. І. Пометун, Ю.Б. Малієнко). Х. : Вид. група «Основа», 2016. 72 с. (Серія «Мій конспект».*
16. Гриценко А.П. *Усі уроки «Всесвітня історія». 7 клас. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 190[2] с.*
17. Гриценко А.П. Використання ігор під час роботи з інформаційними ресурсами на уроках історії в старших класах. *Ігри у навчанні історії в школі / Автор-упор. К.О. Баханов. Х.: Вид. група «Основа», 2013. С. 66-74. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 10(130)).*
18. Гриценко А.П. Усі уроки до курсу «Історія України». 10 клас. Стандартний та академічний рівні. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 221[3] с.
19. Гриценко А. П. Усі уроки до курсу «Всесвітня історія». 10 клас. Стандартний та академічний рівні. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 239[1] с.

20. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 No 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 12.05.2022).
21. Дубінський В. А. Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. Кам'янець-Подільський, 2005. 82 с.
22. Історична освіта і сучасність. Як викладати історію школярам і студентам / За ред. Б. Кубіс. Київ, 2007.
23. Курилів В. Методика викладання історії. Курс підвищення кваліфікації вчителя історії. Харків-Торонто.: Ранок, 2008. 256 с.
24. Левітас Л. С., Салата О. Методика викладання історії: посібник учителя. Харків: Вид. група «Основа», 2006. 96 с.
25. Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОППО, 2022. 168 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1p9yEcZm2Z66tDnOwrK7Yq-y6tSnxIj41/view>
26. Пометун О.В., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 143 с.
27. Пометун О.В., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза., 2005. 328 с.
28. Презентація проекту Державного стандарту базової середньої освіти: чим новий стандарт відрізняється від попередніх? 2020. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/78/107> (дата звернення: 16.05.2022).
29. Сергієнко В. П., Гриценко А. П. Особливості класифікації мультимедійних засобів навчання у процесі вивчення історії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2020. Вип. 1 (42). С. 183-191. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2020-1-42-183-191>
30. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків, 2003. 165 с.
31. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 17.05.2022).
32. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
33. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей». Київ, 2018. 40 с. URL: http://osvitakoms.at.ua/Dokumentu/2019-2020/programa_u_postupi_do_cinnostej.pdf (дата звернення: 23.05.2022).
34. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. Київ, 2019. 63 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення: 25.05.2022).
35. Hrytsenko A. P. Peculiarities of using information and reference multimedia publications in the process of future history teachers training. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Випуск 3 (98) / Житомирський держ. ун-т імені І. Франка. Житомир, 2019. С. 90-98. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(98\).2019.90-98](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(98).2019.90-98)

Додаткова література:

1. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя контексті Концепції нової української школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Слов'янськ, 2019. Вип. 11. С. 93–106. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/197377/197523> (дата звернення 25.05.2022).
2. Вчительський конструктор: створіть суперурок. Альманах ГО «Освіторія» / передм. 3. Литвин. URL: <https://osvitoria.media/wp-content/uploads/2022/05/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%85.pdf> (дата звернення 25.05.2022).
3. Галюка О. Соціально-професійні ролі вчителя в умовах нової української школи. 2022. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyi-suchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/263-sotsialno-profesijni-rol-i-vchitelya-v-umovakh-novoji-ukrajinskoji-shkoli> (дата звернення 25.05.2022).
4. Горохівський П. І. Методика викладання історії: Курс лекцій для студентів денної та заочної форм навчання. Умань: П П Жовтий О. О, 2013. 294 с.
5. Гриценко А. Досвід створення мультимедійного підручника з історії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Том 2. С. 147-151. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_2/27-2_2020.pdf
6. Гриценко А. П. Досвід умов формування професійної компетентності майбутніх учителів історії. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. № 2. С. 119-124. URL: <http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1293/1/19.pdf>
7. Гриценко А.П. Концепція формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки. *Педагогіка та психологія: збірник наукових праць*. Харків, 2019. Вип. 62. С. 68-78. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3254>
8. Гриценко А.П. Основні складові інформаційної компетентності майбутніх учителів історії. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 4. С. 86-90. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/455>
9. Гриценко А.П. Особливості структури професійної компетентності майбутніх учителів історії в інформаційному суспільстві. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 68 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 61-64. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/68-2019/16.pdf>
10. Гриценко А. П. Психологічні аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності у майбутніх учителів історії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3. С. 58-65.
11. Гриценко А. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій у процесі навчання історії студентів закладів вищої

педагогічної освіти. *Наукові записки БДПУ*. Серія: Педагогічні науки. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 241-247.

12. Гриценко А. Теоретичні основи використання мультимедіа технологій у процесі викладання історії. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки: зб. наук. пр. 2019. № 2 (65). С. 69-73.

13. Гриценко Андрій Умови формування професійної компетентності в педагогічній практиці підготовки майбутніх учителів історії. *Наукові записки БДПУ*. Серія: Педагогічні науки. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2019. С. 245-254. URL: <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2019-1-1-245-254>

14. Гриценко А. Упровадження спецкурсу «Мультимедійні технології в історичній освіті» в системі підготовки майбутніх учителів історії. *Педагогічний альманах*: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. Випуск 45. С. 98-104.

15. Дофамін для освіти: шукаємо формулу любові до навчання. URL: <https://edutalks.nus.org.ua/> (дата звернення 25.05.2022).

16. Емпатія. URL: <https://www.empatia.pro/empatiya/> (дата звернення 25.05.2022).

17. Кізяков О. В., Кізякова О.В., Малюкова Н.Л. Шкільні підручники з історії: переваги, недоліки та толерантність у викладенні матеріалу (за результатами загальнонаціонального соціологічного дослідження). *Методичний вісник історичного факультету*. 2010. № 10. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 40-56.

18. Марковська М. Як учителям підвищити стресостійкість та ресурсність. 2021. Ч. 1. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-uchytelyam-pidvyshhyty-stresostijkist-ta-resursnist-chastyna-1/> (дата звернення 25.05.2022).

19. Марковська М. Як учителю працювати зі своїми емоціями в інклюзивному класі. Пояснює психологиня. 2021. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-uchytelyu-pratsyuvatysya-zi-svoyimy-emotsiyamy-v-inklyuzyvnomu-klasi-poyasnyuye-psyhologynya/> (дата звернення 25.05.2022).

20. Методика викладання історії в школі: Вказівки до вивчення дисципліни студентам IV курсу, спеціальність "Історія" / Укладач Терно С.О. Запоріжжя: ЗНУ, 2005. 21 с.

21. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України від 27.10.2016 / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Колашнікова та ін. ; заг. ред. М. Гриценко. Київ. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 25.05.2022).

22. НУШ: Нова українська школа. Смарт-освіта. Проект 2017 року ГО «Смарт Освіта» у партнерстві з Міністерством освіти і науки України для комунікації реформи «Нова Українська Школа»: вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/> (дата звернення 25.05.2022).

23. Скиба М.. Сучасний педагог – це той, хто розкриває потенціал учнів, а не примушує їх вчити уроки. 2018. URL: <https://uifuture.org/publications/24366-suchasnyi-pedagog/> (дата звернення 25.05.2022).

24. Скирда І. М., Шведова Л.А. Методичне та дидактичне забезпечення шкільних курсів «Історія України» та «Всесвітня історія» (на прикладі співпраці учителів, викладачів, науковців та видавництва). *Методичний вісник історичного факультету*. 2010. № 10. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 90-96.

25. Мазоха Д. С., Опаначенко Д. С. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної
26. Мороз І. В., Ярошенко О. Г. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах : навчальний посібник / МОН України. НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 90 с.
27. Навчальні матеріали для вчителя НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2018/navchalni-materiali-dlya-roboti-z-pershoklasnikami-v-adaptacijnij-period> (дата звернення 30.08.2022)
28. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
29. Практичні прийоми створення робочого матеріалу для діяльності вчителя з використанням платформи Canva. URL: https://vseosvita.ua/news/praktychni-priyomy-stvorennia-robochoho-materialu-dlia-diialnosti-vchytelia-z-vykorystanniam-platformy-canva-45291.html?fbclid=IwAR2VNYG07XwzWjF6hG8Oi-2R2kPDQmqrS2_mVdjPr58UMIZIZdLPPg93vYk (дата звернення 20.08.2022).
30. Горопаха Н. М. Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Дошкільна освіта» / упоряд.: Н. М. Горопаха, Т. І. Поніманська. Київ: Слово, 2009. 280 с.
31. Татарінов М. В. Створення системи методично-дидактичного забезпечення процесу навчання історії учнів у основній допрофільній та старшій профільній школі на регіональному рівні. *Методичний вісник історичного факультету*. 2010. № 10. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 96-100.
32. Швець Т. Вчитель НУШ – людина, яка надихає вчитися. 2020. URL: <https://osvita.ua/school/71971/> (дата звернення 25.05.2022).
33. Юрченко О. 9 типів інтелекту за Говардом Гарднером: який у ваших учнів? 2022. URL: <https://osvitoria.media/experience/9-typiv-intelektu-za-govardom-gardnerom-yakyj-u-vashyh-uchniv/> (дата звернення 25.05.2022).
34. Яким має бути ідеальний учитель на думку батьків та самих педагогів – опитування. 2021. URL: <https://nus.org.ua/news/yakym-maye-buty-idealnyj-uchytel-na-dumku-batkiv-ta-samyh-pedagogiv-opytuvannya/> (дата звернення 25.05.2022).
35. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2000.
36. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ ст. Львів, 2005. 576 с.
37. Бакалець О. А. Методичні рекомендації з історії середніх віків для студентів напряму підготовки 6.020302 Історія. Бар: РВВ, 2013. 116 с.
38. Болонський процес: нормативно-правові документи. Київ, 2004.
39. Бутенко В.І. Проблемність у навчанні історії в середньоосвітніх навчальних закладах. *Методичний вісник історичного факультету ХНУ*. 2003.
40. Бутенко В.І. Творчо-пошукова діяльність учнів у процесі вивчення історії. *Методичний вісник історичного факультету ХНУ*. 2002. № 1.
41. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ, 2002.
42. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України кінця ХVІІІ– ХІХ ст. Конспекти уроків. 9 клас. Навчальний посібник. Тернопіль, 2009.
43. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України. Розробки уроків. 10 клас. Навчальний посібник. Харків, 2007.

44. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України. Розробки уроків (Майстер-клас). 11 клас. Харків, 2007.
45. Гісем О. В., Мартинюк О. О., Трухан О. Ф. Історія України в таблицях. Харків, 2006.
46. Губарєв В.К. Історія України: Довідн. школяра і студента. Донецьк, 2008.
47. Державна програма «Вчитель». Додаток до Національної доктрини розвитку освіти. Національна доктрина розвитку освіти у XXI ст. *Освіта України*. 2001. № 29.
48. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004.
49. Євтушенко Р. Підручники з історії в школах України: погляд на перспективу. *Історія в школах України*. 2000. № 9.
50. Єгоров Т., Мельниченко Б., Василенко Н. Оцінювання і контроль знань учнів в зарубіжній школі. *Історія в школах України*. 2000. № 9.
51. Кожемяка О.Л., Рибак І.М., Тур Л.І. Пограємо в історію. Збірник матеріалів для самостійної діяльності учнів з історії України в 7-9 кл. *Історія і правознавство*. 2004. №7.
52. Комаров В. Концептуальні засади шкільної історичної освіти. *Історія в школах України*. 1999. № 3.
53. Кузьменко О. Урок-семінар. *Історія в школах України*. 2001. № 2.
54. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка. Підручник. Київ, 2007.
55. Кульчицький С.В. Державний стандарт освіти і вимоги до нового покоління підручників з історії. *Історія України*. 2001. № 5
56. Лещенко Л.В. Пізнавальна гра як один із прийомів інноваційних підходів до проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів. *Історія і правознавство*. 2004. № 20 (24).
57. Левітас Л.С. Методика викладання історії: посібник учителя. Харків, 2006.
58. Лейбенгруб П.С. Дидактика уроку історії в середній школі. Київ, 1968
59. Литвин В. М. Історія України. Навчально-методичний посібник для семінарських занять. Київ, 2006.
60. Нові технології навчання. Науково-методичний збірник. Вип. 31. Київ, 2001.
61. Ольхіна Н.І., Діденко Н.Г., Непран Л.М., Черкаська Л.С. Історичні олімпіади. 8-11 кл. Рекомендації, завдання, відповіді. Харків, 2004.
62. Про вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін у 2004-2005 н.р. *Історія і правознавство*. 2004. № 15-16 (19-20).
63. Подоляк Н. Г. Історія середніх віків. Навч. підручник. 7 клас. К., 2007.
64. Про викладання історії у XXI ст. в Європі. *Бюлетень Бюро інформації Програма післядипломної підготовки вчителів (кваліфікаційні вимоги до вчителів історії і правознавства)*. Київ, 2002.
65. Рагозін М. Громадянське виховання: методологія і організація у світлі європейського досвіду. *Шлях освіти*. 1999. № 4.
66. Рідний край: навчальний посібник з краєзнавства. Харків. 1999. 75с.
67. Середницька Г.В. Всесвітня історія. Опорні конспекти. 7 кл. Київ, 2009.
68. Середницька Г.В. Історія України. Опорні конспекти. 11 кл. Київ, 2008.
69. Святокум О.Є. Історія стародавнього світу. Плани-конспекти уроків. 6 кл. Харків, 2000. 154 с.
70. Шашура Л. Нестандартні уроки з історії України та всесвітньої історії у школі. Тернопіль, 2004. 132 с.

Хрестоматії та книги для читання

1. Хрестоматія з історії України. 8 клас. Частина 2 / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 108[1] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 1(157)).
2. Хрестоматія з історії України. 8 клас. Частина 1 / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2016. 95[1] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 12(156)).
3. Книга для читання. Всесвітня історія. 7 клас. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2016. 112 с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 3(147)).
4. Книга для читання. Історії України. 7 клас. Частина 1. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 94[2] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 10(142)).
5. Книга для читання. Історії України. 7 клас. Частина 2. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 95[1] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 12(144)).
6. Хрестоматія з історії України. 7 клас. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 109[3] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 7(139)).
7. Хрестоматія зі всесвітньої історії. 7 клас. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 110[2] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 8 (140)).
8. Книга для читання з історії Стародавнього світу. Частина 1. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2014. 110[2] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 04(124)).
9. Книга для читання з історії Стародавнього світу. Частина 2. / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2014. 110[2] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 05(125)).
10. Хрестоматія з історії Стародавнього світу. 6 клас / упоряд. А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2014. 128[1] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 02(122)).
11. Хрестоматія з історії України. 10 клас. : в 2 ч. Частина 1 / Упорядник А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2013. 127[1] с. – (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 04(112)).
12. Хрестоматія з історії України. 10 клас. : в 2 ч. Частина 2 / Упорядник А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2013. 127[1] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 05(113)).
13. Хрестоматія зі всесвітньої історії. 10 клас.: в 2 ч. Частина 1 / Упорядник А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2013. 126[2] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 08(116)).
14. Хрестоматія зі всесвітньої історії. 10 клас.: в 2 ч. Частина 2 / Упорядник А.П. Гриценко. Х.: Вид. група «Основа», 2013. 127[1] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 09(117)).
15. Гриценко А. П. Хрестоматія зі всесвітньої історії. 11 клас. : в 3 ч. Частина 1. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 124[4] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 8 (104)).
16. Гриценко А. П. Хрестоматія зі всесвітньої історії. 11 клас. : в 3 ч. Частина II. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. 124[4] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 9 (105)).

17. Гриценко А. П. Хрестоматія зі всесвітньої історії. 11 клас. : в 3 ч. Частина III. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. 110[2] с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 12 (108)).

18. Гриценко А. П. Хрестоматія з історії України. 11 клас.: в 2 ч. Ч. 1. / [голов. ред. Н. І. Харківська ; ред. О.О. Івакін ; відп. за видання Ю. М. Афанасенко]. Харків: Основа, 2011. 127[1] с. (Бібліотека журналу "Історія та правознавство" : заснована 2004 року ; вип. 8 (92)).

19. Гриценко А. П. Хрестоматія з історії України. 11 клас. : в 2 ч. Ч. 2. / [голов. ред. Н.І. Харківська; ред. О.О. Івакін; відп. за видання Ю. М. Афанасенко]. Харків : Основа, 2011. 127[1] с. (Бібліотека журналу "Історія та правознавство": вип. 9 (93)).

Інформаційні ресурси:

1. Закон України «Про загальну середню освіту». (1999) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (дата звернення: 23.04.2023).

2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 23.04.2023).

3. Конвенція про права дитини. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 23.04.2022).

4. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93> (дата звернення 23.04.2022).

5. Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 23.04.2022).

6. Електронний проект "Архіви школи" <http://rusarchives.ru/school/index.shtml>

7. Посилання на джерела з історії України <http://donklass.com/ukraine.html>

8. Все для кабінету історії

http://www.didacta.com.ua/index.php?option=com_virtuemart&page=shop.brow...

9. Кабінет історії Тарасова Володимира. Каталог файлів <http://kabinetistoriy.at.ua/load/>

10. Презентації з історії України <http://teachua.com/ist-ukr>

11. Презентації з всесвітньої історії <http://teachua.com/add/vses-ist>

12. Острів знань. Навчання. Електронні матеріали. Шкільні предмети - історія <http://shkola.ostriv.in.ua/list/code-211469C1327/attr-659E87C8F27>

13. Національний проект "Відкритий світ" http://www.ow.org.ua/0_pp/

14. Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін "Нова доба" <http://prev.novadoba.org.ua/> Ресурси <http://www.novadoba.org.ua/>

15. Сайт вчителя історії Грицик Марії Василівни. Каталог файлів <http://mariya.ucoz.ua/load>

16. Ресурси з громадянської освіти та історії <http://www.ipro.edu.te.ua/index.php/2009-02-16-09-17-03/2009-03-17-14-43-59>

17. "Міжнародна українська школа". Програми, рекомендації, уроки <http://ukrintschool.org.ua/methodics/istorija.html>

18. Записник сучасного вчителя. Вчителю-предметнику. Методичне портфоліо (праворуч список уроків): <http://notatka.at.ua/publ/3>

19. Оновлений сайт МОНМолодьспотру <http://www.mon.gov.ua/ua/> Діяльність - Освіта (атестація, підручники) - Загальна середня освіта (програми, методичні рекомендації) <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/general-secondary-education/>

20. Освітнянські новини, підготовка до ЗНО, конспекти уроків. <http://osvita.ua/>
21. Колекція відеоуроків <http://interneturok.ru/ua>
22. Перелік посилань на відео для уроків історії України 5-9 клас. <http://metodportal.net/node/10689>
23. Таблиця повних уроків <http://school.xvatit.com/index>.
24. Матеріал з історії України для 10 класу <http://school.xvatit.com/index.php?title..>
25. Конспекти уроків з правознавства та історії. Методичні рекомендації та методи інтерактивного навчання. <http://konспект.org.ua>
26. Цікаві книги з історії України та всесвітньої історії www.history.vn.ua
27. Матеріали з 7 по 11 клас до предметів Історія України, Українська література, Зарубіжна література. http://www.parta.com.ua/ukr/school_program/
28. Мультимедійні підручники з історії <http://rozumniki.net/catalog/products/istori>
29. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020. № 463–ІХ, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 03.08.2020).
30. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> (дата звернення: 29.10.2018).
31. Порядок переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затверджений наказом МОН України від 14.07.2015. № 762 (у редакції наказу МОН України від 08.05.2019 № 621, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 29.05.2019 за № 555/33526). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0555-19> (дата звернення: 13.12.2021).
32. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2020).
33. Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 08.10.2019 № 1273. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65921/ (дата звернення: 17.10.2019).
34. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затверджена наказом МОН України від 19.02.2021 № 235. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/80696/, <https://bit.ly/3uy3Vrs>, <https://bit.ly/3uG64S0> (дата звернення: 22.02.2021).
35. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» : лист МОН України від 06.08.2021. № 4.5/2303-21. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/ (дата звернення: 09.09.2021).
36. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» : наказ Мінмолодьспорту України від 13.04.2011 № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11#Text>
37. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : лист Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 813. URL: <http://school.lazurne.info/wp-content/uploads/2021/09/Nakaz-MON-vid-13.07.2021-813-Pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity.pdf>.

38. Оцінювання без знецінювання. Онлайн-курс про сучасні практики оцінювання. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/410>.
39. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 No17). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>.
40. Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобуватимуть освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 No 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0290729-22#Text>.
41. Салберг Пасі. Фінські уроки 2.0: чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / наук ред. Р. Б. Шиян ; пер. з англ. А. Р. Шиян. Харків : Ранок. 2017. 240 с.
42. Формувальне оцінювання: означення, техніки та інструменти : блог. URL: <http://formativeasua.blogspot.com/>.
43. 15 цифрових інструментів для формативного оцінювання учнів. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4306-15-tsyfrovykh-instrumentiv-dlia-formatyvnoho-otsiniuvannia-uchniv>.
44. Як оцінювати без оцінок: покрокова інструкція сучасного вчителя. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-otsinyuvaty-bez-otsinok-pokrokovu-instruktsiya-suchasnogo-vchytelya/>.

Електронне видання

**Наскрізна програма практичної підготовки
здобувачів вищої освіти за освітньою
програмою «Середня освіта (Історія)» першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти**

за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) галузі знань 01
Освіта / Педагогіка з кваліфікації: Бакалавр із середньої освіти
(Історія). Учитель історії, правознавства та громадянської освіти.
Навчально-методичний посібник

/ Автори-укладачі:

**доктор педагогічних наук, доцент Андрій Гриценко,
кандидат педагогічних наук, доцент Павло Біліченко.**

Підп. до розповсюдження 26.11.2023.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 6,78. Зам. № 3417
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка.
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24,
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №678 від 19.11.2001.